25 ביולי 1986

ב"ה ח' תמוז תשמ"ו
16 יולי 1986

לכבוד
אנשי השב"כ
באשר הם
כ א ן

לעושים במלאכה, שלום וברכה.

הנני להודיעכם כי בחודש הקרוב, בין התאריכים 27.7 - 17.8, איעדר מלשכתי עקב יציאה לחופשה שנתית. אי לכך, ועל מנת לאפשר טיפול מסודר בפניותיכם, אתם מתבקשים להגיש את בקשותיכם לחנינה לא מאוחר מ- י"ג תמוז, 20.7 שנה זו. פניות שתגענה מאוחר יותר לא תענינה.

בברכת חנינה מראש,
חיים הרצוג
נשיא המדינה

לכל בקשה יש לצרף שתי תמונות פספורט 4 x 5 ו- 20 שקל אגרת חנינה. התעודה תישלח בדואר.

אל
נשיא המדינה
מר חיים הרצוג
ירושלים

נ.י.,

הנדון: ציון בציונות

תלונתך בדבר הציון הנמוך, מספיק בקושי (5), בו זכית בעבודתך "ציונות - מקורות ושימושים" שהוגשה למוסדנו, נבדקה ונמצאה משוללת יסוד, צר לנו, אבל ידיעותיך בחומר אינן מאפשרות להעניק לך ציון גבוה יותר וגם בזה שניתן היתה משום התחשבות רבה בתפקידך ומעמדך הנוכחיים (ודי לחכימא...). אנו תקווה כי לקראת מועד הבחינות הקרוב תשפר את רמת הכרתך עם נושא הציונות, דבר שיאפשר לך לצמצם את כמות דברי ההבל שנשמעו מפיך לאחרונה בראיון לעיתון "ערב חדש" ובישיבת "אור שמח". אנו משוכנעים כי אדם בעל פוטנציאל כשלך יוכל להימנע מהמעמד הבלתי נעים של "השארות כיתה" והישגיך במועד ב' יהיו טובים מאלה שבקדנציה א'.

בשיאים ורוח
אשל הנשיא
מנהל בי"ס

לעורך שלום,

אולי תוכל להסביר למה התכוון נשיא המדינה כשאמר ש"ישראל חילונית לא תוכל להתקיים?"

בכבוד רב
ישראל חי וקיים
אין אנטים ד/16

ישראל היקר,
מדינת ישראל, על מנת שתתקיים, צריכה להישען על שלושה דברים עיקריים: כלכלה בריאה, צבא חזק ורוח איתנה. טול מישראל את חרב ש"ה, ונותרה המדינה ללא רוח. הוצא ממנה את אברהם שפירא ושוב אין כלכלתה מתאוששת לעולמי־עד. שלח מצה"ל את משגיחי הכשרות והקרבנים הצבאיים למיניהם, וניגף הצבא בפני כל משתין בקיר ושולף חרב. צדק לפיכך הנשיא כשקבע מה שקבע. מי ייתן ונזכה לראותך חובש את ספסלי ישיבת "אור החיים" לתפארת ותקומת מדינת ישראל.

הרבה שלום וברכת ה'
העורך

לעורך שלום,
האם אך מקרה הוא כי פלישת [illegible] המדוזות לחופי הארץ נעשתה בתקופה [illegible] שובשה עד לבלי הכר עבודת השב"כ [illegible] אירועי פרשת החקירה וספיחיה?
האם יהיה זה בלתי נכון להניח [illegible] הונח לשב"כ להמשיך ולמלא את תפקידו ללא ההפרעה שגרמוה פוליטיקאים, [illegible] מידע מודיעיני בנוגע למדוזות מגיע [illegible] ומאפשר חיסולה של הפלישה [illegible] הקלה? האם לא עברו עסקני [illegible] גבול הטעם הטוב כששללו [illegible] רכיכות צורבות אל חופי [illegible] על מנת למנוע את [illegible]
אכן, פרשה צורבת.

לקורא מנדוזה שלום,
המדוזות שהגיעו [illegible] כלעומת שבאו, אותן [illegible] המדוזות שנשארו בבוץ [illegible] וממושכת, יותר מצריבתן [illegible] המשייטות במימי חיים [illegible] "ח"כ רוני מילוא" שווה [illegible] "איאחו איזו מדוזה [illegible] (381 בדוקו) ועל פגיעתו [illegible] צורך להרחיב את הדיבור [illegible] קורא נכבד, איננה משקיעה [illegible] שמחזיק מדוזה בביתו [illegible] חברותיה מבחוץ באות [illegible]
בברכת גמר [illegible]

אל
מר רפאל רקנאטי
בנק דיסקונט
ת"א, חיפה, ירושלים

א.נ.

[illegible]

הארץ

אל
גדעון לב-ארי
מנהל הרדיו

מ.ר.נ.,

את אחת מפינות יום ה' האחרונות שלו (ואולי גם אחרות) סיים עורך הדין אהרן פאפו במוטו: "אם אבחר לכנסת, אפעל..." לעניין זה וזה: האם מקובל להעמיד את רשות השידור הממלכתית לרשות תעמולת בחירות שבועית של מי שרואה עצמו מועמד לכנסת ואם כך מה צריך לעשות על מנת לזכות בפינה רדיופונית מקבילה ?

בכבוד רב,
אברהם איש יקר
מועמד בפוטנציה

לאברהם שלום,
התשובה שלילית. אין זה מקובל כלל ועיקר. אלא שבמקרה יוצא דופן זה תקוותנו הגדולה והיחידה היא שבזכות פינתו השבועית, אכן ייבחר עו"ד פאפו לכנסת. ואז סוף־סוף תנוח לרדיו ושחרר את יום חמישי מנוכחותו הקבועה. אם כך יקרה, כל מאמץ כדאי, וככל שיוקדמו הבחירות כן ייטב לנו ולשידורי ישראל.

"מונה פאפו לשגריר בפפואה אנו נתגבר"
מנהל חטיבת הרדיו

סיסמת אנשי השב"כ — היה נכון!!

כתובת המערכת:
"על המשמר", רח' חומה ומגדל 2, תל־אביב
העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל
עורך: אריה פלגי
עורכת משנה: תאיר זבולון
עיצוב גרפי: איתן פימנטל
ביצוע גרפי: שושנה וילבר

הפעם:

כתבות

■ פרלמנטר
יאיר צבן, ח"כ חרוץ
מאת עמירם כהן 6

■ שואה גרעינית — שנות ה־80
כיצד זה יקרה
מאת עודד ליפשיץ 8

■ שחיטת אסירים
שיטה נגד טרור בפרו
מאת אברהם רוזנקיר 10

■ שודדים את העבר
מרוקני המערות
מאת אהוד דור 12

■ זבאר
אמן של חיתוכי עץ
מאת יעקב גוטרמן 14

■ בגיל ארבעים אהיה מעניינת יותר
חנה לסלאו — תכנית יחיד
מאת חנה רוזנטל 16

ראיון
■ "הייתי רוצה לפרוש מחוסר עבודה"
עם ביאטה קלרספלד
מאת ירון אליוסף 20

מדורים וטורים
■ שלוש חתולות על גג לוהט
מאת גיורא מנור 5

■ שלום בית
מאת חיה יוסף 19

■ חראקירי
מאת יעקב לזר 28

שלמה גלזר — 2; קובי וינר — 2; עודד ליפשיץ — 3; אלי הכהן — 3; ראובן רחוביצקי — 3; אילן שיינפלד — 4; רונית מורגנשטרן — 4; שמואל בונים — 18.

■ הלו חותם 4

■ כל יום 22־27
(עיצוב רחל דביר)

■ בשער: המירוץ נגד השעון
ארנון אבני

אתר השבוע
הקייטנה של פרס וחסן

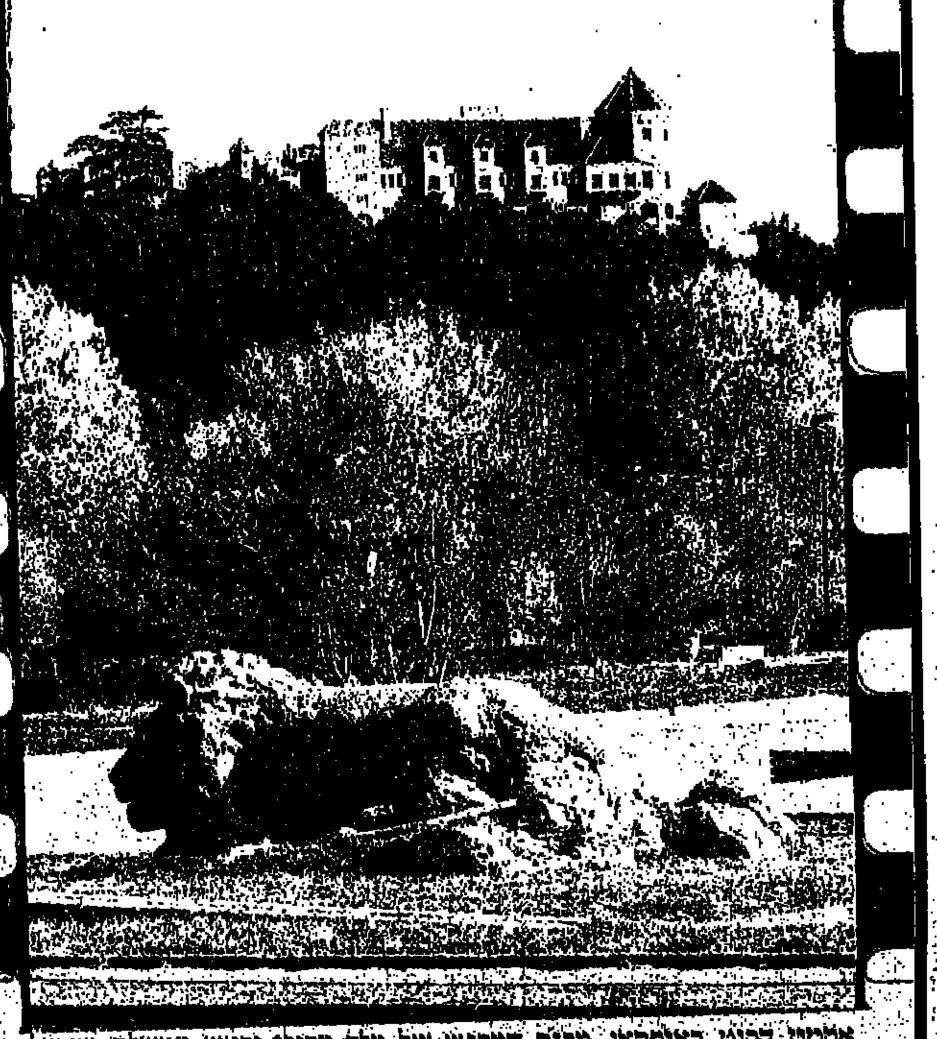

ארמון הקיץ באיפראן, מקום המפגש של מלך מרוקו וראש ממשלת ישראל. התמונה היא מארכיונו הפרטי של חוקר פולקלור ישראל אשר שהה בקירבת מקום בסוף שנות השישים. הוא בילה בעיירה גם במחנות חורף עם צעירים יהודיים. ר.ה. (ראשי תיבות של שמו) לא חלם אפילו, שהארמון המסוגר, אותו צילם מרחוק, יהיה אתר היסטורי ישראלי־ערבי.

ציפור הנפש
שישה ממאה*

על שישה ממאה שירדו מהארץ תרבר רשימה זו.

אם נצא מנקודת־מבט מחמירה ופסימית נניח, ששניים הם ברשע שב"הגדה" — "מהי הארץ הזו לכם ולא לי". דבר אין לי לומר להם, לפי שלא ירצו כלל לשמוע.

שלישי ורביעי יהיו פתם. הוא למד רפואה ועכשיו יביא מזור לחולים במטרופולין על גדות האוקיאנוס, והיא — נמשכה בקסמי האהבה אל המערב־התיכון, תמיד עברו אנשים מארץ לארץ בנשוב הרוחות.

חמישי — לא ידע לשאול, ואין מעשהו במחשבה תחילה.

שישי — חכם. מיהו חכם? הוא הנער שתר סביבו אחר תשובות. אחר־כך כינס עצמו בחדר וסגר את הדלת מפני המהומה, ובדממה שעטפה אותו שאל את עצמו את השאלות האמיתיות ביותר, הנוקבות ביותר. על־אף המורא וחרף החרדה, וכשעלו התשובות, שלילה רודפת שלילה, נעשה עורו חידודין, וזיעה באה בכפותיו, ושוב העבירן בתוכה: האם יש סיכוי? — לא. האם יש טעם? — לא. ואז קם, פתח את הדלת ויצא.

לחכם הזה אני חייב שתי תשובות, משום שהוא החבר שלי, הבן שלי, אני — ברגעי חררה, בחדר סגור.

תשובה ממין הסיכוי

"למי יש היום יותר סיכוי לשרוד, לקהילה בארצות־הברית או ליישוב בארץ"? — אתה שואל. עם קום המדינה דימינו לראות במדינה עצמה מענה נחרץ לשאלה, בעיקר בשל סמיכות האירועים לשואה. אבל היום, בהיעדר שלום, כשאין עלייה לארץ והעתיד הדמוגרפי חמור, מי ישים בירנו, שבעתיד הנראה לעין לא תקום עלינו ברית־ערבית שלא נוכל לה. משהו כמו "יום כיפור" כפול מאה. דבר כזה לא יקרה לקהילה בסידני. זה עלול לקרות לנו. אך אין ודאות שכך יקרה, וכשאין ודאות, נותר שדה־סבירות ענקי למאבק. הרבה עוד יכול לקרות, להשתנות. חרדת הקיום של ישראל בעתיד שקולה, לפחות, לאימת אי־הקיום בגולה. הקביעה כי אין לישראל סיכוי להתקיים בטווח הארוך היא, לכן, בבחינת דטרמיניזם עיוור. מולו יש לך כאן מקום למאבק פקוח־עיניים, למען שלום, למען קיום צודק. אם תשנה שואה שם — לא תוכל לעשות דבר.

תשובה ממין המשמעות

"למה להיות יהודי" — אתה שואל. בגלל חוסר המשמעות של סימן השייכות "אנושי". "אנוש" בלבד מהו? היכן ביתו? מי הם חבריו — כל אלה המגדירים עצמם בזהות לאומית אחרת? דרך הזהות היהודית אני מתקשר אל המין האנושי, לא רק מתוך כורח כי־אם כבחירה. התרבות היהודית שלי, השייכות היהודית, היא מין רמקול ענק שבלעדיו יאבד קולי בהמון. זהותי היהודית מקשרת אותי לעבר־אנושי ולעתיד־אנושי ספציפי. הגלות האנושית היתה משעממת להחריד ללא הגיוון והפלוראליזם. ומדוע יהא חלקו של הגוון היהודי חסר? שייכותי לעם היהודי מעניקה למעשי, במובן זה, משמעות עליונית. ולמה עכשיו — טעם וסיבה נוספים לעצם הקיום. בחרתי להיות בן־בית ולא זר. כמהגר, לא משנה לאן, תמיד אהיה זר בארץ האפשרויות המוגבלות של המין האנושי.

"למה להיות ישראלי" — משום שקבעתי בהגדרה דתית. אינני דתי, הומאניסט אני וסוציאליסט כמסקנה מתבקשת. הלאומיות היהודית בטהרתה היא התחליף ההוגן ליהדות קפואה ומחניקה. (זו המאיימת עתה להשתלט על הראשונה).

כאן, מתפתחת שפה עברית חופשית. לא רק שפת־תקשורת — גם שפת אהבה וחלומות. כאן מתפתח מכלול חיים שלם יהודי. שם יש בעיקר רעיכה יהודית, עוינה המונית "ברגליים", חיים בתרבות כפולה, שמרכיבה היהודי הולך ומתנוון לכלל סמל נוסטלגי ("שורשים"). שוב, מתוך תשוקת המשמעות עולה כורח קיומי, אל תוך המאבק.

אלה תשובותי במקצתן, אומר לו. תשובותי מותן מידיות, לסתום חור בסכר. אני חייב לך תשובות משום שאינך עוזב מתוך התנכרות גסה, אלא מתוך כאב, לא מתמימות או היתממות, אלא בפיכחון, ולאחר שהשכלת לשאול את השאלות. האם תשובותי טובות דיין?

● קובי וינר

* סטטיסטיקה: 6% מבני־הקבוץ ירדו מהארץ.
** ראה: מאציני — האיטלקי, ובעקבותיו — משה הס.

חוק וסדר
בצל ההריסה

בערב זוביידאת נפל דבר. בכפר השקט הזה בשכונות לטבעון הרימו יד על המשטרה, שרידי המהומה הגדולה. מיום שני חשבוע ניכרים היטב: שתי ניידות משטרה שהגיעו ל"בדיקת שטח" בקשר לצווי הריסת בתים נרגמו באבנים. שוטר נפצע קל. במהומה אלימה שבמהלכה נרגמו באבנים כוחות גדולים של מג"ב ומשטרה: ניידות ניזוקו, הוצתו חלקות יער, הוקמו מחסומי אבנים, נורו רימוני גז מדמיע. הונפו אלות וכ־70 איש נעצרו. 24 שעות לאחר האירוע מתחילים האנשים להבין את חומרת המצב. את הפחד אתה קורא בעיניים. רואה על הפנים המ־תוחים. האווירה מתוחה מאוד. האש שהוצתה לא כבתה במהרה.

ההתפרצות באה על רקע חששם של האנשים שהמשטרה באה לבצע צווי הריסה התלויים מעל גגות הבתים. "איך "הרסו" מתריסים אנשי הכפר, "הרי כל הבתים לא חוקיים. ככה זה מלפני קום המדינה. האדמות שלנו בטאבו עוד מימי התורכים. איפה נבנה אם לא על האדמה שלנו? המצוקה קשה, אישורי בנייה אין, ואצלנו המשפחות גדולות, אולי עשרה ילדים ואולי יותר. או איפה יגורו? אין ברירה, בונים. למה נותנים לבנות ואחר־כך באים להרוס. איפה הלב שלהם? איזו מן מדיניות זאת?"

האווירה חמה, מתלהטת. החרדה והמתח מחפשים פורקן. הפחד הארור הזה, הם חשים עצמם אזרחים נאמנים. רבים מבני הכפר הזה שירתו ומשרתים בצה"ל ובמג"ב. כרתו ברית דמים עם העם היהודי. אני מסב בחדר עם שלושה גברים, ששירתו שנים רבות בצה"ל, שלושתם נכי צה"ל. גברים חסונים צרובי שמש וסחופי־רוחות. סיכנו את חייהם בשירות המדינה, שילמו בבריאותם. היום הם מפחדים. "אל תציין שמות בעיתון" אולי מישהו יתנכל להם. יש משהו נוגע ללב במעמד הזה. ככה זה בחיים, אומר אחד מהם. הגלגל מסתובב. אסור, הם אומרים, להרים יד על שוטר. אבל את השליטה בשאבאב איבדו.

פגשתי גם את מרחמוד זוביידאת. בשנת 1975 קיבל צל"ש ממפכ"ל המשטרה, דאז רב־ניצב שאול רוזוליו, על אומץ לב ותושיה בקרב עם חוליית מחבלים. מוחמד, 15 שנה במשמר הגבול, רב־גששים, הוביל כוח צה"ל במרדף. נתקל במחבל מסוות קצה, נפצע קשה, אך הצליח להזהיר בעוד מועד את מפקדו. שנים חורשים אותם שדה בכתף חולים שונים. לפני כמה שבועות נהרג בן אחותו בעת שירות במג"ב. מאז האירועים הוא מסתובב עם פתק מקצין בכיר במטה המחוזי שלא לעצרו. אסור בשום אופן לרעיה לאלימות, אומרים בכפר, אבל מוכרחים למצוא פתרון לבעיית צווי הריסה. החיים בצל הצווים האלה קשים מנשוא והמצב מחלחל, פניות ומהעיל את הנשמה. אני פוחד שצעירים יתפסו לקיצוניות.

עיני זוביידאת, כפר שקט בגבי יותר משנה בידידות ושכנות טובה עם קיבוץ של העמקים. הם מקווים שלשלטונות יתבטא פתרון לבעיות, חיים, לתחמוצאת פתרון. הם עדיין מאמינים. מישהו מוכרח להחזיר את הגיון לבקבוק.

● שלמה גלזר

עוד שבוע

נותרו
81 יום
עד כניסת יצחק שמיר לראשות הממשלה

רשות דיבור
לד"ר יהושע שטרק, רופא מחוזי ומנהל לשכת הבריאות באיזור ירושלים
זהירות — כולירה וטיפוס

בימים האחרונים עלו הטמפרטורות ועמן עולה ומתפשטת תופעת מחלות הקיץ. שאלתי את המומחה לבריאות הציבור, ד"ר יהושע שטרק בעניין הכלבת:

"אכן בימים האחרונים נתגלו שני מקרים של כלבת באיזור ירושלים. נמצאו שועלים מתים, נגועים במחלה" הוא אומר. "מקור המחלה בשועלים. אני סבור שיש להפחית באורח מהותי ומשמעותי את מספר השועלים. ואולם רשות שמורות הטבע מתנגדת, כי השועל הוא בעל־חיים מוגן. אנחנו יצרנו קשר אינטנסיבי עם הווטרינרים וראשי המועצות המקומיות, על מנת למצוא דרך לחיסול כלבים משוטטים שבאים במגע עם השועלים, ואחר־כך יכולים בקלות להעביר את המחלה לכלבים בעיר, ומכאן קצרה הדרך להידבקות בני־אדם.

אני בפירוש חושש שיש אפשרות שבני־אדם יחלו במחלה. אין מספיק מודעות. אתן לך דוגמא: יש אנשים המוצאים שועל מת ושמחים ומאושרים שיש להם הזדמנות לפשוט את פרוותו, לחתוך את זנבו, וכיוצא באלה פעולות שפירושן עלול להיות הידבקות בכלבת. אסור לגעת בשועלים, וזה אמור גם לגבי שועלים שנכנסים ליישוב. שכן שועל שנכנס למקום בו גרים בני־אדם כנראה נגוע, ויש להימנע מלגעת בו.

בימים האחרונים פורסמה ידיעה כאילו ירושלים עומדת לפני מכת זבובים הסרת־תקדים. האם אחרי היתושים של תל־אביב, עכשיו תגיע הירושלמים לזבוב?

במושבים עמינדב, אבן־ספיר ואורה מצאנו קרקע מזון להתפתחות מיליוני זחלי־זבובים — וכוונתי לשלשת שמפרישות התרנגולות. היום הייתי שם בסיור וראינו את זחלי הזבובים שיתפתחו תוך ימים. באורה אכן ננקטו אמצעים, וכבר מרגישים בהם בשטח. אבל באבן־ספיר לא נעשה מאומה.

מדוע אינכם נוקטים צעדים מעשיים?

ניתנה לי הסמכות לסגור, במקרה הצורך, את הלולים ולא לאפשר הרחבתם. הובטח לי על־ידי ראש המועצה המקומית כי כבר בימים הקרובים ייעשה לתיקון המצב על־ידי הדברה. אם מיליוני הזחלים יתפתחו, צפויה בהחלט מכת זבובים רצינית בשכונות הדרומיות של ירושלים. אני לא חושש מהזבובים כמו מחיידקי הטיפוס והדיזינטריה שהם מעבירים.

האם דיזינטריה כמו שהיתה בשנה שעברה בקריית היא הדי־שעמית. או שמא גם השנה יש תופעות כאלה?

באיזור ירושלים יש בתקופה זו חולי דיזינטריה. אם כי לא רבים. הייתי מעריך ביותר מעשרות ופחות ממאות. כך בכל עם קריאתנו להיגיינה של הפרט. אנחנו עושים גם מאמצים למנוע בואן של מחלות־קיץ כמו כולירע וטיפוס. בעיקר הגברנו את הפיקוח בגשרים. שכן ידוע לנו שבמדינות־ערב קיימת המחלה.

האם יש לך מרשם לדיכוי התופעה של מחלות קיץ זיהומיות?

לשיתוק ילדים יש חיסון. נגד מחלות מעיים עדיין אין. הדרך היחידה היא היגיינה של הפרט והיגיינה של הסביבה. רחיצת ידיים, ניקוי וחיטוי, הן בבית והן בחוץ. לעניין זה הייתי מבקש להעיר שטוב יעשו רשויות מקומיות אם ישטפו בקיץ את פחי האשפה בתדירות גבוהה ויחטאו אותם. הימנעות מצעדים אלה גורמת בהכרח לזיהום.

● אלי הכהן

מלה רעה
חב"ד — גלות בארץ־ישראל

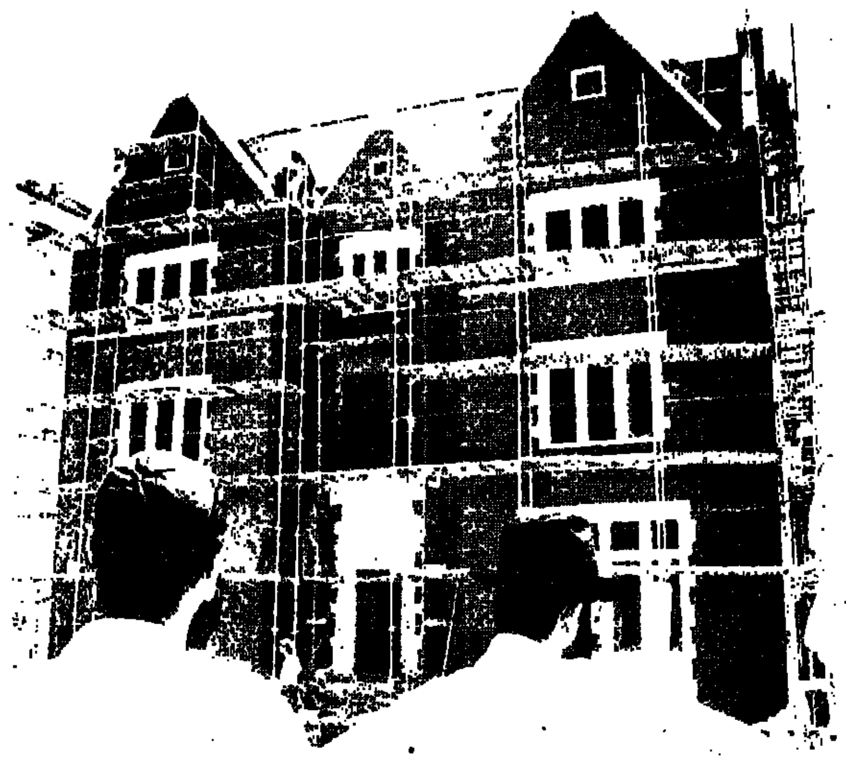

משכן הרב הנערץ

צילום: איפסא

ביום שלישי השבוע חגגו בכפר חב"ד שתי שמחות: חנוכת מרכז חב"ד החדש שהוא, לא פחות ולא יותר, העתק של בית הרבי מלובאביץ' בניו־יורק. הטקס השני, שנחוג בו ומנית, היה הטקס המסורתי של בר־מצווה לילדי הנופלים, חללי מלחמות ישראל, המתקיים מדי שנה בכפר חב"ד.

ריח של גלות נודף מהמרכז החדש, והזיווג בין שני הטקסים מביש.

איש אינו יודע למה בדיוק בנו את הבית הזה, וכצורה הזו. בחב"ד, כשהרבי, שניאור זלמן שניאורסון מצווה, אז בונים. כשהוא אומר לבנות מהר, אז בונים את הבית ב־33 יום. שיא ישראלי בקצב בנייה — למבנה גדול כזה: אולי שיא עולמי. הרבי הישיש מלובאביץ' שרגלו לא דרכה בארץ־ישראל, לא יגור בבית החדש. חסידיו בניו־יורק לא צריכים העתק: יש להם את המקור. מכר מחסידי חב"ד ניחש ואמר לי שהחסידים כאן ישמחו כנראה לזיכרונות שיעלו בהם למראה הבית, זיכרונות מימים שביקרו אצל רבם, חזו בזיו פניו, שמעו את דרשותיו וליקטו משיירי שולחנו.

אבל זהו ניחוש, וגם אין טעם לשאול: בחב"ד מקדימים נעשה לנשמע.

בעבר, בגלות, יהודים בכל הדורות ובכל הארצות חלמו על ארץ־ישראל ועשו כמיטב יכולתם לטעום ולו שמץ, מטעמה וריחה. אכלו פירות יבשים בט"ו בשבט, הציור בסוכה את ארבעת המינים, והריחו בכיסופים את ריחו המתוק־מתוק של האתרוג, פרי עץ הדר. בדורות קרומים, היו בתי הכנסת חיקוי למקדש ולבתי הכנסת של ארץ־ישראל, ובדורות האחרונים קישטו אותם באהבה רבה בתמונות ודגמים של חיות, צמחים ונופים מארץ־ישראל.

בכפר חב"ד מחדשים לנו הלכה: חיים בארץ, ומתגעגעים מצורתו וניחוחו של בית הרב בניו־יורק. זה גם מצחיק: אם עוד ניתן להבין שחסידי חב"ד לובשים את המעילים השחורים וכובעי הפרווה המשונים של "פריצים" פולניים מהמאה ה־15, כי בגדים אלה נקלטו כמהלך הדורות במסורת הלבוש של יהודי מזרח אירופה, הרי שהפעם התעלו על עצמם: חיקו בארץ בית מניו־יורק, עם גגות מעוררים וכרכובים מקושטים, שהוא חיקוי של בית אירופי עתיק, אולי בית הולנדי מהימים בהם ניו־יורק קראה לעצמה עדיין ניו־אמסטרדם. אלא שמהיום ואילך, מול הבית הזה דווקא, יחגגו בר־מצווה לילדי הנופלים, בטקס ממלכתי. עם הרמטכ"ל וראשי האומה. וזה כבר לא מצחיק.

גם בשנים קודמות היה יותר מטעם של פגם בעריכת הטקס בכפר חב"ד: זוהי תנועה לא ציונית. חבריה מתשבחים בכך שהם משרתים בצה"ל. אבל זו רק חצי אמת: הם אינם הולכים לשירות מלא כישיבות הסדר, אלא משלימים קודם את לימודיהם בישיבה. מי שעוזב ישיבה בגיל צעיר, אמנם משרת שירות משמעותי. האברכים האחרים, היושבים באהלה של תורה שנים על שנים, מתחתנים ומולידים בנים, משרתים שירות סמלי, או שאינם משרתים כלל.

אם לא די בכך שאינם ציונים, הם גם מנצלים את הטקס כדי לנסות ולהחזיר בתשובה את בני הנופלים, שמרביתם חילוניים. והם יודעים איך לעשות זאת. אנשי חב"ד אמונים על מסורת "ופרצת". גם תמונות התועבה וריחות הצחנה של התחנה המרכזית בתל־אביב לא מפריעים להם לכרוך רצועות תפילין על ידיו של כל עובר ושב. תוך ביזוי המציעים, המתפתים, והתפילין עצמם, שגם אלה שאינם מאמינים בדת מכבדים את קדושתם.

בטקס הבר־מצווה ננקטות אותן שיטות: חובשים לילדים כיפות, מניחים תפילין, משמיעים להם דרשה — ואחר־כך אוספים כתובות, ומשלחים ביתומים את אברכי חב"ד כדי שיחזירום לחיק הדת. בהזדמנות זו כדאי להזכיר שהטנקים של חב"ד כבשו את כל מעוזי צה"ל במשך שנים, ועשו בהם כבכיתם. לאחרונה הובטח שהמחזירים בתשובה יסולקו מהצבא. ואף־על־פי־כן, טנק חב"ד פרץ לבסיס צה"ל ברמת הגולן גם ביוני 86, וכרגיל: דרשה, תפילין ואיסוף כתובות. קשה להאמין שזה מקרה יחיד ותריג.

עוד אירוע סמלי, אופייני לישראל 1986: בר־מצווה לילדי הנופלים בכפר חב"ד, טקס ממלכתי לבניהם של אלה שנתנו את חייהם למען המדינה, מול מקדש־מעט של ניו־יורק בארץ הקודש, וכהי ביזיון וקצף.

● עודד ליפשיץ

תמונת מצב

נופש ותיור

ואף־על־פי־כן — חו"ל

בחזרה יהיו גדושות יותר

לאחר עונה שחונה בתיירות אשתקד, בה כמה משרדי־נסיעות אף נאלצו לסגור את עסקיהם (בין היתר: קופל, גמא, גלאקסי) חוזרים הישראלים אל דלפקי חברות־הטיסה ומשרדי־הנסיעות כדי לבחור בנופש, לפחות בחלק מקיץ 86'. בחו"ל. למרות התלונות על שחיקת השכר, ולמרות תנאי־הנופש הקוסמים, שמציעים בתי המלון בישראל. נוהרים השנה יותר ישראלים חו"לה מבשנה שעברה. אולי הדולר המוקפא הופך את הנסיעה לזולה יותר. יחסית. אולי מס־הנסיעות הנמוך מזה שבעונה שעברה — 120 דולר, לעומת 300 בשנה אשתקד. אולי בורחים מארץ האוכלת לב יושביה בעומס פרשיותיה, לוקחים אוויר לפני הרוטציה, ואולי סתם נמלטים מהחום הכבד, מהיתושים והמדרוות. שתי מכות שעלולות להבריח גם כמה מהתיירים הזרים המעטים שהתגברו על פחדי הטרור והגיעו ארצה.

לאלי לנדא, מנהל־השיווק של סוכנות הנסיעות הוותיקה "אופיר טורס". קשה עדיין לסכם את הנתונים לגבי תיירות יוצאת בקיץ 86', רק כיוונים כלליים ונטיות:

● למרות שאי־אפשר עדיין לסכם את העונה, השנה יוצאים כ־10 עד 20 אחוזים יותר מבעונת התיירות הקודמת.

● ארה"ב היא היעד הפופולרי ביותר. היא מבוקשת בעיקר על־ידי הצעירים עד גיל 35. השנה התחזקה גם הנטייה לתייר באירופה המזרחית — יוגוסלביה, הונגריה, רומניה — כאן מדובר בדרך כלל בישראלים, שאין זו נסיעתם הראשונה לחו"ל, ולרוב על גילאי 55 ומעלה. גם הטיולים המאורגנים לאירופה הקלסית מבוקשים מאוד — ב־20־25 אחוז יותר מבשנה שעברה, בעיקר על־ידי גילאי 35־55 וגם על־ידי צעירים מאוד, לפני גיוס, שזו נסיעתם הראשונה לחו"ל. בני ה־20־35 מעדיפים לרוב לטוס במסגרות לא־מאורגנות.

● מחיר כרטיס טיסה רגיל לארה"ב (מחלקת תיירים) נטו, הוא 919 דולר בעונה הבוערת (מ־27 ביולי עד סוף אוגוסט ר.מ.). על זה צריך ישראלי היוצא לארה"ב להוסיף 20 אחוז היטל, שזה כ־183 דולר, מס־נסיעות בסך 120 דולר, מס־נמל (המשולם בשדה־התעופה ר.מ.) 10 דולר. אם הוא שוכר שירותי־קרקע מכאן, כמו מלון, רכב וכו' (כשני־שלישים עושים זאת ר.מ.), זה עולה לו עוד 300 דולר, שעליהם יש שני היטלים של 15 אחוז כל אחד, המגיעים לכ־93 דולר. בסופו של דבר, ללא שכירת־שירותי־קרקע מישראל, תעלה הטיסה לארה"ב עוד לפני שנוחתים — כ־1220 דולר מינימום. כרטיס טיסה קבוצתי ללונדון, נטו עולה 396 דולר. ויחד עם המסים וההיטל הוא מגיע לכ־602 דולר.

● אם יש לך קרוב־משפחה בחו"ל, שיכול לשלם לך את כרטיס הטיסה מחו"ל. (כרטיס "דודה" ר.מ.). כלומר, לשלוח צ'ק שלו בסך מחיר הכרטיס ישירות לחברת־התעופה. הוא חוסך לך את ההיטל של 20 ממחיר הכרטיס.

● אין העדפה לטיסות־שכר. כי היום ההפרש כבר אינו משמעותי ויכול להגיע ל־40 דולר לכל היותר.

● חברת־התעופה המועדפת על הישראלים באופן ברור היא אל־על. כ־80 אחוז טסים באל־על.

● **רונית מורגנשטרן**

פזמון

אֵהוּד הָאָהוּד

כשאיש מלא אהבה חוגג יומולדת לספר ויומולדת לעצמו, יוצאת הרבה אהבה ממנו אל סובביו ומעמם. ככה עם אהוד מנור, שחגג השבוע יומולדת לספרו החדש, שראה אור בהוצאת יוסף שרברק, "פזמונים שעלו לארץ".

אהוד הוא מאהב הלשון העברית והזמר העברי. בספרו החדש, שהופק על ידי דודו אלהרר, כינס את הפזמונים שתרגם לעברית, מן התכנית "ארץ טרופית יפה" ועוד, וכולם באהבה. כי בילדותו שמע את "לימון לימונרו" וידע שצריך באופן שונה: שיש לקשור מלים עבריות למלים שבמקור לפי צליליה.

מאהב הלשון

בחגיגה, שנערכה בתיאטרון "החמאם" ביפו, אשר התנדב למטרה זו, השתתפו מתי כספי — "האיש שתרגם את המוסיקה" של הפזמונים, כדברי אהוד — יוסי חורי ואורי הרפז, הלא הם "הפרברים", ריקי גל, ויהודית רביץ. והשמחה היתה גדולה: מתי ואהוד הם צמד־חמד. מפיקים חידודי לשון בקצב המוסיקה. כך אהוד — דיזנגוף בפורטוגזית זה אשליה. וכך מתי — גם דיזנגוף. וכך אהוד — הוא חזר לסורו. וכך מתי — איפה זה? וכך אהוד — ליד גבול סוריה. זה כפר צרפתי קטן, סיורו.

ומתי ויורית גם כן. ככה, במחוות ידיים, בעפעופים, במצמוצים וקריצ'רוצים, באמת סמבה בשניים. וגם בשלושה, עם אלפונסינה של מרסדס סוסה, שעליה נכתב, כי בנות הים שרות לך מאז לכתך, אלמוגים הניחו ליד ביתך. איזה מין כאב את קולך השתיק, אין אותך הכניע כאב עתיק.

כששרו על אלפונסינה היה איזה עצב באוויר. גם אהוד הרכין ראש. וזה גבר עם "העצב אין לו סוף." בערב הזה שמעתי את הסמבה הכי עצובה ששמעתי מעודי. מתי, יורית ואהוד הם האנשים השמחים הכי עצובים שאני מכיר. כי העצב אין לו סוף. לאושר יש ויש. וגם כי מתי שר זאת כמו מקונן.

מול שהמשיכו וביקשו "שירו שירו חברים, כי אין לעצב ברירה". וכ"אצלי בבית כל היום נורא שמח". כי אהוד הוא אולי גם מלך־מלכויות העצב. אבל לא רק זה.

יופי של חגיגה, ליופי של ספר ויופי של איש.

● **אילן שיינפלד**

הלו... חותם

עודד: יותר צניעות

בעקבות שני מאמריה של שלי יחימוביץ' על קבוצת עודד והניסיון הבלתי מוצלח בקליטתה בתוך מפ"ם, "חותם" (27־28) הנני מרגיש צורך להעיר הערות מספר.

לא הייתי פעיל אז במוסדות המרכזיים של מפ"ם אך נראה לי, כי גריבות־היתר בה הם שוכבו במוסדות המרכזיים של מפ"ם — היתה לרועץ לשני הצדדים, שכן, צער זה נטע בהם ביטחון־יתר שהגיע אף לשחצנות, סגנון בוטה של "אתה בחרתנו" אם לא "אני ואפסי עוד" אישי ועויתי של בנייטובים. עקבות גישתם זו מורגשת עדיין גם בחלק מהתבטאויותיהם של אנשי עודד לשעבר, שרואינו על־ידי שלי יחימוביץ'.

עם כל הערכתי לאנשי עודד, שכמה מהם אני מכיר אישית — חנני תמה על שנציגי המפלגה שניהלו את המו"מ עמם, לא הבחינו מלכתחילה, כי מדובר כאן בקבוצת "גנרלים" ללא גייסות מאחוריהם. דברי בבר ש"אם מפלגה חכמה היתה זורקת אותנו לשכונות — היינו עושים עבודה מעולה" אינה תואמת את המציאות שהיתה קיימת אז מבחינת נכונותם של אנשי עודד לזריקה כזאת, שכן אנשי עודד היו נתונים בראש ובראשונה במאבקם ולהיטותם לתפוס עמדות־מפתח במפ"ם.

אני נמנה עם ותיקי הסניף, לכן בכל הנוגע לניסיון של סניף מפ"ם בבאר־שבע עם קבוצת עודד — אני יכול להביע את דעתי בצורה מוסמכת [illegible] בצער, כי חבל מאוד [illegible] הקבוצה הגדולה ביותר של אנשי עודד, להשתלב דווקא בסניף באר־שבע. שכן, מסיבות שונות, לא היה אז הסניף, למרות חופים המזוהים שרשם בעבר בפעולתו הציבורית, במצב ארגוני וחברתי תקין, כדי לקלוט בתוכו את קבוצת עודד. וזאת, בנוסף לחוסר הפתיחות הנפשית של חלק גדול מוותיקי הסניף, האופייני לא רק לסניף באר־שבע, לקלוט ולשלב בתוכם אנשים חדשים, צעירים, בעלי מנטליות אחרת וללא רקע תנועתי־מפלגתי כמותם.

אף־על־פי־כן, חרף מצבו של הסניף, ולמרות שהכרתי את מגבלותיהם של אנשי עודד — הייתי בין הבודדים מוותיקי הסניף — אם לא היחיד — שטענתי אז, שעל הוותיקים לעשות מאמץ ליתר פתיחות ונכונות לקלוט בתוכם חברים צעירים, חדשים, לאפשר להם לקבל תפקידי־מפתח בסניף, ותוך שיתוף־פעולה ושילוב עם הוותיקים, לפעול לחידוש והרחבת שורות הסניף, כחלק מתהליך חידוש והרחבת מפ"ם כולה.

עם כל ביקורתי כלפי חברי וותיקי הסניף, איני משחרר את אנשי עודד מאחריות להחרפת היחסים בסניף ולקיפוע [illegible]. אני שותף לדברי משתתפי הראיון ב"חותם" חברי מפ"ם, על חוסר הסבלנות, הפזיזות [illegible] של אנשי עודד, בהתחרותם ולהיטותם לתפוס עמדות־מפתח. בתוך המפלגה, בלהיטותם זו, גילו חיש־מהר אותן תכונות מגונות המאפיינות את היחסים הפנימיים בתוך מפלגות רבות בישראל. הצטרפותו חלק מהם, לאחר שעזבו את מפ"ם, בתקופת מערכת הבחירות של 1981 לתמ"י והפיכתם "לסוציאליסטים של הבאבא סאלי" — אינם מרבים בשבחם.

מיצר אני, יחד עם חברים אחרים במפ"ם, על שהרומן עם קבוצת עודד הפך לרומן אומלל ונסתיים במפח־נפש. אני מקווה כי אנשי עודד לשעבר, שהם גם אנשי מפ"ם לשעבר — יידעו לנהוג ביתר צניעות, איפוק ואובייקטיביות, בהידרשם לפרשת ניסיון קליטתם במפ"ם.

נחום סנה
באר־שבע

כולם יהודים כולם

אני מצטרף לנכונות הדברים הנכונים של יהודה להב ברשימתו "איש באמונתו" (חותם 28) בעקבות רשימתו של משה ברינר "החילוניים הרעים" (חותם 26). מפריעות לי שתי נקודות ברשימתו הנ"ל של ברינר:

1. הניסיון להטיל את אשמת התחושה המאיימת של "כפייה דתית" של האנשים החופשיים בארץ, רק על "חוגים שוליים קיצוניים שמאיימים עלינו להטביע אותנו במי־אפסיים". לדברי ברינר, לעומתם מעיד ברינר על עצמו שהוא "איש צעיר לבוש מכנסי ג'ינס וכו'".

לטעמי, ברינר, חבר המפד"ל, שמגנה כפיית חוק החילוני, על־ידי מניפולציות פוליטיות לכפות. על החברה אורח־חיים דתי מהווה סכנה ממשית, מידית וחמורה יותר לדמותה היהודית החופשית של המדינה, מאשר האברכים וזורקי האבנים לבושי השחורים של מאה שערים, שגם בסכנתם אין לזלזל.

2. באותה רשימה שואל ברינר "האם העובדה שאני שונה מכם רק בכך שעולמי הרוחני ניזון בראש ובראשונה ממקורות היהדות ולכן הנני חובש כיפה ושומר מצוות, דיה כדי ליצור זיקת אחריות ביני לבין אותו "זורק אבנים?" כאן טעון שורש הוויכוח. כאן מבחן הסובלנות!

לדעתי, הצגת תיאטרון, קונצרט וסרט טוב בליל שבת, או בשבת בבוקר, יכולים להיות חוויה של התעלות ויש בה משום "קדושת השבת", כמו תפילה בציבור, קידוש על היין ואכילת דגים. מבחינה זו "קדושים" בעיני היכל התרבות ובית הבימה כמו [illegible] או בית קפה שהפכו למקום תפילה. לדעתי התנ"ך, התלמוד, הפוסקים והספרות הרבנית הם רק חלק ממכלול היצירה היהודית האנושית בכל הדורות, ובכל התחומים שאנו יכולים לכנות בשם "יהדות".

"יהדות" שיצרו נביאים, רבנים, כמרים, [illegible], פילוסופים, סופרים, משוררים, אמנים. העם היהודי על כל רבדיו בכל העולם. [illegible]

שלוש חתולות על גג לוהט

מאת גיורא מנור

צילום: מיכל חיימן

חמר שולברג וגבי אלדור

במסגרת הפסטיבל לתיאטרון בובות, שייערך בירושלים בשבוע הראשון של חודש אוגוסט, תתקיים גם הצגת הבכורה של יצירתה החדשה של רות זיו־אייל. שהיא, אולי, היוצרת המובהקת ביותר של תיאטרון־תנועה בארץ.

לא כל כך ברור לי מה השייכות של תיאטרון־תנועה לפסטיבל של מריונטות. אבל מה זה משנה. אנשי הפסטיבל מצאו לעצמם הגדרה ומונח. "תיאטרון חזותי", משמע כזה, שבו המלה והדיאלוג אינם עוד בעלי זכויות־יתר ומניות־בכורה, אלא מהווים רק אחד ממרכיבי התיאטרון, ודווקא התנועה, הצורה והצבע הם הנושאים בעול הביטוי והמסר.

פעם קראו בארץ לתיאטרון הבובות של הרוקטור לוי "להקת העץ". מה שלא תאמר על להקתה של רות זיו־אייל, וכה ארבע נשים (גבי אלדור, לאשה רוזנברג, דיתה ארזל, ומרתה רייפלד־שור) וגבר אחד (חמר שולברג), היא לא מעץ... השלישייה דיתה־לאשה־מרתה מזכירות דווקא חתולות. לא בדיוק מהמחזמר "CATS" — יותר ממחזהו של טנסי ויליאמס "חתולה על גג פח לוהט".

אל תעלוליהן הארוטיים מנסה לחדור גבר במעיל שחור ומגבעת, אשר מחליט שהגישה העקיפה של התגנבות יחידים היא הנכונה, ולשם כך לובש שמלה וקושר לראשו מטפחת נשית. השאר — נוצר כאילו מעצמו, מהמצב ומהיחסים שבין שלוש הנשים לגבר האחד.

מלבד אלה ישנה עוד גבי אלדור. כאם, היושבת לה על כס־מלכות, יולדת במשך המופע כדור מנצנץ ומרהיב. אליה מתקרבת דיתה, בכל פעם שהיא זקוקה לחום וסעד.

האמצעים של רות זיו־אייל הם של תיאטרון־תנועה. אבל סגנונה רחוק מאוד מזה של פינה באוש, סוזנה לינקה או ריינהילד הופמן — נציגותיו הגרמניות של סוג מחול זה. היחס שלה לחפצים ולאנשים, והתעניינותה במה עושים החפצים לבני אדם ואלה לחפצים. הוא המפתח לאמנותה.

בפעם הראשונה יצרה רות מחזה־בתנועה בתיאטרון ה"חאן" בשנת 1976. [illegible] שכולו חפצים, בו השחקנים־רקדנים, ביניהם נטע פלוצקי, "דיברו" על־ידי הקשה ונגינה על כפות ומחבטים, סירים ואביזרי בית ומטבח אחרים. המופע נקרא "מסתורים", ונתקבל אז בפליאה גדולה, כי איש לא ידע איך אוכלים מחול או תיאטרון מסוג חדיש כזה.

אחר כך עבדה רות בעיקר ב"בית־צבי", ושם נוצרו, בעצם, הגרסאות הראשונות לשתי התמונות של "כותרות נזכרות" שלה, שבוצעו אחר־כך ב"קאמרי", בשנת 1979, כמופע אחד. החלק הראשון היה מוקדש כולו לעיתונים ישנים, עיתונים בכמויות אדירות, בחבילות ובתפזורת, שמהם נבנה עולם שלם, מצחיק ונוגע ללב כאחד. חלקו השני של מופע זה התרחש בגן ציבורי יפה וכו מבוך, המתאים לקומדיה בסגנון הרסטוראציה האנגלי. אבל השחקנים הראשיים היו הכדורים, שמילאו בשלל צבעים וגדלים את הבימה, ושימשו ליצירת מחול של אווירה ופיוט.

בשנת 1982 הכינה רות, לקראת "פסטיבל ישראל", את "מחזור" שלה, שבוצע בחצר תיאטרון נווה־צדק. את התפקידים הראשיים במחזה ממלאים האדמה, המים ואיזה שבט קמאי, העסוק בפולחניו, בשֶבֶט־צֶוֶת זה היו חמר, מרתה, גבי ולאשה. שנתיים אחר־כך, שוב בנווה־צדק ועם צוות דומה, נוצר "בלאי", מופע שעסק במלבושים, בעיקר, במובן, בלבישתם ופשיטתם. קראתי לזה בשעתו "הבצל הארוטי", בגלל הסרת ולבישת השכבות הרבות של ביגוד.

ה"הריון" של רות נמשך, כנראה, בכל פעם כשנתיים, עד שנולד מופע חדש שלה. נאמנותם של שותפיה לעבודה מעידה על הכוח שיש לעבודתה, וכשרונה לספק את המבצעים־השותפים ולמלא אותם ברגשות ואפשרויות התבטאות.

את הוירה להתרחשויות ב"חלון" — שמא חלון אל עולמן של נשים? — עיצבה פרידה קלפהולץ, את המוסיקה המלווה כתב רפי קדישזון, את התאורה ג'ודי קופרמן, והמפיקה של המופע היא מאירה אליאש.

בתוך "החלון", עבודתה החדשה של רות זיו־אייל, בביצוע תיאטרון התנועה שלה. מימין: לאשה רוזנברג, דיתה ארזל ומרתה רייפלד־שור

פרלמנטר

מאת עמידם כהן

צילם בועז לניר

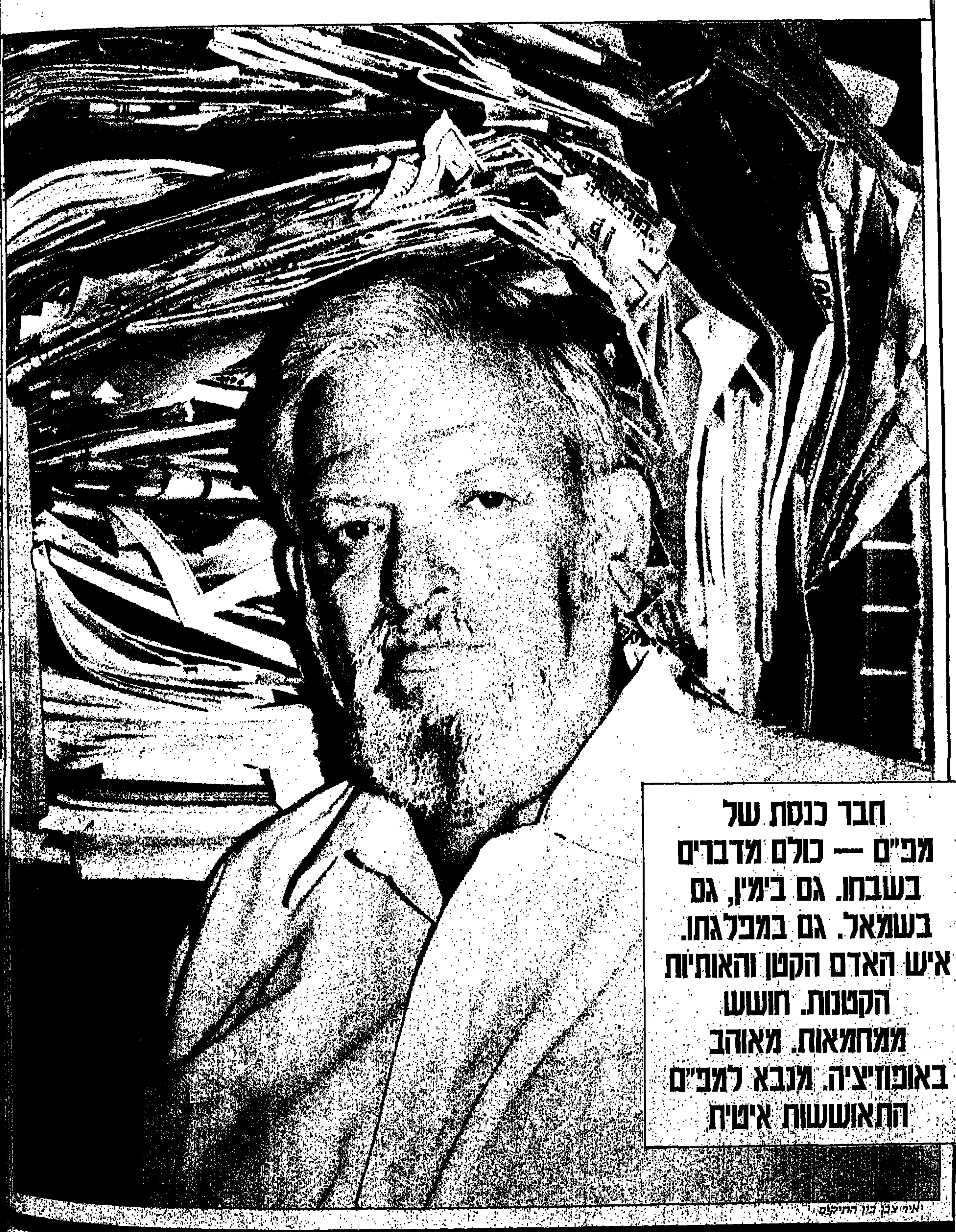
יאיר צבן בין התיקים

חבר כנסת של מפ"ם — כולם מדברים בשבחו. גם בימין, גם בשמאל. גם במפלגתו. איש האדם הקטן והאותיות הקטנות. חושש ממחמאות. מאוהב באופוזיציה. מנבא למפ"ם התאוששות איטית

הושע סריק: מנהיגם-הנוראי- של פועלי- נמל- אשדוד. האיש ש"סגר את המדינה" לפני 13 שנה באותה שביתת נמלים מפורסמת, רואה בו את המועמד שלו למזכ"ל ההסתדרות. ("אני מתמוגג כשאני שומע אותו מדבר על הפועלים"). שוב ושוב נבחר על-ידי ...כתבים הפרלמנטריים כ"ח"כ השבוע". בשחשף את ...ערוריית הטיפול הרפואי חינם (בחו"ל) למיוחסים-בעם, כתב ...ליו שייקה בן פורת: "ח"כ צבן ממפ"ם עשה בשבוע הזה את ...רנציה שלו".

...לא קל לשמוע דברים טובים מח"כ על ח"כ, ובוודאי שלא ...יבור עובדי הבית: "כשאתה אומר משהו על האחר משתמע ...תר על האחרים", מבארת עובדת בכירה בבית. ואם ...יקרופון הפה מלא שבחים, יש תמיד החלק הזה של "לא ...יטוט", שנותן להבין את הדעה האמיתית של הח"כ על הח"כ. ...המקרה של יאיר צבן (56) הוא יוצא דופן. לא תצליח לשמוע ...הרעה על האיש הזה — אפילו לא בסיעתו הוא. "הפרלמנטר ...שוב ביותר של הכנסת הי"א", מכריז עליו וירשובסקי ...ינוי, "הפך לפה לכל הנושאים הסוציאליים, שהקואליציה ...ה יכולה לטפל בהם". מחמיא גולדשטיין מהליכוד: ...רלמנטר אמיתי, מביא כבוד לבית המחוקקים. צריך שם עוד ...מה כמוהו" — משבח גדעון רייכר כתב פרלמנטרי ותיק. ...ושל האחר של ועדת הכספים במועדון חמשת המובחרים שלי ...כנסת, כך יוסי שריד. וח"כ אברהם שפירא, שח"כ צבן חלוק ...ליו כמעט בכל, אך יש ביניהם סימפטיה אישית — ...טליוריות של אנשים שמנים..." מעירה עובדת בוועדת ...כספים משבח: "גם כשהוא תוקף אותי בחריפות בנושאי דת ...צבן הוא לעולם לא מכאיב". צריך לנדור עד ח"כ שבח וייס ...התווכח קשות עם צבן בפרשת מספנות ישראל ובדיונים על ...תקציב "אתה רוצה תקציב אדום באמצעות הדולר הירוק", ...וייס נגרו, לאחר שצבן כינה את ספר התקציב "הספר ...השחור") כדי לשמוע מלה רעה המזכירה את ברכת בלעם: ...למרות הוויכוח בינינו על רקע עמדות פופוליסטיות שנוקט ...צבן והשמאל של מפ"ם בכלל, צבן הוא אדם נעים-הליכות ...נש ומשכיל, פרלמנטר מצוין, ב"חמישייה הראשונה של ...כנסת", וסגנו מזכ"ל מפ"ם אלעזר גרנות, העומד על זכותו ...להסיע מלה טובה על חברו לסיעה למרות "הסיבוכים" ...עלולים להיות לו מדברים אלה בביתו פנימה: "זו אחת ...מקסות הטובות שמפ"ם עשתה בשנים האחרונות. יאיר צבן ...הוא נשוה וראשונה, לא המועמד היחיד, של החברים שמהם ...צמון לטהר מועמדים לכל תפקיד במפלגה ואם נהיה שותפים ...— גם בממשלה. מפ"ם חבה לו ומתכבדת בו. אבל אל נא ...בקיע והדות למפ"ם חזר יאיר לזרם המרכזי של הפוליטיקה ...שראלית ואני יודע שיאיר מעריך זאת".

...לכת על ביצים, ...להיזהר ביבלות

...בן עצמו, מלטף את זקנו המחודד נוסח טרוצקי, נעטף ...בשתיקה כל אימת שמדובר בתיקים אם ..."כאשר. הוא ...יודע שבמפלגה היסטורית כמו מפ"ם, שלא כמו במפלגות ...חדשות — אין עדיין לגיטימציה ליצרי שלטון חשופים, ...לאכות ושנאות. הנורמה היא איפוק הכרחי. מוטב לשמור על ...פרופיל נמוך. הוא יודע שכמקרוב-בא, לאחר גלגולים כה רבים ...ושים נקצה השמאלי קיצוני של המפה הפוליטית, יש במפ"ם ...אלה שיעשו אתו את החשבון, אם לא יהלך על ביצים ולא ...יזהר ביבלות.

..."אומר לך", הוא אומר, "שאינני מתכוון להיות ראש ...מפלגה, הרי בלאו הכי לא יאמינו לי...וקצת חבל על פרס. יש ...לו אגף מימין, ועכשיו לעשות גם רוטציה עם יאיר צבן..." ...הלוחצים אותו הוא רומז לצפיפות בצמרת, ואוהב לספר ...שנשמע ממשה סנה. פעם אחת, מספר סנה, שלח אותו ...צק גרינבאום ראש "רשימת המיעוטים" בסיים הפולני ...שמנתה 40 אחוז מחברי הבית) לארגן את הרשימה לקראת ...בחירות. יש אוקראינים ויש ביאלורוסים ויהודים וצ'כים. וסנה ...ה להסביר להם שם, שאם האוקראיני ראשון, אז הביאלורוסי ...אם היהודי שלישי אז ההוא רביעי ואם זה כאן — אז זה ...עם לו כוז'יק אוקראיני, מגרד בראש ואומר: "למה אתם ...סדרים את הרשימה ככה (במאונך) תסדרו אותה ככה (אפקי) ...פותרים את הבעיה..."

...אף אם ממשיכים ללחוץ יוצא לבסוף חלום פוליטי קטן; ...התשובה האמיתית לשאלה, ואין לי תשובה אחרת: רציתי ...בתקווה שהמערך מנצח בבחירות (84'), להיות היו"ר של ...ועדה והרווחה. זהו תפקיד חשוב במידה בלתי רגילה. ...לך להיות אופוזיציה מבפנים, כפי שהיום במידה ...את את התפקיד ח"כ אורה נמיר ומסייעים לה היטב ...ששון ורן כהן וגם שוסטק מהליכוד".

...של הרגל, גם בקואליציה צבן היה רוצה להיות ..."בתפקיד כזה הינך מסוגל לחרוג מעבר למסגרות ...של המאבק על החקיקה שהממשלה יוזמת, ולפעול ...חון של החזון הסוציאליסטי. בוועדה הזו ניתן ליצור ...מימית, הנותנת לך את המפלט המוסרי של — ...שלת המערך ולבלוע הרבה צפרדעים..."

...גם המועמד של מפ"ם ליו"ר הוועדה לביקורת ...ה. בוועדה הזאת, באופן מסורתי, היתה שייכת ...ך במהלך מתואם של העבודה והליכוד (שצבן ...בנותו "מלוכלך", כיאה לח"כ שוכה ב"מגן איתמר ...עקבות הוויכוח והוא מסתפק בביטוי "תרגיל") — ...קשות לדוד ליבאי. כשצבן מדבר על ועדה זו לבו אבל ...החמצה. "זהו כלי יוצא מן הכלל. ראה איזה כוח היה ...ה עניין הבנקים ודו"ח בייסקי".

...אבנרי, שותפו בעבר ויריבו בהווה של צבן על רקע ...לא מוכן להצטרף למקהלת המשבחים והוא מציע ...מפ"ם לעמוד על המשמר: "צבן, שהיה נושא כליו של ...היום, דרך מפ"ם, למלא את צוואתו הפוליטית של ...כפי ששמעתי אותה ממנו כמו אוזניי: לחזור למרכז ...פוליטית, קרי מפא"י. מפ"ם, בשביל צבן, היא עוד קרש קפיצה, עוד תחנת ביניים. הצוואה של סנה לתלמידו צבן הנחתה אותו ממק"י המאוחדת למק"י היהודית, ומשם למוקד, לשל"י, עד מפ"ם (שממנה פרש ב־1951, ביחד עם סנה).

יגרור את המפלגה ימינה

"צבן", מזהיר אבנרי, "ינסה לגרור את המפלגה ימינה, כי זו צוואתו של סנה, שהתייאש מהמהלך הקומוניסטי שעשה ופתח בנסיגה, אך אישית לא זכה לסיומה".

לאחר חמש שנים במפ"ם, עדיין אין סממנים להתגשמות "מזימתו" של סנה וצבן, מסכימים כולם. הוא תופעה פרלמנטרית ייחודית. מתוך 17 הצעות חוק פרטיות שהגישה סיעת מפ"ם במושב הסתיו של הכנסת הי"א (בשנת 1984) — 5 היו של ח"כ צבן. מתוך 25 הצעות דחופות לסדר היום שהגישה הסיעה באותה תקופה — 16 הוגשו על ידי הח"כ החרוץ, רובן בנושאי חברה ורווחה: המשבר באתא, שחיקת הקצבאות, סכנת האבטלה, המשבר בתעשיית הטקסטיל והמזון, הסדרי חימום לקשישים, הגדרה גנטית בחוק ובהלכה, תאונות עבודה, "אטימות המשטרה" — אלו רק מקצתן.

ואכן, כשבע בבוקר, יודעים עובדי הכנסת, הוא כבר ניצב בשערי המשכן, בדרך כלל פוגש שם את אורה נמיר, גם היא מחרוצות-הבית, להתחיל את מלאכת יומו.

"מלאכת יומו" איננה רק בניית כותרות וגימיקים תקשורתיים מן הסוג של הבג"ץ העקרוני שזכה בו לאחרונה כנגד הרב עובדיה יוסף (עיסוק רבנים בפוליטיקה) או הצעת החוק שלו הקוראת לבטל את כל ההטבות הרפואיות (טיפולים בחו"ל) למיוחסים בעם, או התיקון שהציע לאחרונה לתקנת היטל הרכב המשומש (בליווי הופעה מרשימה בכל-בו-טק) עניין הנוגע לרכבם של 850 אלף מאזרחי המדינה.

צבן, אומר עליו גדעון רייכר, בונה את מעמדו קודם כל על עבודה אפורה ושוחקת בוועדות המשנה: חוקים, צווים, תקנות, הסדרים. וצובר נקודה אחר נקודה בתודעת האזרח.

"בניגוד לכמה מידידיו מן השמאל" מוסיף רייכר, "המעדיפים לעסוק בשאלות הרות-גורל של שלום וביטחון ושטחים, אך לא בסעיף קטן ג' תקנה 7 קו נטוי... עיסוק הדורש חמש שעות של חפירה בארכיונים ובטבלאות וחמש שעות-ועדה מפרכות".

צבן אינו מתכייש: כיו"ר ועדת המשנה לביקורת המדינה, לקיים דיון ארוך בתלונתו של אורח על גורלו של חיק, שהועבר לאיזו עבר, מלשכה סוציאלית אחת ללשכה סוציאלית אחרת באחת השכונות של ירושלים. תוך בדיקה יסודית עם האחראים ללשכות של כל ההסדרים והנהלים, והמסקנות שהוסקו כלפי האחראים למחדל. ואם הלקח ממקרה דנן הועבר לידיעת הלשכות האחרות בעיר.

הוא גם מטריח את מזכיר העיר חיפה עד הכנסת בירושלים, לתת לו הסברים על תלונתו של אזרח מקריית-אליעזר שבחיפה, לגבי אגרה של 15 שקל, שתושבים נדרשו לשלם עבור "גינון". תוך כדי דיון הוא מגיע עם המזכיר לחילופי דברים פילוסופיים על חשיבותה של ההתארגנות השכונתית כתהליך רצוי של דמוקרטיזציה במסגרת השלטון המקומי. "אם הוא יחשוב שיש צורך", לוחשת מזכירה בוועדה, "הוא ישלח את נעמה — העוזרת הפרלמנטרית העסוקה ביותר בבית — לחטט

המשך בעמוד 18

שוב בשמאל המסורתי

יאיר צבן מתגורר ברמת-גן. נולד בירושלים ב־1930. לאחר סיום התיכון התגייס לפלמ"ח והיה בין מקימי קיבוץ צרעה. שם נשא את אשתו שולה. לזוג בן ובת בירושלים.

את דרכו הפוליטית התחיל במפא"י דווקא, אך בהשפעת חבריו להכשרה עבר למפ"ם. לאחר פרישת קבוצת סנה הצטרף לחזית השמאל ושנים רבות היה נושא כליו של הד"ר סנה. גם היום הוא שותף לעריכת מבחר דבריו וכתביו של סנה. עם הפילוג במפ"ם עזב את צרעה ושימש כמזכיר כללי של בנק"י (ברית הנוער הקומוניסטי הישראלי), מדריך נוער בת"א ובתפקידים שונים במפלגה הקומוניסטית הישראלית. היה פעמים רבות ברוסיה וביקר גם בסין.

כשהתפלגה מק"י הלך עם מיקוניס וסנה והקים את מק"י היהודית. לאחר פטירתו של סנה היה ממקימי "מוקד" ומאוחר יותר בין מייסדי של"י, ושימש כנציגה הבכיר בהסתדרות. משל"י פרש ב־79' על רקע חילוקי דעות עם האגף הלא-סוציאליסטי של התנועה בראשותו של אורי אבנרי.

לאחר שנת "מילוי מצברים" ולימודי יהדות החליט לחזור למפ"ם והתקבל בזרועות פתוחות. ב־81' הפתיע את כולם משנבחר במקום השני בין העירוניים (אחרי חמזכ"ל) בין מועמדי מפ"ם לכנסת ה־10. במפ"ם הוא מתמרן בין הזרמים והסיעות, נזהר מאוד, כשם שעושים שם-טוב וגרנות, שלא לחיות מזוהה עם קליקה כלשהי.

ח"כ צבן, האם מפ"ם היא סוף הדרך, עגינה אחרונה?

ניסיתי לשאול את עצמי מה קרה לשמאל שמעבר למערך. בעשרים השנים האחרונות לאחר שעבר את כל תהליך הפילוגים והאיחודים הבלתי פוסקים וכל זה לא הניב שום דבר משמעותי מבחינה פוליטית. יש לנו נטייה להעמיס את התשובה על תכונות אישיות של וכחנות, פלגנות, קוצו של יוד, כריזמטיות ופסבדו-כריזמטיות של אישים שהזירה צרה מלהכיל את כולם. זו אינה ראייה פוליטית אמיתית. ההיסטוריה מראה, שכל הניסיונות לכונן שמאל רדיקלי מעבר למסגרות המסורתיות של תנועות פועלים — נכשלו. התברר, שכל התהליכים המשמעותיים המתרחשים בשמאל בארץ ובאירופה הם בתוך השמאל המסורתי.

בישראל יש שתי מפלגות שמאל מעבר למפלגת העבודה: מפ"ם ורק"ח. לאחר שפרשתי משל"י על רקע אי-הסכמתי לאיחוד עם גופים לא-סוציאליסטיים, עמדו בפני אלטרנטיבות אלו. את רק"ח פסלתי מבחינות מובנות. ונשארה מפ"ם, שבדרך הטבע קרובה לדעותי.

מה "המנוע" האישי והפוליטי שלך בכנסת?

אני עדיין מאמין בחזון הסוציאליסטי הגדול. אלא שאיש לא ערב לנו, שהחזון הגדול הזה יגיע להגשמה בימינו אנו. ואז אתה שואל את עצמך: אם לא תזכה לראות את האור — למי אתה עמלז אז השילוב הזה של הקונקרטי, האנושי, החברתי, נושאים שאני משתדל לתרום בהם בכנסת ובציבור — זה לי "חברת ביטוח", שגם אם לא יוגשם בימינו, והדור שלנו לא יזכה להרים את המשא הסוציאליסטי — עשיתי משהו, עשיתי למניעת החסתה הגזענית, למען גמלאים, למעוטי הכנסה, לפועלי מספנות שלא יסגרו להם את מקור פרנסתם. עשיתי ותמיד וביחד עם חברים אחרים, כי בסך הכל מהו המוטור אצל האנשים שלנו בשמאל? בין אם נרצה או לא — המוטור שלנו הוא מוסרי, מעבר לכל החוקים של סוציולוגיה פוליטית ופסיכולוגיה אישית, והתחרה לסטאטוס, לכוח ולפרסום ולכבוד. זהו מוטור שדוחף אנשים לפעולות, גם כשהם יודעים טוב מאוד, שאין להם כל סיכוי בתחום הסטאטוס והכבוד והשלטון והפרסום.

הסקרים לא מחמיאים למפ"ם. האם כיו"ר ועדת הסקרים יש לך, אולי, בשורות אחרות?

הייתי בין אלה שחשבו, שקיומו של המערך הוא הפתרון הגרוע ביותר מכל פתרון ארגוני אחר לקיומה של מפ"ם. מפלגה שבמשך 20 שנה לא מגייסת במשטר דמוקרטי קולות בקלפי — **אינה מפלגה!** מעולם לא גרסתי, שבבחירות ראשונות, ואפילו שניות, היא תזכה לאותו מספר מנדטים שיש לה או ליותר. כשהיינו שבעה אמרתי: אם נלך לבחירות ונשיג ארבעה — זהו כוח פוליטי משמעותי בהרבה משבעה שהשגנו בטרמפ על מפלגת העבודה. לאחר שחלפו עשרים שנה מאז התייצבה מפ"ם בפעם האחרונה לפני הבוחר, יותר משני שליש מציבור הבוחרים, 1.6 מיליון, הם אנשים שלא ראו בחיים שלהם קלפי, שבאחד התאים שלו היתה האות "מם". הסקרים שלנו מראים, שככל שיותר אנשים נחשפים למציאות ולאפשרות שמפ"ם תלך באופן עצמאי לבחירות — עולה התמיכה בה. אני שקט, בכל הזהירות והאחריות לגבי שלושה מנדטים ואולי גם יותר, אילו התקיימו הבחירות היום.

אתה מרגיש שחזרת הביתה?

זה היה מאוד לא צנוע אם לא הייתי שואל את עצמי: איך זה קרה, שלמרות הביוגרפיה הפוליטית שלי, הקשר המיוחד שלי עם סנה, הפרקים שלי עם מק"י ומוקד ושל"י — וכל פרק נושא עמו משקעים מרים מאוד מבחינת מפ"ם — נבחרתי בבחירות חשאיות במרכז מפ"ם במקום השני (מבין העירוניים) כמועמד מפ"ם לכנסת, וכל זאת פחות משנה לאחר הצטרפותי למפלגה.

אני חושב שיש כאן חיבור של כמה דברים: העיקרי הוא **התרבות הפוליטית** — במפלגה. במפ"ם היא עדיין שונה מהתרבות הפוליטית של כל מפלגה אחרת שאני מכיר. ואני מאחל לר"ץ, שתפתח תרבות כזו. וזו גם דעתם של הכתבים בכנסת. זוהי אקולוגיה פוליטית שונה. אני זוכר את הדיונים הכי קשים בסיעה; לא שמעת צעקות וגידופים וטריקות דלת. אין דבר כזה. לא שלא קיימים יצרים ושנאות. קיימים. אך זה לא נורמטיבי לתת להם להיחשף. בתרבות כזו החיקלטות היא הרבה יותר קלה.

והעניין השני — החלק שלי: גם כשהייתי במפלגות יריבות וניהלתי עם מפ"ם ויכוחים קשים ומרים, מעולם לא פגעתי אישית באיש ממנהיגי מפ"ם. גם בכנסת אני מחזיק בנורמה, שיש להתווכח בחריפות על דעות ועמדות, אך אין לפגוע אישית. זה לא תקף, כמובן, במקרים קיצוניים כמו שרון או כהנא. גם לגבי הרב פרץ, שאני לו יריב קשה ומר, כשעליתי על הדוכן לשאלה דחופה לסדר היום בעניין רישום הגרים, השתדלתי לרכך אותה בהומור, ואפילו הוא לא יכול היה שלא לחייך.

יש "רענון" ויש "העמק" ויש "הקבוצה של גדי", "הצעירים" ו"דור ההמשך", למי שייך צבן?

אני יודע שבמפ"ם, כבכל מפלגה היסטורית ולפי חוקי הסוציופוליטיקה, יש התארגנויות וזרמים, והיו אולי, וסיעות וקבוצות ויש אפילו, אולי, **חצרות**. אמרתי לכל הפונים אלי: אני לא מתכוון לחיות חבר בשום זרם ובשום סיעה ובשום קבוצה. אני מתייחס לכל עניין לגופו. אני משוכנע, שלא הייתי נקלט במפ"ם אלמלא עשיתי כך, והבהרתי לאנשים שכך אנהג.

אני יודע שמפ"ם היתה חצויה במשך 17 שנה בוויכוח הזה — כן מערך, לא מערך. עם הזמן נבנו תבניות של תגובות, רפלקסים מותנים, התנהגויות. הפירוק של המערך לא ביטל, אוטומטית, את כל המבנים האלה שנבנו במשך מציאות ארוכה שכזו. מצד שני, אינני חושב שצריך להיבהל מהסיעתיות. זה קיים בכל מפלגה, זה היה כמעט בלתי נורמלי אם לא היה דבר כזה במפלגה עמוסת היסטוריה כמפ"ם. היום צריך להוריד את הפרופיל של העניין הזה. פשוט מפני שאין לכך כל הצדקה אמיתית. אלא אם כן, יש אנשים במפלגה שנחשבים חשובים, ובונים על חזרה לשותפות עם מפלגת העבודה בבחירות הבאות.

בהנהגה של מפ"ם במובן הרחב של המלה, אין לעמדה זו ביטוי.

שואה גרעינית — שנות ה־90

„יום המלחמה" ו„סוף", שני ספרים המספרים את תולדות המלחמה הגרעינית העתידה, הטעם האמריקני והטעם הגרמני: בשני המקרים — הרס וחורבן. „לא עלינו" — אבל זה צפוי לנו

מאת עודד ליפשיץ

פטריית בכורות מעל הירושימה

זה ארבעה עשורים, מאז הפצצת נגסקי והירושימה ב־1945, חיה האנושות בצל סיוט השמדה גרעינית. מי שרואה בכך שכבר ארבעים שנה לא יצא השד הגרעיני מהבקבוק — תוכחה לניצחון התבונה על טירוף ההרס העצמי, וסימן לכך שגם בעתיד לא תפרוץ מלחמה אטומית — נחמתו היא נחמת שוטים. הוא דומה למי שמנית שאם נהג מטורף ושיכור הצליח לעבור בשלום דרך ארוכה ומשובשת, כשהוא נוהג ברכב רעוע ומתפרק, סימן שלא יתהפך ויידרדר גם בעתיד, אפילו ילגום עוד לגימה הגונה בפונדק סמוך לפני שימשיך בדרכו.

הפחד מאסון קוסמי, מאפוקליפסה שתביא לקץ כל בשר, מלווה את המין האנושי עוד משחר ההיסטוריה, ומצא ביטוי במיתוסים רבים: המבול, שקיעת אטלנטיס, יום הדין האחרון, חזון יוחנן בברית החדשה המנבא ששליש מהאדמה יישרף, המים יורעלו, והנותרים בחיים יחלו למות. בעידן המודרני שלפני פצצת הגרעין ניתן היה להתנער ממיתוסים קודרים אלה ולראות בהם אמונות הבל של דורות חשוכים. מאז הירושימה, האיום של סוף העולם הוא אמיתי ומוחשי: כל אדם בעולם יודע שקיימים כפתורים שדי בלחיצה עליהם כדי להשמיד את החיים על כדור הארץ כמה פעמים.

במשך השנים נכתבו על סיוט הקץ הגרעיני אלפי ספרים ומאמרים, שודרו משדרים והוצגו סרטים לאין ספור. הנושא הפך, כביכול, גרוש. מלבד זאת, ליחידים ולקבוצות חברתיות ברחבי העולם, ואפילו למדינות קטנות ובינוניות, יש תחושה של חוסר אונים מוחלט בכל הקשור לחיסול האיום הגרעיני. התחושה היא שגורל העולם תלוי אך ורק בהנהגות של בריה"מ וארה"ב. כשמניחים שאין מה לעשות, מתפתחת נטייה להדחיק את הנושא אל מתחת לסף התודעה, להתעלם ממנו. הבעיה היא שלמרות ההדחקה — הפחד קיים, וגם הידיעה ששחרור המין האנושי מסכנת ההשמדה הגרעינית הוא המשימה החשובה ביותר של דורנו. כל טעות שלנו בתחום אחר, יוכלו הדורות הבאים לתקן. הם יוכלו ללחום ברעב ובעוני, להפיל משטרי דיכוי וניצול, אפילו לתקן נזקים אקולוגיים שאנו גורמים לסביבתנו, ואולי גם לעבור לעולמות אחרים, אם עולמנו יילך ויזוהם. רק טעות אנוש, שתוביל למלחמה גרעינית, עלולה להיות טעות שאין ממנה חזרה.

לכן, למרות כל מה שנאמר ונכתב בנושא, יש עניין גם בספרים חדשים המצביעים על התפתחויות פוליטיות וטכנולוגיות בעשור שלנו, שנות השמונים, התפתחויות, שיש בהן פוטנציאל של סכנה העלול לגרום למלחמה גרעינית: מלחמת הכוכבים, הצבת טילים גרעיניים חדישים, אמריקניים וסובייטיים, באירופה — ועימותים קונבנציונליים, מאפגניסטן ועד ניקרגואה, היוצרים מוקדי מתיחות בין־גושיים.

שני ספרים מסוג זה הם „יום מלחמה", שנכתב על ידי וויטלי סטרייבר וג'יימס קונטקה, שני עיתונאים מארה"ב, ו„סוף", שנכתב על ידי העיתונאי הגרמני, אנטון אנדריאס גוהה. למחברי הספרים כמה מאפיינים דומים: הם בעלי השקפת עולם ליברלית, אנשים הרואים בעימות הבינגושי ובמירוץ החימוש הגרעיני את פסגת האיוולת והטירוף של המין האנושי. שני הספרים שואפים לשלום, מאמינים בחברה צודקת... לסוציאליזם הומאני, דרך התסריט העתידני בספריהם... על חטא המחדל של כאן ועכשיו, מחדל של האינטל... וההמונים, אנשי התקשורת והמפלגות, המחדל של... העומדים בצד, בחוסר מעש, במשך עשרות שנים, ... העילית הפוליטית, הצבאית, הכלכלית והטכנולו... ארה"ב והן של בריה"מ מוליכה את העולם אל... הגרעינית — ואינם עושים דבר, או מתפקים בג... ענות חלושה.

בשני הספרים, מטילים המחברים את האשמה... המלחמה האטומית על שני הצדדים, על אף שהם... הם מגלים אהדה רבה לבריה"מ דווקא. ... התסריטים זהו הצד התוקף ראשון; הם מצביעים על... האחרונות ארצות הברית חותרת לעליונות בתחום... ודוחקת את בריה"מ לעמדה נחותה, דבר ש... לסובייטים לתקוף מתוך ייאוש, לפני שהמערב יעמיד... ברכיהם.

גוהה, הגרמני, מתאר את התקפה הרוסית... שעל מוקד המוכן לגרונם של כלבי הציד קשה... כזה תוקפנות. ב„יום מלחמה" הרוסים תוקפים... שארה"ב מציבה בחלל לוויין תקיפה ראשון של... הכוכבים, כשלרוסים אין תשובה לאיום החדש. ... ב„סוף" הגרמני העימות הבינגושי מתפתח בעקבות... ...בארצות העולם השלישי: פלישה אמריקנית לקובה, ...לאפגניסטן. סכסוכים אלה מתפתחים לעימות גרעיני ...כולל, מפני שהצבת טילים גרעיניים אמריקניים באירופה, ...מרחק דקות טיסה ספורות מצמתי העצבים הפוליטיים, ...הצבאיים והכלכליים של בריה"מ, גורמת לכך שלאחר שהתפתח ...העימות, הרוסים מודרזים לנצל את ההזדמנות כדי לחסל את ...האיום הפוטנציאלי הזה — וכך נחרץ גורלם של גרמניה, ...אירופה — ושל העולם כולו.

אופטימיות אמריקנית

עד כאן המשותף לשני הספרים, ומכאן ואילך — המפריד ביניהם, שהוא רב מהמשותף.

„יום מלחמה", האמריקני, הוא יומן־מסע שעורכים מחברי הספר ברחבי ארצות־הברית ב־1993, חמש שנים לאחר המלחמה הגרעינית שפרצה באוקטובר 1988. הרוסים הגיבו על שיגור לוויין התקיפה במטח גרעיני מוגבל, וארה"ב החזירה מהלומה דומה על בריה"מ.

המלחמה גוועה ונפסקה שלושים ושש דקות לאחר שפרצה, ...נגלל הפא"מ, פעימה אלקטרומגנטית, שגרמו הפיצוצים הגרעיניים מעל שטחן של שתי המעצמות. אלה יצרו שדה מגנטי רב עוצמה, שהרס את מרבית המערכות האלקטרוניות, ...של מערכות התקשורת הצבאיות והאזרחיות. נשיא ארה"ב נהרג במטוס הפיקוד שלו מיד לאחר שהורה לשלח את הטילים הראשונים, ובהעדר תקשורת — נותקה שרשרת הפיקוד והשלטון בשתי המעצמות. למזלה של האנושות, שוב לא היה איש שמסוגל ומוסמך להורות על שיגור טילים גרעיניים נוספים.

הנזק הישיר מהעימות הגרעיני המוגבל היה הריסתן של ניו־יורק, וושינגטון וסן־אנטוניו שבטקסס, וכן פגיעות באתרי טילים ובסיסי מפציצים בצפון מערב ארה"ב. שבעה מיליוני אמריקנים נהרגו ביום הראשון, ושבעים מיליונים נוספים במהלך חמש השנים שלאחר המלחמה; מרבית האנשים מתו מרעב ומגיפות נוראות, שפגעו באוכלוסיה שנחלשה מתת־תזונה ושמערכת הבריאות הציבורית שלה נהרסה ולא הצליחה להתמודד עם המגיפות ההמוניות. רק מיעוט מהנספים מתו מהקרינה שספגו. ברית המועצות ספגה מהלומה דומה — ותוצאות דומות.

הספר גדוש תיאורים מזעזעים של הרס, מוות וסבל אנושי. אף על פי כן, בהשוואה ל„סוף" הגרמני, זוהי מלחמה גרעינית „דה לוקס", שבה רק מעצמות־העל נפגעות, וגם הן רק בפגיעה ...ויתר חלקי העולם ניצלים. ב„סוף" הגרמני, העולם כולו ...שבה עימותים קונבנציונליים מתפתחים, בהדרגה, בתהליך ...של כמה שבועות, למלחמה גרעינית כוללת. ההסלמה אל ...מתוארת כהתפתחות הכרחית, שבה שלב גורר שלב, עד ...הסופית. מאות פיצוצים גרעיניים גורמים לרמת קרינה רדיואקטיבית קטלנית בעולם כולו, לשריפות ענק, ...שכבת האוזון שבאטמוספירה. היעלמות האוזון ...צריבה נוראה של קרינה אולטרה־סגולה, הבאה מהשמש, ...גם את אותם צמחים וחרקים, שיכלו, אולי, להתקיים ...הקרינה הגרעינית שהשמידה את המין האנושי. כדור הארץ הופך למדבר *מת ועקר*.

השאלה היא האם שני התסריטים למלחמה גרעינית בשנים ...שונים זה מזה בצורה כה קיצונית רק בשל סיבות ...של הבדלים באופיים ובדמיונם של הכותבים, או שמא ...גם שוני בערכים, בהשקפות ובמורשת של ארה"ב ...נראה שהתשובה השנייה היא הנכונה, וההבדלים אינם ...מקריים.

המסר של „יום מלחמה" האמריקני הוא, בסופו של דבר, מסר ...יש חיים גם אחרי המלחמה הגרעינית, ולמי ששורד ...יש סיכוי. ארה"ב נפגעת פגיעה נוראה, אך היא קיימת ...מבעד לסבל פורצת היוזמה והאופטימיות ...לארה"ב, ארץ שמעולם לא נכבשה בידי פולש ולא ...על־ידי כובש. אלה ששורדים מאמינים שיוכלו להתגבר, ...החלוצי המערב התגברו על האינדיאנים, וכמו ...ה„מארינס" באיוו ג'ימה ניצחו את היפנים והניפו את דגל ...הפסים והכוכבים על ראש ההר. בתהליך השיקום יש מקום ...ליוזמה הפרטית ושכר למאמץ של היחיד. לאנשים הממשיכים ...לפלס דרך קדימה, על־פי מיטב המסורת ...האמריקנית, והו המשך לאמונה שגם מצחצח הנעליים, אם הוא ...וחרוץ, יכול להפוך למיליונר.

לא רק המסר הבסיסי של „יום מלחמה" הוא אופטימי. גם ...והעשה, אם מקלפים ממנו את האביזרים הייחודיים ...שאחרי המהלומה האטומית, הוא סיפור אמריקני ...יש בו הרפתקאות ונדודים, כמו בספרי מארק טוויין, כמו ...הבוקרים והחלוצים במערב, כמו בכוני וקלייד ובסרטי ...האופנוענים וילדי הפרחים. שני גיבורינו הם ...כסופי־שיער בגיל העמידה, אבל גם ותיקי המארינס ...במהלך מסעם הם חומקים דרך גבולות, מתגנבים ...מתחפשים לכמרים, ואפילו בורחים, כשהם כבולים ...מכונית אסירים. בקליפורניה יש אפילו „הפי ...גם חוזרים בשלום הביתה.

קדרות גרמנית

ב„סוף" הגרמני, המחבר גוהה יוצר עולם שונה לחלוטין, ...עולם של קדרות ואכזריות טבטונית, ששולטים בו ...הפסימיות והיאוש שבאופי הנורדי האפל, וכל אלה משתלבים ...עם היסודיות הגרמנית: אם „סוף" גרעיני — אז סוף ...איש לא יינצל. אין כאן שמץ של אופטימיות, אין ...תקוות לטובה, אין סיכוי להיחלצות, וכל מאמץ ויוזמה של ...היחידים הנחושים להימלט מגורלם הוא חסר סיכוי ואפילו נלעג; ...המחבר לועג לשכניו החופרים מקלטים בגינות ביתם. ...קץ העולם בא במחול מוות של פטריות אטומיות, כמעט ...המוסיקה הטרגית־הירואית של ואגנר ברקע, זו שליוותה גם את קצו של היטלר, בבונקר בברלין הבוערת, כשהדיקטטור התאבד אחרי שחלומו האכזרי והמטורף על רייך בן אלף שנים, שבו הגרמנים ישעבדו את העולם, נמוג בין חורבות גרמניה.

והערת אגב לאחר צ'רנוביל: ב„סוף" של גוהה כורי החשמל הגרעיניים של גרמניה הופכים למוקשים גרעיניים המופעלים בשלט־רחוק: כשהם נפגעים מטילים רוסיים, התפוצצותם מגבירה פי כמה את עצמת ההרס של הפצצות שנשלחו לעברם.

הבדל אופייני נוסף בין שני הספרים ממחיש עוד ממד בשוני הבסיסי שבין ערכי היסוד של העם האמריקני לאלה של הגרמנים: בארה"ב, גם לאחר המלחמה הגרעינית, אחרי החורבן והתפוררות מרבית המסגרות של השלטון הפדרלי המרכזי, נשמרת המסורת הדמוקרטית, כולל חופש הביטוי והזכות למידע. שני העיתונאים זוכים לעזרה ושיתוף פעולה מצד מושלי מדינות, פקידי ממשל ומפקדי יחידות צבא הנקרים בדרכם. הם מראיינים אותם, מקבלים מהם מסמכים, נעזרים בהם כדי להגיע למקומות שהגישה אליהם קשה: הצבא מטיס אותם, באחד ההליקופטרים המעטים ששרדו ושופצו, מעל המכתש החרוך של סן־אנטוניו שנשמדה, מאפשר להם להגיע למנהטן בניו־יורק, עיר רפאים שכלבים וחתולים עזובים שולטים בה, עצים ושיחים בוקעים ברחובותיה וסודקים את בתיה והיא נעלמת והולכת, כמו בירה אינדיאנית עתיקה שהג'ונגל מכסה את מקדשיה.

בגרמניה — המעטה הדק, השברירי והמזויף של חופש דמוקרטי מתקלף מעל המדינה עוד לפני שהטנק הסובייטי הראשון פולש לתחומה והפיצוץ הגרעיני הראשון מזעזע את אדמתה; כבר בשלב ההיערכות וגיוס הצבא למלחמה, קם בגרמניה משטר עריצות, טוטליטרי ומיליטריסטי. מפזרים את הפרלמנט, צווי חירום מחליפים את החוק האזרחי, צנזורה נוקשה ומאמרי חובה „מטעם" שהעיתונות חייבת לפרסם הופכים אותה מכלי ביטוי חופשי למנגנון „פטריוטי" לשטיפת־מוח בשירות הממשלה. אחר כך מתברר שאין צורך בתעמולה: במלחמה גרעינית זקוקה הממשלה רק לכמה לוחצי כפתורים. אין צורך בתמיכה ציבורית, אפילו לא חייבים להלהיב את החיילים ההולכים לחזית: בין כה וכה כל עימות קונבנציונלי מוכרע במהירות על־ידי כמה פצצות גרעין המשמידות את כל הצבאות הפרושים באזור הקרבות.

כשפורצות, מעט מדי ומאוחר מדי, הפגנות נגד הממשלה ונגד המלחמה — המשטרה הגרמנית ויחידות חיל המצב האמריקני מחסלים את גילויי המחאה, רוצחים מאות מפגינים באש אוטומטית, טוענים שההפגנות הן „קשר קומוניסטי", וכמובן אוסרים את כל מנהיגי הקומוניסטים, תנועות השלום והארגונים להגנת זכויות האזרח.

טשרניחובסקי, אמר פעם בשירו ש„האדם הוא תבנית נוף מולדתו". הספרים בהם אנו דנים, נכתבו בידי אנשים שחותם המורשת התרבותית וההיסטורית של ארצם טבוע עמוק בנפשם.

הרס „הכפר העולמי" האלקטרוני

תסריטי קץ גרעיני משנות החמישים והשישים התמקדו בקטל, בהרס ובקרינה שיוצרים הפיצוצים הגרעיניים. בשנות השמונים מרגישים אלמנט חדש: שבריריותו של העולם המודרני, שבו הכלכלה, הצבא ומנגנוני הממשל נשענים על רשת קורי עכביש אלקטרוניים הקושרים יחד, בערוצי תקשורת אלחוט ולוויינים, את העולם כולו לכפר אלקטרוני אחד.

הפעימה האלקטרומגנטית במלחמה הקצרה הורסת כשבריר שנייה את כל התשתית האלקטרונית הזאת. אחרי ההלם הראשוני, מתברר לאזרחי ארה"ב שהשואה האלקטרונית מכבידה על שיקום החברה והכלכלה בארה"ב יותר מאשר ההרס הפיזי של ניו־יורק ושינגטון ואבדן רבע מהאוכלוסייה. הרס של מאות מיליוני קווי טלפון, מכשירי טלוויזיה ומקלטי רדיו, גרם לכך שמרבית האוכלוסיה שנותרה בחיים קיבלה מידע אמין ומקיף על המלחמה רק לאחר כמה ימים או שבוע. המוני אנשים ניסו להגיע לערים שלא היו קיימות עוד, והפכו למדבר רווי קרינה ממיתה. חולים מתו כשדממו קוצבי הלב האלקטרוניים שלהם. מטוסים נפלו כשמערכות הבקרה שלהם שותקו, מרבית המכוניות שהותקנו בהן מערכות הצתה אלקטרוניות — הושבתו. הדבר שהיה אולי החמור מכל היה הרס המחשבים, ששיתק חלק ניכר מהתעשייה, החקלאות, מוסדות המחקר והמדע, השמיד את מאגרי המידע של השלטון וחיסל, למעשה, את הבנקאות. לאזרחי ארה"ב התברר שכל מה שנראה היה להם ככספם וחסכונותיהם לא היה אלא קומץ של רישומי מחשב מגנטיים, רישומים שאבדו כשנהרסו המחשבים והותירו מיליונים ללא פרוטה בכיסם. חישובים מאוחרים יותר הראו שארה"ב הפסידה ביום המלחמה שישה מכל עשרה דולרים שהיו בה, והתפוקה לשעת עבודה ירדה לשיעור של שישית מהתפוקה שמלפני המלחמה. הייצור החקלאי ירד לכדי מחצית, רבים מאזרחי ארה"ב רעבו ומאות מיליוני אנשים ברחבי העולם, שניזונו מעודפי המזון העצומים שייצאה ארה"ב, מתו ברעב.

ההרס בתקשורת ובמחשבים הפך את ארה"ב לארץ כמו־פיאודלית. איש לא מורד בסמכות הפדרלית; היא פשוט התפוררה. נותרו רק שרידים מהשלטון המרכזי, כל מדינה או אגד מדינות בארה"ב ניסה לשקם עצמו כנסרה, ותוך התחשבות מעטה ביותר בבעיות ובצרכים של חלקים אחרים במדינה. על אף שאירופה ויפאן נחלצות, לפחות במידת־מה, לסייע לארה"ב לבנות מחדש את התשתית האלקטרונית שלה, המשימה היא מעבר ליכולתן: כושר הייצור שלהן אינו עונה על הצרכים האדירים, והתוצאה היא שתהליך השיקום עלול לקחת עשרות שנים.

גם ב„סוף" הגרמני נהרסת במהירות התשתית הארגונית והטכנולוגית של המדינה התעשייתית המודרנית הזו, עוד לפני שפורצת המלחמה באירופה. הפאניקה וההיסטריה גורמות לבריחה המונית מהערים הגדולות. וגם האזרחים שנשארו בהן מעדיפים למצוא מחבוא בכנסייה מאשר ללכת לעבודה. דברים שנחשבו למובנים מאליהם, כמו אספקה סדירה של מים ומזון, חשמל וגז, פעולה תקינה של מערכות תחבורה, תקשורת, בנקאות, רפואה ציבורית — כל אלה מתמוטטים במהירות והופכים חברה מאורגנת היטב לציבור של יחידים חסרי־ישע ומוכי־הלם.

בתחילת יומן המלחמה שלו, גוהה, הסופר, הוא עיתונאי היושב בצומת עצבים עולמי: במערכת משוכללת של עיתון, מוקף טלפונים וטלפרינטרים. ערוצי לוויין ושאר אמצעי קליטה ושידור הקושרים אותו, באות, בתמונה ובצבע, להתרחשויות ברחבי העולם. תוך כמה שבועות מערכות אלה מתמוטטות ונמוגות. בשלב מאוחר יותר הוא נמלט עם משפחתו לכפר סמוך, ואזרח „הכפר האלקטרוני העולמי" הופך לאדם שאופקיו מצטמצמים לכפר נידח אחד. הקשר היחידי שלו עם החוץ הוא במקלטי רדיו שסוללותיהם הולכות ונחלשות, וממילא אין מה לשמוע: העולם הולך והופך למדבר מוות, ותחנות הרדיו האחרונות משתתקות. גוהה, מת־חי, רווי קרינה, שתוחלת החיים שלו היא שבועות או ימים והוא יודע זאת, נסגר בעולם שנגמר באופק המואר בשריפות ענק של ערים ויערות. בכפר הוא חוזר לעידן של שאיבת מים מהבאר, לתאורת נרות. הטרקטורים המעטים שפועלים משמשים לקבורת המתים, קודם הילדים והזקנים, אחר כך חיות הבית ולבסוף גם הבוגרים, הנשים והגברים החזקים יותר.

מול אימת הקץ, על סף אבדן השפיות, גוהה נמלט לכתיבה, ממלא דפים בתיאור עולם בפרפורי גסיסתו, ומשלב בהם, על פי מיטב המסורת הגרמנית, דיונים פילוסופיים ארוכים ומסורבלים של משנתם של קנט והגל, ישו הנוצרי וניטשה, מרקס ופרויד. דיונים אלה מביאים אותו למסקנה שיצר המוות ותשוקת ההרס הם המניע הבסיסי של המין האנושי, והם שהביאו לתבוסת התבונה במאבקה לשים סכר למירוץ החימוש הגרעיני שהביא את האנושות ל„סוף" האחרון. הוא כותב, עד שמחלת הקרינה מכריעה אותו, שותה כוס רעל כדי לקצר את ייסוריו ויודע שאיש לא יקרא את מה שכתב.

חשבון של צדק היסטורי

אל תוך המסגרת של סיפור הנדודים וההרפתקאות שלהם בארה"ב, קונטקה וסטרייבר משלבים גם חשבון של צדק היסטורי, שבו אלה שארה"ב קיפחה וניצלה לפני המלחמה, נפרעים ממנה אחרי שהמהלומה הגרעינית קוצצת את מחלפות שמשון שלה, והופכת אותה למדינה חלשה ופגיעה.

המציאות שהם מגלים במסעם היא מורכבת ומפתיעה: הם עוברים דרך ריכוזי פליטים, מיליוני אנשים חסרי־בית ומובטלים, חלקם חולים ונגועי קרינה. הם מגלים ערים שהושמדו והפכו למכתשי חול־זכוכית מותך, שחור, נוצץ ורווי קרינה קטלנית. הם עוברים באיזורים שנפגעו והוחל בשיקומם, וחוזרים לאיזורים שכמעט לא נפגעו, כמו קליפורניה, שהחיים בה ב־1993 אינם שונים בהרבה מהחיים שלפני המלחמה.

בצד הביקורת הנוקבת, בוקעת מהספר גם האהבה העזה והגעגועים הנוסטלגיים של המחברים לארה"ב של ימינו, של שנות ה־80, ארץ שעל אף הפגמים הרבים שבה היא ארץ עשירה ותוססת, מתפתחת ומשגשגת, שבעה ומאושרת. במבט לאחור הם סוקרים גם את הצד האפל של ארה"ב שמלפני המלחמה: היא היתה הכוח המוביל במדיניות ובכלכלה העולמיות, וגם הכוח המנצל והמדכא, השוטר של העולם, זה שעשה סדר ביבשת אמריקה, „החצר האחורית" של ארה"ב, ולא נתן לשום מדינה להרים ראש וללכת בדרך שלא היתה לרוחה של ארה"ב. ארה"ב היתה הארץ שקנתה בזול חומרי גלם מארצות העולם השלישי — ומכרה להן ביוקר ציוד מתוחכם. ארה"ב ניהלה את מירוץ החימוש הגרעיני והסלימה את המלחמה הקרה נגד בריה"מ, היא כמעט לא התחשבה בעמדותיהן של בנות בריתה האירופיות, שחששו מעימות גרעיני על אדמתן, ונגררו בעל כורחן בעקבות ארה"ב.

זו הסיבה שכשפורץ המשבר הגרעיני, כשנודע לנשיא ארה"ב ולמנהיגי נאט"ו שבריה"מ כבר פותחת את אסמי הטילים ומכינה אותם לשיגור, מדינות אירופה מנצלות את הדקות הספורות שנותרו עד לפיצוצים הגרעיניים ומכריזות שיש להן הסכם חשאי עם בריה"מ על ניטרליות. הן יוצאות מהמשחק — וגם משתלטות על מאגרי הנשק הגרעיניים של ארה"ב, המוצבים על אדמתן ומונעות את הפעלתו. נמאס להן לעמוד בצד ולראות כיצד האמריקנים משחקים פוקר מטורף ובריה"מ — ברולטה רוסית.

ב„סוף" הגרמני השתלשלות האירועים שונה לגמרי. גוהה מתאר כיצד גרמניה, צרפת ואנגליה הולכות כצאן לטבח ושומרות על נאמנות וצוות לארה"ב עד שהן נשמדות. המוטב צומח בתהליך כשהוא נתקף בועק אירועים. הוא נותן ביטוי לפחדים עמוקים ומושרשים בתודעה הגרמנית. ארץ שחששה תמיד ממלחמות המזרח וממעצמות המערב: שנוצחה בשתי מלחמות עולם וחולקה, ב־1945, לשתי מדינות שכל אחת מהן כפופה למעצמת־על שקבעה את מדיניות החוץ והביטחון באותו חלק בגרמניה שבו שלטה. מאז 1945 חוששים הגרמנים מעימות בין־מעצמתי בארצם, שימשך עד שיושמד הגרמני האחרון: זה קורה ב„סוף". ואם יש בספר הזה נקמה, היא נקמה של „תמות נפשי עם פלישתים". הגרמני האחרון אמנם מת, אבל גם הרוסים והאמריקנים אינם מצליחים לעצור, גם כשהמלחמה

המשך בעמוד 18

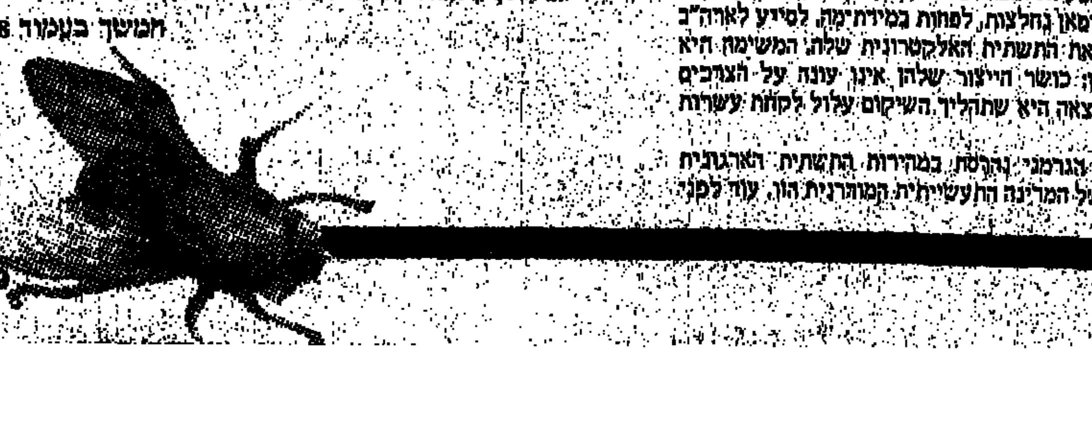

שחיטת האסירים

מאת אברהם רוזנקיר

מרד אסירים מתוכנן ומתואם בשלושה בתי סוהר של פרו. המועד לא מקרי: ימי התכנסות האינטרנציונל הסוציאליסטי בלימה, בירת פרו. המתקוממים: אנשי כנופיית הטרור „הנתיב הזוהר". השלטונות החליטו „לקצור" בהם. מאות נהרגו. מי נתן את ההוראה — שואלים גם שם

חלק מ־266 קרבנות דיכוי המרד

מכונית הפולקסוואגן המשומשת עברה ביעף בשדרות חבייר פרדו בסן־איסידרו, אחת השכונות היוקרתיות של לימה, פרו. השגרירויות הרבות שהתמקמו בה מעניקות לה הילה אריסטוקרטית. אף לא אחד לא שם לב למכונית זו, תוצרת ברזיל, כי אלפי מכוניות מדגם זה מצטופפות ברחובות לימה ומשמשות כמוניות לכל דבר.

לפתע נשמע פיצוץ אדיר ותמרות עשן עלו מחווילתו של השגריר הסיני. המטענים שהושלכו מהמכונית פגעו במטרה. לא היתה זו הפעם הראשונה שנציגו של דנג סיאו־פינג, ראש ממשלת סין, הותקף על־ידי ה„סנדרו לומינוסו" — „הנתיב הזוהר". גם שגרירי בריה"מ וקובה היו לא פעם, מטרות לפיגועים חבלניים. הרי בעיני אנשי ה„נתיב הזוהר", מארכסיסטים־לניניסטים הסוגדים עדיין למהפכה התרבותית של מאו, בגדו המשטרים הקומוניסטים בערכי המהפכה. לדעתם ה„רביזיוניסטים", השולטים היום ב„עולם המחר" גרועים אפילו מהקפיטליסטים, מהם לא ציפו לדבר. כדי להביע את סלידתם ממנהיגיה של סין, נהגו אנשי „הנתיב הזוהר" לתלות כלבים על פנסי הרחוב ובכך להוקיע את „הכלבים" השולטים בסין. אולם ב־1980 הם עברו לפעולות טרור נגד הדיקטטורה האזרחית של בלאונדה הפרואני.

שכר האימה של שוטר בלימה

עוני המחריד, הרעב והאבטלה הנואה שימשו קרקע פורייה לצמיחת הארגון. אכן, השסע האתני (בין אינדיאנים ולבנים), המעמדי (בין איכרים חסרי־כל לבין בעלי רכוש ופקידים), והגיאוגרפי (בין כפרים הרריים נידחים לבין מרכזים עירוניים) סיפק זרם של מתגייסים לשורות הגרילה. אף־על־פי־כן אנשי „הנתיב הזוהר" לא בחלו בשום אמצעי כדי להרחיב את שטח מחייתם ו„לשחות כדג במים" במחוזות הרחוקים מלימה: רצח, אונס, החזקת בני־ערובה, איום, סחיטה, שוד הפכו למעשים של יום־יום. 225 שוטרים ואלפי אזרחים, נרצחו על־ידם בדם קר ב־6 השנים האחרונות, בעיקר במחוז איאקוצ'ו ובלימה. שכר השוטרים הפך ל„שכר האימה", וכל זאת בגלל „המהפכה המזוינת".

גם הצבא לא שמן את ידו בצלחת: כפרים עלו באש, קברי האחים התרבו, ובתי הכלא עלו על גדותיהם. מרוב שפוטים לתקופות מאסר ארוכות וחשודים המצפים שנים לסיום התהליכים המשפטיים, אשר דרים בכפיפה אחת ויוצרים „מרכזים לאינדוקטרינציה" (השופטים, המפחדים לעתים להוציא גזר־דין, פן יחוסלו על־ידי המחתרת המאואיסטית, מעדיפים להשאיר את החשודים בבתי הכלא עד לסיום משפטם, אשר נדחה באופן שיטתי... למועד אחר). כדי להקטין את סכנת ההתקוממות בבתי־הכלא העביר בלאונדה את התושבים העיקריים לשלושת בתי הכלא בלימה: פרונטון (על אי קטן, בקרבת קאיאו), לוריגנצ'ו וסנטה־ברברה (כלא נשים).

האינטרנציונל הסוציאליסטי בלימה — מקח טעות

עלייתו לשלטון של אלן גרסיה (ב־1985) לא שמה קץ לגל הטרור ששטף את פרו. אדרבא, „הנתיב הזוהר" ראה בנשיאה הצעיר של פרו מכשול מסוכן, משום שהוא ניסה להנהיג רפורמות מבניות בארצו (רפורמה אגררית, הפניית 10% מהכנסות הייצוא לתשלום החוב החיצוני, תשלום תוספת־יוקר וכו'...), שהיה בהן כדי להאיט את התקדמות „המהפכה העממית". הביטחון הפנימי עורער עד היסוד כתוצאה ממעשי הטרור היום־יומיים, ומשטרו הטרי של גרסיה עמד כעל כרעי תרנגולת. שאיפת הגנרלים לשוב לשלטון וסכנת הפיכה צבאית ריחפה מעל צווארו כחרב דמוקלס. סכנת ערעור היציבות הטמונה בפעולות „הנתיב הזוהר" הלכה וגברה, וכך חברו הקיצוניים מימין ומשמאל באופן אובייקטיבי כדי לזעזע את המשטר הסוציאל־דמוקרטי של אלן גרסיה.

כדי לחזקו החליטו מנהיגי האינטרנציונל הסוציאליסטי להיענות לפנייתו ולקיים את הקונגרס ה־17 בבירת פרו. בדיעבד זה היה מקח טעות. נוכחותם של מנהיגים ידועי־שם מאירופה ומאמריקה הלטינית, ושל מאות עיתונאים שזרמו ללימה כדי לסקר את האירוע, דירבנה את הפעילות הטרוריסטית של „הנתיב הזוהר".

התקוממות בבתי כלא

כל בוקר, בסביבות 6.00, עוברים פקידי רשות בתי הכלא, בלוויית שומרים, את שער הברזל של אל־פרונטון ונכנסים לחצר, ליד „הביתן הכחול", מקום מגוריהם של האסירים, על מנת לערוך את המפקד המסורתי. ביום רביעי, ה־18 ביוני, מזרזים הפקידים והשומרים את הליכתם. בעבר נהגו לערוך את המפקד תחת עיניהם הפקוחות של השומרים המוצבים על מגדלי השמירה. כעת הם נכנסים רק כדי להוציא את האסירים לחצר ומזדרזים לסגת, ברגע ש־180 הכלואים מגיחים החוצה; אזור זה נשמט כבר מזמן משליטתם. על המגדלים ועל הקירות מתנוססות סיסמאות פוליטיות שטבע „הנתיב הזוהר", עדות לשלטונו הבלתי מעורער בין כתלי בית־הכלא. הפעם היו האסירים זריזים יותר. עשרות אנשי „הנתיב הזוהר" הפתיעו את סוהריהם, לכדו 3 שומרים וגררו אותם על נשקם לעבר „הביתן הכחול". השומרים האחרים ירו, פצעו מספר אסירים ונסוגו במהירות. 3 השומרים הפכו לבני־ערובה, בעוד שהאסירים התבצרו ב„ביתן הכחול". השער נסגר שוב, אך הפעם מבפנים. הדרמה מתחילה.

בלוריגנצ'ו, דקות מספר לפני כן, פקיד רשות בתי הכלא, חוסה סוארז, עמד לסיים את משמרתו ב„ביתן התעשייתי" בו רוכזו, מאז אירועי הדמים באוקטובר אשתקד, 126 אסירים הנמנים עם „הנתיב הזוהר". מספר אסירים קראו פתאום לעזרה: אחד מחבריהם התעלף ומצבו קשה. סוארז, בעל 4 שנות ותק בבתי הכלא היסס לרגע, אך התקרב לשער ופתח את המנעול כדי להושיט עזרה. תוך רגע תפסו אותו האסירים וגררוהו לתוך „הביתן התעשייתי". אך עד שתשקע השמש, מ־127 האנשים שנמצאו באגף הסגור, רק אחד יוותר בחיים: חוסה סוארז.

בכלא הנשים „סנטה ברברה", הפעולה המתואמת להפליא כבר החלה: מפקחת הכלא ושתי סוהרות נתפסו כבנות־ערובה. כך ב־18 ביוני 1986. בשעה 7 בבוקר, שלטו אנשי „הנתיב הזוהר" באזורי מגוריהם שבשלושת בתי הכלא המרכזיים של לימה.

מרחץ דמים בלימה

האסירים ציפו כי לאחר שיסוג המתח ויסתיים המיקוח המלווה כל חטיפה, תסתיים התקרית כפי שאירע בעבר (ב־13 ביולי, ב־3 בספטמבר, ב־4 באוקטובר וב־30 באוקט[illegible] 1985). לשם כך הכינו רשימת דרישות של 26 סעיפים. [illegible] הפעם זה היה מקח טעות. החל מרחץ דמים (קרוב ל[illegible] אסירים מצאו את מותם בעקבות דיכוי המרד. למרות [illegible] הסוריות וניסיון ההטעיה סביב „המבצע הצבאי" של [illegible] המזוינים בכוונה להסוות את ממדי הטרגדיה, החלו [illegible] ידיעות כי קרוב ל־200 אנשי „הנתיב הזוהר" נרצחו [illegible] שנכנעו לכוחות „המשמר הרפובליקני" אשר פעלו [illegible] פיקודם של מפקדי החי"ר בלוריגנצ'ו וחיל הים באל־פרו[illegible]

דיווח על המרד בשלושה בתי הכלא נמסר לנשיא אלן [illegible] קצת לפני 9.00 בבוקר. בו־זמנית נודע לנשיא על רצ[illegible] שוטרים בלב לימה. גרסיה זימן ישיבת חרום של הקבי[illegible] בהשתתפות מנהל רשות בתי־הכלא ומפקדי הצבא, [illegible] חיל האוויר, חיל הים והמשמר הרפובליקני. הישיבה [illegible] בשעה 10.00 בבוקר. מנהל רשות בתי־הכלא סקר [illegible] המצב בשלושת בתי־הסוהר שהיו במוקד האירועים. [illegible] דיווחו התברר כי לרשות המורדים עומדים 3 רובים [illegible] תת־מקלע מדגם MK-3, קשתות וחצים, סכינים, [illegible] וכמות גדולה של חומר נפץ. אחד השרים הציע [illegible] בעזרת גז מדמיע. מנהל רשות בתי־הכלא, מנואל אקואזולו [illegible] את הרעיון על הסף בטענה כי האסירים בנו [illegible] תת־קרקעיות, שוחות וקיצורי דרך, והפכו למעשה [illegible] התלונות לעמדות־ירי. [illegible] קיבלו האסירים את החומרים שהיו נחוצים להם כדי [illegible] אקואזולו השיב שהמלט נמסר להם בהתאם להסכם [illegible] האסירים עוד תחת שלטונו של בלאונדה על מנת [illegible] לבנות מגרש ספורט במו ידיהם. מנהל רשות בתי־הכלא [illegible] להודות כי השליטה בשלושת בתי הכלא הנ"ל עברה [illegible] מזמן לידיהם של פעילי „הנתיב הזוהר" וכי [illegible] מצומצם של בתי־מאסר יצר מעין שטח [illegible] טריטוריאלי". הדיווח היה תמציתי והדיון [illegible] ציינו במיוחד כמה מנהיגים בולטים של „הנתיב [illegible] בכלא לוריגנצ'ו, כגון אנטוניו דיאז מרטינז [illegible] ומרצה לשעבר באוניברסיטת [illegible] אשר [illegible] ולמד בצרפת ובמצרים), ויקטור זוריה, [illegible] אסקובדו טמבו וסוזן לאנגרו מנרונה.

הודעה בהפסקה של משחק כדורגל

בתום הדיווח הורה הנשיא [illegible] את הסמכות לידי מנהל בתי הכלא [illegible] מעורבות הצבא [illegible] שלוש זרועות הצבא [illegible] בטלוויזיה בין אנגליה וארגנטינה [illegible] ההחלטה שנפלה זה עתה במועצת השרים [illegible] סאליגס, בישר לעם בהפסקה על מה [illegible] נראה כי רוב השרים האמינו שהצבא [illegible] על המצב. איש לא העלה על דעתו כי מספר [illegible] בהרבה על מספר האסירים שנשרפו באוקטובר [illegible] כאשר המשמר הרפובליקני הוכא את [illegible] ממשתתפי מועצת השרים לא טרח לשאול [illegible] כדי לצמצם עד המינימום את מספר הקורבנות.

[illegible] המוטלט של הסמכות הליגלית, [illegible] בתחושת הביטחון בעקבות [illegible] הטרור והאלימות המתרחבת כתוצאה מכך, הימצאות [illegible] ממנהיגי „הנתיב הזוהר" בבתי־הסוהר, המתח סביב קונגרס האינטרנציונל הסוציאליסטי והדאגה לשלום הנציגים הזרים, כל אלה הובילו להחלטה שתזעזע את לימה ואת הדמוקרטיה הפרואנית. אכן, שומה על הדמוקרטיה להגן על עצמה מפני מעשי טרור ואף להפעיל את עצמתה פן תאבד את ייחודה ותתנוון בערכיה. במקרה שלפנינו — חוסר הפרופורציה המשווע (הפעלת הצבא נגד כלי נשק בודדים בלבד) זועק לשמיים: 300 הרוגים בקרב האסירים המורדים ו־3 קרבנות בקרב הצבא הם עדות לכך.

כאשר נודעו העובדות למנהיגי האינטרנציונל הסוציאליסטי הם התמלאו תדהמה. האם לא היתה כאן הוצאה להורג המונית ללא משפט? מדוע הופעלו שיטות כה קטלניות? איך ייתכן כי בלוריגנצ'ו לא נותר אף לא אחד בחיים? והרי חלק מ־126 האסירים שנכלאו שם היו בבחינת חשודים בלבד. האם נרצחו בדם קר אסירים בלוריגנצ'ו ובאל־פרונטון, לאחר שנכנעו? איך ניתן להסביר אחרת את העלמת הגופות בקברי אחים דווקא, וסירוב הצבא לאפשר למשפחות לקבור את יקיריהן? ארמנדו וילנואבה, מזכ"ל א.פ.ר.א. הסביר את החלטת הקבינט ואת השתלשלות האירועים לראשי המשלחות הזרות שבאו ללימה, אולם שאלות אלו לא נתנו מנוח.

הנשיא מקים ועדת חקירה

נציגי האינטרנציונל הסוציאליסטי ורוב העיתונאים צידדו בהקמת ועדת חקירה בלתי תלויה, שתשפוך אור על מהלך האירועים ותצביע על האחראים למחדל. אלן גרסיה חש את הלחץ, עד מהרה הודה כי היו כאן חריגות, וכי תיערך חקירה ממשלתית ופרלמנטרית. בינתיים, 95 חיילי המשמר הרפובליקני ו־15 קצינים שהיו חשודים בחיסול האסירים אחרי כניעתם, נאסרו עד להעמדתם למשפט.

כדור השלג החל להתגלגל במהרה. בעקבות החלטתו של אלן גרסיה נאלץ מפקד המשמר הרפובליקני, הגנרל מכסימו מרטינז לירה, להגיש את התפטרותו. גם שר־המשפטים, גונזלס פוסדה, לא חיכה לתוצאות החקירה: כממונה על בתי־הכלא הרגיש כי אינו יכול להמשיך בתפקידו אחרי אירועי הדמים. האופוזיציה השמאלית דרשה גם את ראשיהם של הגנרל מונוז ארונטגואי (מפקדם העליון של הכוחות המזוינים המשותפים) ושל שרי ההגנה והפנים — בגלל אחריותם המיניסטריאלית.

האופוזיציה דורשת עריפת ראשים

פרננדו מלדונדו, אחד ממנהיגי ה„שמאל המאוחד" אמר לנו בסוף יוני 1986: „טעות היא לנהל את המאבק נגד הטרוריזם אך ורק מנקודת־ראות צבאית. לא תוקפים את הרעב באמצעות רובים. הממשל אחראי לחריגות שאירעו בבתי־הסוהר, משום שהוא לא צפה מראש את ההתרחשויות וממילא לא נקט את האמצעים הדרושים כדי למנוע אותם. וגם משום שלא הצליח למגר את שורשי החולי — הרעב, העוני והאבטלה — מפיצי הייאוש". באותו יום הכריז מנהיג פר"ם וחבר הפרלמנט, דיאז קאנסקו, מעל דפי ה„אל נסיונל" כי „מה שקרה בלוריגנצ'ו לא היה אלא פעולת חיסול שהסתיימה ברצח האסירים שנאותו להיכנע". קאנסקו הביע את תקוותו כי ארגונים בינלאומיים, כגון הוועדה לזכויות האזרח של האו"ם, אמנסטי אינטרנציונל, או הצלב האדום הבינלאומי, יוכלו לנהל חקירה משלהם ויזכו לכל העזרה הדרושה.

אפילו המפלגה הדמו־נוצרית השמרנית נאלצה להודיע כי „גם המאבק נגד הטרוריזם חייב לכבד את זכויות האדם" וכי „אין להשלים עם רצח המוני ולראות בו אלטרנטיבה לטרור".

מי שחשב כי דיכוי המרד בבתי־הכלא ישים קץ לפעולות הטרור של „הנתיב הזוהר" התבדה עד מהרה.

הנתיב הבוער

ב־19 ביוני, זמן קצר לאחר שהתפרסמו הידיעות הראשונות על מה שאירע, הציתו הטרוריסטים שלושה בתי קולנוע בלימה. ב־20 ביוני, בשעה 9 בבוקר, נורה למוות סמל משטרה. באותו יום, בשעה 11.00 הצליחה בחורה צעירה לעקוף את השמירה הכבדה שהופקדה על מרכז ההתכנסות של האינטרנציונל הסוציאליסטי [illegible] הסמוכים כדי לשגר פצצת מרגמה. תקלה בעת השיגור, ריסקה אותה ומנעה אסון כבד, שכן אולם הוועידה היה מלא מפה לפה! ב־22 ביוני, בשעה 6.00 בבוקר, התפוצצה מכונית תופת מול בנק גדול בשכונה היוקרתית סן־איסידרו — באותו לילה היו מספר פיגועים נוספים.

צירי הקונגרס הפכו למטרה נוחה. שלושת הצירים מצרפת קנדה ובלגיה, שהחליטו לסעוד את לבם באותו ערב במסעדת ה„רווה נאוטיקה" לא ישכחו את החוויה שציפתה להם. טרוריסטים רעולי פנים השתלטו על המסעדה, הורו לכל הסועדים להשתטח על הרצפה והציתו את המקום. רק לאחר מכן ניתן להם להימלט. ב־23 ביוני, חמישה פקידים, חברי א.פ.ר.א. נרצחו באיאקוצ'ו על ידי המחתרת המאואיסטית. שלושה ימים לאחר מכן הניחו אנשי „הנתיב הזוהר" פצצה רבת־עצמה ברכבת העולה מקוזקו למצ'ו־פיצ'ו: שמונה תיירים קיפחו את חייהם וארבעים נפצעו קשה.

סכנת הפיכה כחרב דמוקלס

אם ביקש „הנתיב הזוהר" לפגוע בתדמית הנשיא, נראה כי הצליח במזימתו. ראשי ממשלה דחו את בואם ללימה מסיבות ביטחוניות ואילו העיתונות הבינלאומית, שעד אתמול תמכה בנשיא הסוציאל־דמוקרטי אשר סירב להיכנע ללחצי הבנק העולמי, הזדעזעה מהפעלת הצבא ללא צורך.

היה זה שבוע טרגי עבור אלן גרסיה. נכונותו לחקור מיד את האירועים, ונחישותו להעניש את האחראים למחדל ולזוועות („או שכל האחראים יתנו את הדין או שאתפטר" — כלשונו) השקיטו זמנית את הרוחות הסוערות, עד שוועדת החקירה תפרסם את מסקנותיה. „הנתיב הזוהר", והימין הריאקציוני בעזרת אנשי צבא כמו הגנרל ביסנריס [illegible], ינסו שוב לחולל הפיכה.

רק שיפור משמעותי של המצב הכלכלי, והעמקת הדמוקרטיה הפוליטית, עשויים לאפשר לאלן גרסיה, הנהנה עדיין מפופולריות רבה, להחזיק מעמד.

מימין: הנשיא, אלן גרסיה וכמה משריו במקום בו נרצחו 100 אסירים

אלה מנהיגייך פרו

3 באוקטובר 1968, בארמון הממשלה, באווירה קודרת מול זרקורי התקשורת, מנהיגיה החדשים של פרו שרים את ההמנון הלאומי המזכיר את המרסליז הצרפתי. הגנרל חואן ולאסקו אלברדו, שם קץ לאוליגרכיה ששלטה שנים רבות בפרו. הממשלה המהפכנית של הפרוצות המזוינים שלו ניסתה לשווא להנהיג רפורמות מבניות בארצו. מדיניות החוץ שלו לעומת זאת הוגבלה להיות דמוקרטית עם המדינות הבלתי־מזדהות.

ב־29 באוגוסט 1975 פרצה הפיכה צבאית בפרו. הגנרל פרנסיסקו מוראלס ברמודז תפס את השלטון על מנת לסלול את הדרך למשטר קונסטיטוציוני. אכן, ב־1978 נקבעה חוקה חדשה וב־28 ביולי 1980 נבחר נשיא חדש בבחירות חופשיות.

תחת שרביטו של פרננדו בלאונדה טרי, ארכיטקט נודע, התחיל עידן חדש המאופיין על־ידי דיקטטורה אזרחית. ביולי 1985 נבחר ברוב גדול ד"ר אלן גרסיה, מנהיג א.פ.ר.א. הפופולרי, לנשיא פרו. שנה לאחר מכן נבגד אותו סקר דעת הקהל בתמיכת מוסכמת: 87 אחוז מאזרחי פרו תמכו בנשיא. אם בא ברור אם אירועי הדמים בבתי הסוהר ישפיעו את מעמדו ויחזירו את הצבא לשלטון.

שודדים את העבר

מאת אהוד דור צילם בועז לניר

משה דיין היה רק הידוע שבהם. אלמונים רבים, רבים מדי, מרוקנים מערות ואתרים מממצאים ארכיאולוגיים חשובים. הרווחים שלהם גדולים, הנזקים שלנו רבים, ומושיע — כמעט — אין

כתובת החקוקה בקיר הסלע של מערת קבורה והכתובה בכתב עברי קדום צדה את עינו של ד"ר עמוס קלונר, ארכיאולוג מחוז השפלה באגף העתיקות; זה היה בקיץ 1978. הוא קם והחל בחפירה שיטתית ויסודית במערה (באתר „חורבת גומר") שעוררה את סקרנותו. אלא שזמן קצר לאחר מכן, באוקטובר, פרצה מלחמת יום הכיפורים. הוא נאלץ להניח את הקרדום שחפר בו ולהתגייס ליחידתו הצבאית. הגיוס, כפי שזכור, התארך ונמשך חודשים לא מעטים. כשהשתחרר ופשט מדיו, מיהר לעטות את חליפת הארכיאולוג ולשוב למערה. כאן ציפתה לו הפתעה מאכזבת: הכתובת שחרוטה היתה בקיר מאז ימי בית־שני נשדדה ונעלמה. יד אלמונית ומיומנת חצבה בסלע הקירטון, שלפה את גוש האבן שהכיל את הכתובת, ונטלה אותו עמה.

חקירה נמרצת הובילה אל סוחר עתיקות בירושלים ממנו הגיעה פיסת האבן החקוקה לידיו של, מי אם לא, שר הביטחון באותם ימים, משה דיין. לאחר שהוסברו לו נסיבות התגלית וחשיבותה והוא סירב להשיבה, החלו להפעיל לחצים ומאמצי שכנוע שונים עד שנאות, כבוד השר, ומכר את האבן בכסף מלא לאגף העתיקות והמוזיאונים.

מכאן יוצא שמי שהיה מופקד על ביטחוננו, ומי שיותר מכל אדם היה אחראי למחדל ההוא שהוביל למלחמה, מצא לנכון לעסוק בהעשרת אוספו, שעה שכולנו רבצנו בחפירות, ממתינים לסיום הפרדת הכוחות והשחרור. זאת ועוד, במעשהו עודד השר את פעילותם של שודדי העתיקות ואף ירש סכום ניכר – בשים לב לסכום הכסף שהיה עליו לשלם תמורת האבן השדודה; אחר הכל, מהו התשלום שעשוי היה לדרוש אותו סוחר ערבי משר הביטחון של מדינת ישראל? כיום מוצגת כתובה זו במרכז הלימודי ע"ש ג'ו אלון בקיבוץ להב.

הסתלקותו של משה דיין לא השפיעה על משלח־היד הייחודי הזה. באגף העתיקות בירושלים מספרים לנו עוזי דהרי וגדעון אבני, הממונים על פעילות היחידה המיוחדת שהוקמה למניעת שוד עתיקות, על שוד פראי המתנהל בארץ על־ידי אלה שאינם יכולים, נוסח דיין, להעמיד עצמם מעל לחוק או מצליחים לעקפו.

גדעון אבני, אחראי למניעת שוד באגף העתיקות, מצביע על הקברים השבורים. תוצאה של פעילות השודדים, במערת קבורה בסביבת בית גוברין

מזכרת מארץ הקודש

מי שמזדמן בסמוך לחנות לממכר עתיקות, באחד מאתרי התיור בארץ, בירושלים, יפו, קיסריה או בית־לחם, בזמן שנעצר לידה אוטובוס של תיירים נרגשים ונפעמים מתיאורי הארץ ומהסבריו הנלהבים של המדריך (שרק מקרה עצר ליד אותה חנות), ודאי הבחין כיצד הזרם השוקק הזה נדחק אל החנות ורוכש לו בכסף טוב עתיקות שנמצאו בארץ הקודש. וכאמת, מדוע לא? בפתח החנות קבוע שלט המרגיש שהחנות מומלצת על־ידי משרד התיירות, ונרות של שמן, מטבעות עתיקים, צלמיות של חרס או מתכת ישמשו מזכרת נאה מהביקור בארץ הקודש.

מי שיתמיד בתצפית על אותן חנויות לממכר עתיקות, כפי שעשו זאת אנשי היחידה למניעת שוד, יגלה שמדי קיץ מתרוקנת הארץ ממאות אלפי פריטים ארכיאולוגיים בדרך חוקית לכאורה. אלא שבפני אותם סוחרים תמימי דרך ניצבת בעיה מסוימת: איך וכיצד יחודשו את מלאי הסחורות שלהם, כיצד ישיבו אל המדפים, המתרוקנים במהירות, חפצים עתיקים תחת אלה שנקנו? חוק־ההיצע־והביקוש ידע להשיב תשובה על למצוקת המלאים החסרים. כנופיות ויחידים, שריח והעוזרים הקלים גירה את נחיריהם, פשטו על אתרי העתיקות, ובהתמסרות הראויה להערכה, מוציאים מכל הבא לידיהם.

החל משנת 1967, עם הפיכת שטחי הגדה ויהודה לטריטוריה אחת, קיבל שוד העתיקות תאוצה מדהימה. הוא מתרכז בעיקר במערות הקבורה הפזורות באלפיהן ברחבי הארץ ובתלים. ההערכה כיום היא, שמחצית ממערות הקבורה בארץ כבר שדודות. את המערות קל יותר לשדוד בגלל פיזורן הרב והקושי באיתורן, בעוד שהתלים ההיסטוריים ידועים ומוכרים לאגף העתיקות.

את השוד מבצעים בעלי מקצוע אשר התמחו בכך, ת[illegible] ניחנו בחושים לגילוי ואיתור המאפשרים להם לחשוף את מקומן של מערות הקבורה. הם תודרים אליהן בלילה, כשהם מצוידים בכל האמצעים הדרושים וככמות מזון לשהייה של כמה ימים. לאחר שנכנסו אל תוך המערה הם מסווים את פתח הכניסה, ושוהים בתוכה עד שהם גומרים לרוקנה מבלי להשאיר – אפילו הדבר נמשך כמה ימים. המממצאים הדרושים להם [illegible] מהסוג והגודל שתתייר עשוי לרוכשו, לכן הם מחבלים ומשמידים באלה שאינם ראויים למכירה, כולל במערות עצמן.

תופעת השוד הלכה והתפשטה עד שהגלגל לפני כמה [illegible] הקמת יחידה מיוחדת באגף העתיקות אשר הוטל[illegible] למניעתו. בתום שנה לעבודתה של היחידה נרכש [illegible] והוסקו מספר מסקנות. ראשית, הסתבר שאנשי האגף [illegible] כמעט חסרי־אונים מול השודדים, אשר אינם חוששים [illegible] צעירים אלימים כנגד אנשי החוליה. גם אם עלה [illegible] מי מהגנבים, קשה מאוד להביאם לדין וקשה להוכיח [illegible] עסקו בשוד עתיקות. הליכי ההוכחה והשיפוט מסובכים [illegible] וברוב המקרים משוחררים הנתפסים מחמת חוסר [illegible] ההבטחה וההתרעה שלהם שוכללו מאוד [illegible] תצפיתנים אשר מתריעים מפני הפקחים או מפני [illegible]

[illegible] חנ שודדי העתיקות הם תושבים מכפרי הגדה, עם [illegible] הם „הופכים", בקלות יחסית, לרועים תמימים [illegible] עדריהם בסמוך. את החומר הגנוב מעבירים לאנשי [illegible] והם אלה אשר שולחים אותו לסוחרים. אצל כל [illegible] מעין מעבדה לניקוי הממצאים, ורק בסוף התהליך [illegible] הפריטים אל מדפי החנות. הסוחרים, מצדם, [illegible] שנמכר בחפץ זהה לו, וזה הופך את המעקב אחר [illegible] שלהם לבלתי אפשרי. החוק האוסר על חפירת [illegible] ללא רשיון ועל הוצאתן מן הקרקע, הוא משנת 1978. [illegible] על מלאי הסחורה אצל הסוחרים הוא בלתי אפשרי, [illegible] הם יכולים לטעון שהסחורה מצויה אצלם עוד קודם [illegible] של חוק העתיקות הזה.

[illegible] הכפרים בגדה גילו את היתרונות הגלומים בשוד [illegible] גם מעברו האחר של הקו הירוק הזדקרו אוזניים [illegible] הזו. לאגף העתיקות ידועים שמותיהם של אנשי [illegible] ואפילו של מספר חברי קיבוצים, העוסקים בשקידה [illegible] המפוקפקת הזו. לא מדובר רק באספנים, שזהו [illegible] הגם שאף הוא מנוגד במפורש לחוק, אלא בעיסוק [illegible]

[illegible]ולה מוסווה בענפי ברוש

[illegible] היחידה למניעת שוד עתיקות באגף העתיקות, [illegible] כיעד ראשון לפעולתה האזור של שפלת יהודה [illegible] הר חברון, שהיה הקריטי ביותר בארץ מבחינת שוד [illegible] יצאנו, אפוא, לסייר באזור זה עם גדעון אבני מאגף [illegible] נקטע דרך, בין צומת האלה לבית־גוברין, עלינו על [illegible] ביוערת לצד הכביש, וגילינו מחילה חפורה ומוסווה [illegible] ברוש. על הסלע הנמצא בסמוך לה, ובולט רק במעט [illegible] אפשר להבחין, על פי הנחייתו של גדעון, בקו סיתות [illegible] מצביע על הימצאות מערת קבורה, עמוק מתחתיו. בכך, [illegible] הבחינו קודם לכן שודדי המערה, חדי העין, והמחילה [illegible] שבילת, אותם, אל תוכה.

[illegible] שיטת עבודתם" מסביר לנו גדעון. „כל בוקר נע רכב

חברי קיבוץ — שודדי עתיקות

כד מתקופת הברונזה התיכונה ב' (שלב א') כ־3800 שנה לפנה"ס. יימצא לו קונה

על הציר כשהוא מוריד חוליות חופרים במקומות שבהם נתגלו מערות, ממשיך לאורכו של הציר וחוזר. אם באותו בוקר סיימה אחת החוליות לרוקן את מערתה שלה, היא ממתינה לרכב, עולה עליו וחוזרת לכפר. החלק המסוכן מבחינתם הוא שלב החדירה למערה, לאחר מכן הם מוסווים ויכולים לשהות בתוכה מבלי שאיש ירגיש בהם, ומבלי שייצאו עד גמר העבודה".

אנחנו ממשיכים ומגיעים דרומית לבית־גוברין העתיקה, ועולים אל בית הקברות של העיר מן התקופה הביזנטית. האתר הזה, ככל הידוע עליו, היה שמור לנכבדי העיר. בניגוד לזה המשתרע מצפון לעיר וזו הסיבה, ככל הנראה, שכנופיות השודדים נמשכו לכאן, אף כי גם על בית הקברות הצפוני לא פסחו.

עד שאינך מטריח ומשלשל את עצמך בעד פתחן של המחילות הרבות החפורות על הגבעה, אינך יכול לקלוט את היקפו הממשי של השוד שבוצע כאן. המערות השדודות רבות בהרבה ממספר המחילות, שחפרו הפורצים ואשר נתגלו על הגבעה. חודרי המערות המנוסים הללו, מגלים בעזרת הקשה ושמיעה אם נמצאת בצד המערה, או אף מתחתיה, מערה נוספת, ואז הם חוצבים מעבר צר בסלע, וכבר עומדות רגליהם בחללה של מערה חדשה. בכמה מן המערות השדודות נתגלו מעברים תת־קרקעיים כאלה לחמש־עשרה מערות. הנזק המתגלה בתוכן צובט את הלב גם למי שאינו נמנה עם החוג של חובבי הארכיאולוגיה: משכבי־הקבורה מרוקנים, רבים מהם שבורים ומנותצים; קירות, עמודים ועיטורי־אבן מושחתים. שופר שהיה חצוב על אחד מקירות האבן, ליד מנורה ולולב, נחצב והוצא מן הקיר, ככל הנראה למכירה אף הוא. במנורה לא נגעו משום שהיא גדולה ואינה עוברת לסוחר כמו השופר הקטן. היום האתר שדוד וריק.

כדי לעמוד על שיטת השדידה הנעשית בתלים העתיקים, אנחנו ממשיכים דרומה ועולים על הדרך הפטרולים הישנה. אין צורך לרדת ממנה לשלוחה המתמשכת מדרום לתל־עיטון, ואשר שימשה אתר־קבורה לעיר, כדי לראות כיצד חפרו בה וניקבו בה במשך שני העשורים האחרונים, אתר קבורה הפך לכברה.

מעט דרומה ממנו נמצא תל „בית מירסים". אנחנו נמצאים כעת באזור שהיה מהמיושבים ביותר בימי בית־שני. מעבר לתל, ממש בסמוך, נמצא הכפר הערבי בית מירסים. עד מלחמת ששת־הימים, עבר קו הגבול בין התל לבין הכפר, כקביש הגדה. בין שאר התהפוכות, חולל שתי תמורות עבור תושביו של הכפר: הראשונה – נפתחה בפניהם דרך חופשית אל התל הנושא את שמו של כפרם; השנייה – הוחלת החוק הישראלי (למעשה) בכל הנוגע לשוד העתיקות, שהוא רך ומתון מן החוק הירדני. עוד היום יספרו לך בכפר על אודות בן משפחה זה או אחר, שנהרג מכדורי הלגיון הירדני בעת שניסה לחפור עתיקות.

תושבי הכפר, מתאר בפנינו גדעון, משנפתחה להם גישה לפרנסה חדשה, החלו מתארגנים קבוצות־קבוצות, עולים על התל מדי יום, וחופרים בלא הפרעה לאור היום ובמתשכך תצפיתנים, שהוצבו על הגבעה הגבוהה הסמוכה, תבחינו בכל תנועה על הציר המוביל אל הכפר מרחוק רב וסימן האזהרה שלהם אפשר לתושבים לשוב במהירות לבתיהם הקרובים. ענף הגניבה הסיטונאית שגשג עד כדי כך שתושבי הכפר נטשו את שדותיהם, את העבודה החקלאית, והיטו שכם לעזרת המפעל המשותף.

שלם ולא נשדוד

„כשהתחלנו לעבור באזור השפלה", מספר גדעון אבני, „התברר לנו עד מהרה שהשוד של תל „בית מירסים" זו הבעיה החמורה ביותר בכל האזור. הסיבה היא שהכפר נמצא במרחק 300־200 מטר מהתל, ושכמעט כל תושבי הכפר התפרנסו משוד עתיקותיו.

„ראשית ערכנו תצפיות על התל במשך כמה ימים, וראינו שהחפירות מתנהלות במשך היום, והחופרים מציבים תצפיות להתראה. התברר שיהיה קשה מאוד להפסיק את השוד באמצעים של פיקוח רגיל. לכן ניסינו להשיג את הפסקתו בדרכי שכנוע. פנינו למוכתר הכפר והצענו לו משכורת מלאה כשומר התל. הוא הסביר בצורה דיפלומטית שדבר כזה לא יעלה על הדעת, משום שרוב תושבי הכפר מתפרנסים מהתל והפסקת החפירה תהיה שבירת מטה־לחמם. הוא הציע, לעומת זאת, לשלם משכורות לכל תושבי הכפר, ואז הוא יהיה אחראי שלא תהיינה יותר חפירות בתל. מובן שלא יכולנו לקבל את הצעתו. פנינו, אפוא, אל תושבים אחרים בכפרי הסביבה, אך גם שם נענינו בסירוב, משום שכולם ידעו שהם מסכנים את חייהם בתפקיד זה. בלית ברירה החלטנו לערוך מארב בתוך התל עצמו.

לילה אחד הגענו ברגל, הסתתרנו בבורות שבתל, וחיכינו לעובדים שאמורים היו להגיע בשעות הבוקר. ואכן הם הגיעו מבלי שירגישו בנו. אחרי כמה דקות עבודה תפסנו חלק מהחופרים, והחלק האחר ברח לכפר. אלה שנתפסו הועברו למשטרה ונדונו לתקופות מאסר וקנסות כספיים.

בעקבות הפעולה הזאת ותצפיות ומארבים נוספים – פסק שוד העתיקות בתל לחלוטין.

עתיקות אינן צומחות מחדש

סיור על התל משאיר בך רישב ברור של צרור נקוב ומרוקן. כל־כולו חפור שוחות־שוחות בצורה פראית וקשה. כלי חרס שהיו גדולים מדי למכירה נופצו לרסיסים. אבני מבנים עקורות ממקומן, לבני תנורים מרוסקות. מעשים הנאים למי שלנו גם בערכי התל.

„כשהתחילה היחידה שלנו למניעת שור עתיקות את פעילותה" מספר גדעון „התחלנו להציב מארבים על התל ולקיים סיורים ותצפיות, עד שתפסנו כמה מן התושבים בשעת מעשה והבאנו אותם למשפט. מאז פסקו מעשי השוד על התל הזה, אך אינני בטוח שלא עברו למקום אחר. אגב, גם כמה מן החלקות השייכות לכפר החלו להראות לאחרונה סימנים המעידים על כך שהתושבים חזרו שוב לעבדן".

היום, שנה לאחר שהחלה היחידה למניעת שור עתיקות בפעילותה, היא יכולה להצביע על כל תהליכי השוד שנצפה ונחקר על ידה, על אופיו וקשריו עם שוק העתיקות. ולאחר המעקב הממושך הם יכולים לקבוע בוודאות שמרבית הממצאים הגנובים המגיעים דרך המתווכים אל הסוחרים, נמכרים לתיירים ולאספנים קטנים. בשים לב לכל העובדות האלה, המסקנה המתבקשת היא הפסקתו המידית של המסחר החוקי בעתיקות. הקטנת שוק הקונים, שתבוא בעקבות האיסור, תביא בהכרח לצמצום השוד במערות הקבורה, אשר ממצאיהן השגרתיים מעניינים תיירים ואספנים מזדמנים בלבד. שוד האתרים (התלים העתיקים), מקור הממצאים היותר יקרים, הוא שוד שקל יותר למנעו, שכן האתרים מוכרים וכל שינוי ניכר בהם.

כתנאים הביטחוניים השוררים בארץ, אפשרית גם אכיפת איסור סחר ויצוא עתיקות לחו"ל, שכן ממילא נפתחת כל מזוודה היוצאת מן הארץ.

אם ייאסר המסחר בעתיקות, על־ידי אותו חוק שאנשי האגף מייחלים לו, ייבלם שוד העתיקות וייִמנע ביזויה העצמי של המדינה, המוכרת את עברה לכל דורש. ראוי לזכור שעתיקות הן משאב בלתי חוזר – כלומר, מה שאבד אבד, ושוב אינו יכול להתחדש או לחזור. מכאן שצריך להודרו ולהגיע לחקיקה. אחרי הכל, כל מדינות האזור – ירדן, מצרים, תורכיה, עיראק, יוון, קפריסין ואיטליה, כבר אסרו על סחר בעתיקותיהן. לכן לא פלא הוא שישראל הפכה למוקד משיכה לקוני העתיקות של כל האיזור.

טוב יהיה אם גם אנחנו נגיע אל מידת ההבנה שמגלות מדינות האזור לבעיה זו.

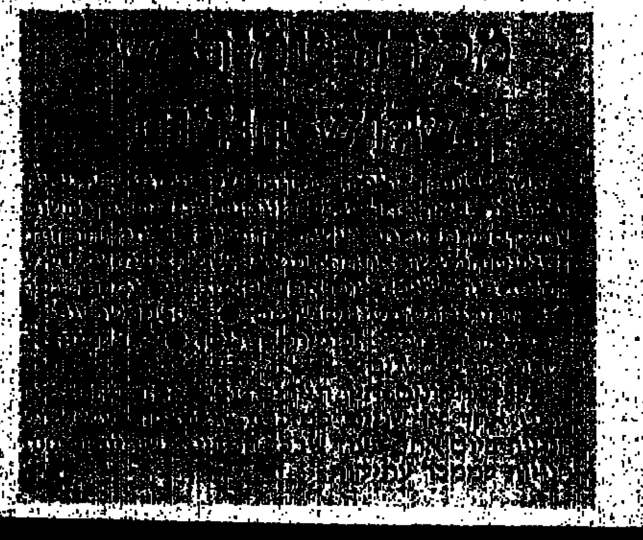

חצר בפלוצק

אנטק הצולע

זבר

מאת יעקב גוטרמן

פישל זילברברג

אם עלה בגורלך להיוולד בעיירה הפולנית הקסומה פלוצק, המתנשאת לגובה מול הנהר ויסלה אשר מושך את מימיו לאיטו צפונה. עיירה מצועפת בסבך ערמונים עבותים, שמעליהם נישא בערפילי ערב קול פעמוני קתדרלה עתיקה; אם עלה בגורלך להיוולד בעיירה שכזאת – חזקה עליך שתהיה מחשב־קצין ללא־תקנה, או הוזה, או משורר או, רחמנא ליצלן – צייר. **פישל זילברברג** היה צייר.

הוא היה כבר כזה משחר ילדותו. הנער חצנום היפהפה, ששערו ערמוני ועיניו כגון הפלדה (נולד בפלוצק ב־1909), לא מצא עניין רב במשחקיהם של בני גילו. דומה כי הוא גדל כשעיפרון בידו. בעזרתו כיסה כל פיסת נייר מזדמנת. נעליים ופרחים משכו את עיניו במיוחד. והוא חזר שוב ושוב לציירם, כמבקש לחבר יחד את הארצי, המרופט, המתפלש בעפר הארץ – עם הססגוני, הפריך, המטפס על גבעולו מעלה, אל השמש.

ללמדך לדעת, כי משורר־אמת זקוק אך ללב, עין בוחנת ובדל עיפרון.

מורתו של פישל בבית הספר בפלוצק, העלמה גוגינד, עמדה ראשונה על כשרונו הבולט של תלמידה ועודדה אותו בכל לבה. אביו, יהודי ישר־דרך, חנווני שפרנסתו דחוקה, יכול היה להושיט לבנו עזרה של מנוש. נתמך על ידי קבוצה של משכילים בעיירתו, נשלח פישל, נער בן 16 לוורשה, כדי ללמוד ציור. תחילה למד במשך חמש שנים רישום וציור בקורס ערב ופרנס עצמו בדוחק רב. מ־1930 הגשים את חלומו והתקבל כתלמיד שלא מן המניין באקדמיה לאמנויות, במחלקתו של פרופ' סקוצ'ילאס הנודע, אמן גדול בזכות עצמו. עד מהרה עמד המורה על גודל כשרונו של תלמידו.

„טרם קם על אדמתו בעל כשרון כדוגמתו" – אמר עליו בהתפעלות, וחזקה עליו שידע מה הוא אומר.

הצעיר היהודי המופנם והמסתגר עבד קשה והתאמץ להפיק את המירב מן השיעורים באקדמיה. פרנסתו דחוקה, חייו קשים, אך אמנותו מאירה אותם. טפח אחר טפח, בשקידה עיקשת, נחשפו לעיניו רזי האמנות. הוא התוודע לטכניקות שטרם הכיר. לבו נהה במיוחד אחר הגרפיקה האמנותית, זו הרואה את עולמנו בשחור־לבן: התחריט, הליטוגרפיה, חיתוך העץ. כשרונו המזהיר הבקיע את מחסומי התקנ... האנטישמיים החמורים, שהיו נהוג... אותן שנים בפולין.

הוא הוזמן להציג בתערוכות מקומי... חשובות, התבקש אף לייצג את פול... ביריד העולמי שהתקיים בפריס. דוני... נכבדות, היללו את כשרונו הגדול.

לא מאבד את הראש

בשנת 1936 זכה במלגה מט... ממשלת פולין להשתלמות בפרי... הצעיר היהודי הצנוע נפרד מבני עיירתו, נטל ברכת פרידה ממוריו שת... למעריציו, ומלא תקווה וחרדה נס... פריסה.

פריס של שנות השלושים, נוצצת בשל... סגנונותיה האמנותיים, בתי הקפה של... רוחשים חדשנים, לשעה וחסידי... „איזמים" למיניהם. מה קל למצי... פרובינציאלי לאבד את ראשו להסתנוור מכל המוצג באולמותיה של מטרופולין התוססת, לחקות, להתמסמס, להיבל... אך פישל נשאר נאמן לעצמו ולאמנותו בכל הענווה, בכל האהבה, בכל העצב...

הנושאים ביצירתו משתנים אמנם... חצרותיה וסמטאותיה של פלו... מתחלפים עתה בכנסיותיה ובגשריה הציוריים של פריס, אך תנאמנות לח... נשמרת: לחשוף את האור הבוקע מ... מרופשת, מגגות הבתים וארובותיהם... העץ הכפוף, המסוקס, מן היד המושטת... מן הפנים החרושות, בטכניקה הק... רבת המהמורות של חיתוך העץ, הוא... לכרוך בהרמוניה מופלאה שני הפ... בלתי־אפשריים כמעט: אקספרסי... עזה, ביטוי, כמו חצובה בקרדום... ליריות רומנטית, מלנכולית משהו.

בארצו, ביומיומי, הוא מתאמץ ש... את חילופי החמקמק, באורח פרוזאי... נראים נושאי ציוריו העממיים... ופורטרטים של אנשים קשישים... קטוע־רגל, בית רעוע, כאילו הפיח בהם נשמת חיים חדשה, העניק רוח... חיים כן וחם.

כי נגעה בם ידו של משורר אמת.

גאון באמנות חיתוך העץ

גם באו בפריס, עמדו על כשרונו... פישל זילברברג, מבקרי הא... הצרפתי, הב... התחילו, הוהירו...

בגן

אהרונסון שלפניו התייצב הצעיר בבואו לפריס, ובדחילו ורחימו פתח לפניו תיק של עבודותיו. קרא נפעם: „בעיני אתה גדול חותכי העץ בדורנו!"

לפני שנים מספר הלכתי אל הספרייה הלאומית בפריס כדי לצלם כמה מן המונוגרפיות שנכתבו על פישל זילברברג (שאגב, קיצר את שמו בצרפת לזבר). לזכותם של מבקרי האמנות הצרפתיים ייאמר שאכן, השכילו לעמוד במהרה על כשרונו של האמן הצעיר, וידעו להעריכו נכונה.

החל משנת 1937 הציג ב„סלון הסתיו" היוקרתי ובתערוכות השנתיות הגדולות שנערכו בפריס. ב־1938 סבבה תערוכה מעבודותיו בכל הערים הראשיות בארצות הבאלטיות ובמזרח אירופה, וזכתה לתהילה רבה.

בסתיו שנת 1938 הציג את הדפסיו ב„ברי דה בוזאר". שמו הלך לפניו. המבקרים כינו אותו – „גאון באמנות חיתוך העץ".

בשנת 1940 כבשו הגרמנים את פריס. זבר עבד בקדחתנות. אינו חש במתרחש סביבו. הוא שקד על הכנתה של תערוכת ציורי שמן עליהם עבד בשנים האחרונות. ב־14 במאי 1941 נאסר. טולטל חודשים ארוכים במחנות־מעבר. בהם המשיך לרשום ולצייר כאחוז דיבוק.

ביולי 1942 נשלח לאושוויץ. ידידים אסירים, יהודים ופולנים, ניסו להקל עליו ולעזור לו להישרד. אך הוא חלה בטיפוס וב־26 באוקטובר 1942, נספה בתאי הגאזים של המחנה. והוא בן שלושים ושלוש בנותו.

אחרי שחרור פריס, גילה א.ב. צעראטא, מו"ל וחובב אמנות יהודי, את לוחות העץ המקוריים של פישל זבר ידידו, בבית משפחה צרפתית, ובשנת 1961 העלה אותם ארצה. מלוחות ניצולים אלה, הודפסה בארץ, בשנת 1971, מהדורה מצומצמת של כמה עשרות מעבודותיו של האמן היהודי הגדול.

חסד גדול היו עושים המוזיאונים המרכזיים בארץ – לעצמם, לאמן צעיר גדול שדרכו נקטעה באורח טראגי כל כך, לחובבי האמנות בארץ ולאמנות היהודית בכללה – לו טורחים היו לאסוף ולהציג את עבודותיו של זבאר בין כתליהם.

חובה מאין כמוה היא להציל את אמנותו הגדולה מן הנשייה.

הסבל

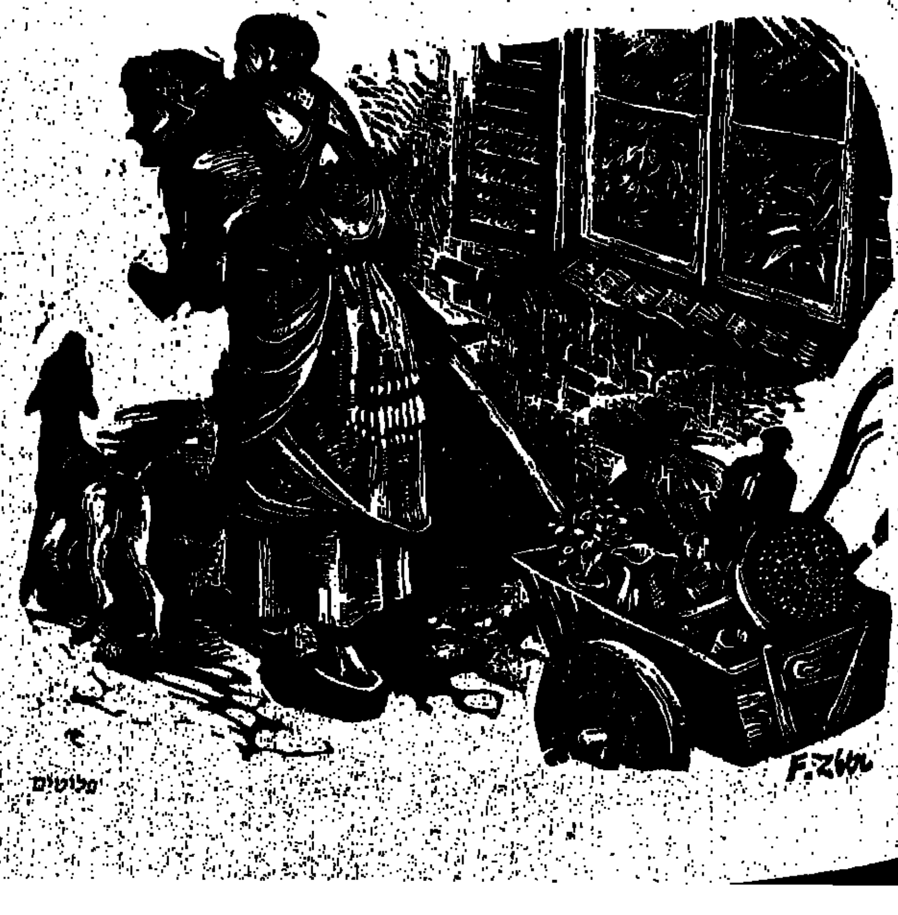

פליטים

פרלמנטר

(המשך מעמוד 7)

בארכיונים ולשלוף מהם את כל מה שנכתב על הנהלים בערים אחרות, ואם היו או לא היו תקדימים בעניין דומה, ואפילו ילמד את חוקי העמותות באנגליה, ערש ההתאגדות הוולונטרית של אזרחים".

העיתונאים מחכים בכניסה לוועדת הכספים

„צבן לא הגיע לאן שהגיע בגלל העיסוק בבעיית הגינון בקריית-אליעזר", אומר עליו חברו מן השמאל יוסי שריד. „הוא הגיע למעמדו בגלל עניינים מהותיים וחשובים שעניינם בוועדת הכספים. וועדה זו היא בסיס כוחו, למרות שאינו כלכלן" (השכלתו היא בתחום הפילוסופיה היהודית ומחשבת חז"ל). ועדת הכספים, הוועדה החשובה ביותר מבחינת הסמכויות והחקיקה, והתקשורתית ביותר מבחינת החשיפה – וידוע מכבר שהיא קרש טוב לכל ח"כ המבקש להתבלט. מרבית הח"כים טועים לחשוב שוועדה יוקרתית כמו חוץ וביטחון תקנה להם חשיפה וכותרות. המציאות הראתה שזו האחרונה, מרבית דיוניה חסויים, ואין בה הרבה מקום ליוזמות ולהתבלטות תקשורתית. ואת העיתונאים מוצאים, בדרך-כלל, במסדרון ועדת הכספים.

כשמדברים על צבן עם עובדי הכנסת-חוזרת שוב ושוב המלה פנומן; „צבן", אומרת בכירה בוועדה, „נתחיל מזה שהוא עובד שם יוצא מן הכלל. כושר עבודה מרשים. הכי הרבה הסתייגויות, הכי הרבה שאילתות, הכי הרבה תיקונים. מורגש עליו שהוא מתכונן לכל ישיבה, וזה דורש ממנו הרבה שעות של קריאת חומר ועבודת ניירת. מופיע תמיד לכל ישיבה מוכן אלי קרב".

„בניגוד לכמה חברים אחרים בוועדה", אומרת הבכירה, „יש לו יתרון נוסף: אין לו אינטרסים כלכליים, הוא לא מייצג שם איש; הוא לא עו"ד, לא נוסע לחו"ל לסגור עסקות. לא שולחים אותו לבונדס ולמגבית. יש לו את כל הזמן וכל הלב לשבת בוועדה. ואם הוא במקרה לא בישיבה, תהיה בטוח שהוא יושב בוועדה אחרת ולא עושה עסקים עם איזה קליינט".

„צבן הוא אדם, שיש לו אמפטיה של סוציאליסט אמיתי למצוקות האדם הקטן, תמיד נותן תחושה שכל קיפוח נוגע לו אישית. כאילו הם קהל הבוחרים שלו, למרות שהוא יודע היטב שלא אלה בחרו בו..."כל זאת" מוסיפה העובדת „בשילוב חכם של התמצאות פנומנלית בהיסטוריה פוליטית ובתרבות כללית ויהודית".

„בנושאי יהדות הוא מצא בשפירא, יו"ר הוועדה, פרטנר כלבבו: זה טוען באמרות חז"ל וזה מחזיר לו במעשיית חסידים, זה בחיטין וזה בשעורין, והשמחה בוועדה רבה. ולנהל פיליבסטר של טעם, ובהומור אופייני ה„משכיב" אפילו את סגן השר פורוש – זה באמת כשרונו הגדול של צבן. ‚לנהל דיון יסודי ומעמיק', כפי שצבן מכנה את הפיליבסטרים שלו, שכל טענה תהיה לגופו של עניין ואסור שתחזור על עצמה, צריך שתהיה לך אהבת הנושא ומסירות אינסופית לעניין", מסיימת אותה עובדת.

הפיליבסטר של צבן, שהפך לאגדה בדברי ימי הכנסת העשירית, זכור בכנסת כ„פיליבסטר הסיפיליס". צבן אוהב לספר עליו:

„זה היה פיליבסטר שנמשך 17 שעות, ולא היה לי אפילו זמן להתכונן. הקואליציה, אז הליכוד, הביאה לפני הבית את חוק ‚משפחות ברוכות ילדים', לגמרי מרוקן מתוכן. השאירו איזה הנחות למוזיאונים ואיזה תקציב של ספרי לימוד. שום דבר ממשי לא נתנו שם. אלא שהיה בו בכל זאת משהו חשוב: בניגוד להרבה חוקים בנושאי חברה ורווחה שחוקקה ממשלת הליכוד היה זה חוק שוויוני ליהודים וערבים. עליתי לדוכן כנציג הסיעה ואמרתי שם, שאמנם היה צריך לזרוק את החוק בחזרה בפרצופה של הממשלה, אבל בנסיבות של אי-ההבחנה (והמפתיעה) בין יהודים לערבים – אנחנו בכל זאת נצביע בעד.

„נבחרה ועדה משותפת לכספים ולעבודה ורווחה, שהיו"ר שלה היה יגאל כהן-אורגד, ופורוש היה הסגן, שישבה לנסח את החוק. בדרך מהמליאה לוועדה אני פוגש את כהן-אורגד והוא מבשר לי שיש הסתייגויות של הקואליציה, שפירושה אופציה אחת לילדים יהודים ואופציה אחרת לערבים. אמרתי לו: יגאל, אני לא יודע איך, אבל אני אלחם בכם מלחמת חרמה. החוק הזה לא יתקבל. זה היה שלושה ימים לפני תום המושב ורעיון של פיליבסטר נראה כסיכוי אחרון. קיבלתי את הגיבוי של הסיעה והלכנו על פיליבסטר.

„בקריאה הראשונה דיברתי חמש וחצי שעות בלי הפסקה. יושבי הראש התחלפו, ושוב התחלפו, ואני מדבר על ההיבט המדיני, וההיבט הכלכלי, וההיבט החברתי, וההיבט המשפטי... כל היבט – שעה הרצאה. ופקידים של המשרדים הנוגעים לנושא (האוצר, הרווחה, הביטוח הלאומי), שמוכרחים לשבת שם, מציעים לי, על חשבונם, סמינרים וימי עיון ומה שאני רוצה – רק שאתן להם כבר ללכת הביתה... לישון. והעיתונאים עומדים בחוץ, מסכנים, מחכים לסוף. שואלים כל אחד שיוצא: נו על מה הוא עוד מדבר שם?

הסיפיליס הציל את החוק

„מנכ"ל הביטוח הלאומי היה אז דניאל עוזיאלי. פתאום הוא יוצא מתפקע מצחוק: ‚אתם יודעים על מה הוא מדבר שם כל כך הרבה? הוא מדבר על סיפיליס...' ותיכף התפשט בכל הכנסת שצבן נואם בוועדה על סיפיליס...

„מה שקרה, שחיפשתי הזדמנות לקחת קצת אוויר. אחרי חמש שעות וחצי על מה עוד יש לדבר... וניצלתי את העובדה, שכשכהן-אורגד שומע סוציאליזם הוא מתעורר... טוב, אמרתי, עכשיו אני בא לדבר על הצד הפילוסופי של השקפת העולם הסוציאליסטית... כהן-אורגד שמע סוציאליזם, הוא נדלק והכניס את בריה"מ לעסק והעיקר שנתן לי זמן לאוויר. אמרתי לו אדוני היו"ר: בריה"מ זה היה ניסיון סוציאליסטי גדול, ניסיון אדיר שהסתאב... וכאן סיפרתי לו מה שלמדתי מהמורה שלי לביולוגיה, או דוקטורנט צעיר בשם אפרים קצ'לסקי (קציר), שסיפר לנו מדוע לתרופה נגד סיפיליס, סלברסן, קוראים גם ‚606'. פאול ארליך, סיפר לנו המורה, עשה 606 ניסויים, עד שמצא את המינון הנכון, שירפא את המחלה בלי להביא נזק לאורגניזמוס. אז בשביל להתגבר על העגבת של האינדיווידום האנושי היו דרושים 606 ניסיונות, ובשביל להתגבר על הקפיטליזם, העגבת של החברה האנושית אתה רוצה, אדוני היו"ר, פתרון של נסיון אחד...?

„את הקריאה השנייה משכנו שש-עשרה שעות, כשהחלק שלי היה עשר שעות. למרות שעל כל סעיף (בחוק) מותר לדבר רק חמש דקות. יש קריאות ביניים והסתייגויות והסתייגויות לחלופין והגשת כל מיני טבלאות. יש טכניקות. קיצורו של דבר, ביום האחרון של המושב הם נכנעו. בחמישה לשתיים עשרה בלילה עלה השר ניסים לדוכן, והודיע שהממשלה לוקחת את החוק בחזרה".

צבן משחק היטב על העובדה, שבניגוד לכמה מחבריו הטובים בוועדת הכספים, חיים רמון ודן תיכון, ידיו משוחררות מכל כבלים קואליציוניים וצבן – 35 שנה אופוזיציונר – חוגג את זה לעומק ולרוחב.

„אין תפקיד טוב יותר בכנסת", אומר חבר בכיר בוועדה, „מאשר להיות אופוזיציה בוועדת הכספים. מפני שאתה תמיד מציע הצעות חיוביות לטובת האזרח המקופח, שקולעות לדעת הקהל והתקשורת מפנקת אותך. מאידך, ידיהם של חברי הקואליציה שבוועדה קשורות. אז חלקם לא באים לישיבות, חלקם אדישים, וחלקם אכולים מקיטוב פנימי – אומרים נגד, מצביעים בעד".

צבן אינו כלכלן תאורטי. הוא מדבר על עניינים של יום יום, המיקרו, לא המקרו. זה השטח שלו. „צרכי המימון של הגרעין הממשלתי", אינו שטח שקרוב ללבו וגם אין רווח פוליטי מריון בסוגיה יבשה זו. יש לו חוש לבחור נושאים שהכותרות רודפות אותם, שעוסקים באדם הקטן. אם הבאת להפחתה בהיטל הרכב, זה נוגע לחצי עם ישראל, כל אחד מבין בזה, כל אחד שומע על יאיר צבן ממפ"ם.

„דן תיכון וחיים רמון אמרו לי", מחייך צבן לשמע הטענות, „שהנקמה המתוקה שלהם תהיה שיראו אותי, יחד עם מפ"ם, בממשלה; והם צודקים... כי מאז שעמדתי על דעתי הפוליטית אני באופוזיציה. במרי, בוויכוח. אילו הייתי חבר קואליציה, זה היה כרוך אצלי בחבלי הסתגלות מאוד קשים".

המרשם של צבן, מנתחים את התופעה חברים בשמאל – הוא ויתור מחושב על הדוברות בנושאים של שלום-ביטחון-שטחים, נושאים שבהם עמדות השמאל אינן, בלשון המעטה, פופולריות במיוחד ב„עם הזה".

צבן גם יודע, שאילו ניסה לחדור לתחום זה היה מוצא בו צפיפות רבה, ודוברים ותיקים כמו שם-טוב, גרנות, חייקה, יוסי שריד ושולמית אלוני. כמובן, מאידך, תפש, שהתחום החברתי-כלכלי פרוץ-יחסית ומצוי בו חלל ריק שיש למלאו.

למען האמת השטח הזה לא היה כל כך פרוץ. כמה מיוזמותיו הראשונות של צבן בכנסת ה-11 השיקו לתחומים שחייקה גרוסמן היתה מופקדת עליהם בכנסות הקודמות ומימים ימימה. זו הבהירה לו, בעדינות אך בתקיפות, היכן עוברים הגבולות, וצבן למד את הלקח: „קרו מקרים שאנשים חשבו ואולי במידה מסוימת של צדק שפלשתי לתחומם. גם זה קרה. לא הרבה."

צבן מפרגן לחייקה עד כדי כך שהציע אותה כמועמדת הסיעה לוועדה למינוי דיינים. עוד רעיון „משוגע" של צבן להכיר את הממסד הרבני.

„ירידה במשקלו של השמאל"

הדיאטות של צבן ושפירא הן חלק מהפולקלור של הכנסת ה-11. צבן, שהפחית ממשקלו 21 ק"ג – „העלייה במשקל זו אחת ההתפתחויות הפחות חיוביות בקריירה שלי" – מצוי כעת בדיאטת גזרים (חבילת גזרים, תרמוס קפה ותרמוס מרק) וכשהוא נפגש עם רפי גינת ב„כלבוטק", שגם הוא מצוי בימים אלה בדיאטה חריפה, מלבד הדיון בהיטל הרכב הם סופרים זה לזה את החורים בחגורות. בהתחלה חלף צבן על דיאטות ענבים; והסיפור, כפי שהוא מספר אותו:

„יום אחד, בהשמעה מבורכת של אשתי (שולה) וקצת בלחץ סביבתי, החלטתי לקחת את עצמי בידיים. בדיוק אני קורא בעיתון שמודעי שר האוצר עשה דיאטת ענבים: 21 יום של ענבים בלבד. רק ענבים! [illegible]

בגיל 40 אהיה הרבה יותר

מאת חנה רוזנטל

צילם בשט

חיוך ישיר מאת חנה לסלאו – בתכנית יחיד ראשונה. „ללא יומרות" היא אומרת, אבל תכנית כזאת היא בעצמה יומרה. דרך חדשה לבטח. היא סקרנית, הקהל סקרן – כיצד כל זה – היא, התכנית והצופים – יסתדר

חשבתי לכתוב שהיא יפה. או ראיתי אותה מתבגרת ומתבוצצת — זקנה בבית אבות, אמרתי: המפתח לאישיותה הוא הרכות, החמלה בה טיפלה בדמות. אבל כבר התגלה שהיא חותכת למישה את התלתלים, שובית עליו צלחות וקושרת אותו למיטה בחוט ברזל — אותו, את מורישה, שהיא כל כך אוהבת!

מחוספסת, אמרתי. זה ברור וגם גזענית — איך מתגננת מתוכה „הפולניה מבית טוב" שמטיפה ל„עם אחר" שמצהירה: „ואהבת לרעך כמוך" לא חשוב אם אתה מרוקני, כורדי, פרסי, גרוזיני ואני במקרה פולניה שקיבלה חינוך אירופאי — אבל שרק יתרחקו ממנה האסייתיים האלה. פשקרב (גם כלביםו) חולירע... חשבתי לכתוב כמה היא פאתטית כרווקה שכבר לא כל כך צעירה, וחשבתי על תוססת, מצחיקה ומשעשעת. או כתבתי חנה לסלאו בתכנית היחיד שלה: „חנה לסלאו — בחיוך ישיר".

מה שאלהים נתן

חזרות אחרונות. אומר יוסי בנאי שכתב וביים את המופע: „יש לחנה יכולת מדהימה ללבוש צורה ולפשוט צורה, כמעט ללא איפור, ללא אביזרים. משתנה בהניף-יד: קול, עמידה, מבט העיניים. אשה של המון פנים, עם המון חן, נוכחות בימתית כמו שאומרים: מה שאלהים נותן, הוא נותן בשפע. תענוג לעבוד אתה. לא מפונקת, רצינית מאד. מוכנה לשנות ברגע האחרון, אחרי שכבר למדה בעליפה, אחרי שהקטע כבר עומד. ולהתחיל מהתחלה. הבגד הזה נתפר בדיוק על פי המידות של חנה והיא צריכה להרגיש בו נוח. לא התאמנו לה שום פזמון מוכן, הכל נכתב בשבילה ממש.

עשינו ערב של סאטירה דרך גלריה של נשים עממיות, כל אחת מדברת על משהו שקורה סביבנו. כבר עשו סאטירות ומה בעצם לא? הרי הכל סובב כמו במשחק הילדים על אהבה-שנאה-קנאה-ידידות — אבל ככה עוד לא עשו". אומרת חנה: „זה לא דומה לשום דבר אחר שראיתי על הבמה".

יוסי בנאי לא ראה לפני כן את חנה לסלאו בהופעה על במה. „התחלנו מנטו" היא מסבירה. „האמירה היא שלו, אני לא כותבת, אבל הגוון הוא שלי — בצורת ההגשה, בצבע שאני נותנת לדמויות — זה צמח והתפתח במשך חודשים שעברנו יחד. בכלל, התקשורת בינינו היתה ללא חוזה — אם תהיה כימיה... והיתה. אני אוהבת את האמירות שלו. יש בהן הומור חם ואנושי. החכמה והרגישות שלו לארץ הזאת. אפילו כשהוא נוגע בסאטירה יש בה הרבה אהבה: ‚פה ושם בארץ הזאת / אם רק רוצים אפשר לראות / מאחורי ענן שחור / גם צל חיוך של קרן אור / ובין השלוליות סביב / אפשר לנשום את האביב / אפשר לנשום טיפת אביב'.

„כשאני אומרת גוון אני גם מתכוונת לכך שכל הדמויות הן של נשים. יוסי היה צריך לכתוב דרך ראש של אשה — לכתוב אשה. כמו למשל על רווקות שבגיל מסוים הן יוצאות מהמחזור. הנה ציונקה שאני עושה, יש לה „סטייל", היא ברונית, היא חסרת טעם, אבל נוגעת ללב. אני ממש אוהבת אותה. את הפגמים של עצמה היא לא רואה. לא שומעת שהיא מדברת בשין שורקת, אבל אומרת שהבחור הנמוך, שיש לה פגישה אתו, זה שמסתובב לה בין הרגליים בגלל הגובה שלו — הנה לנו יש בעיות עם הש' הצ' והז'. ואילו היא, ציונקה, רגישה לשפה, מקפידה שיבינו אצלה כל מלה. ציונקה רוצה להתחתן אבל לא עם כל אחד... ובכל זאת היא עומדת ומחכה: כבר שעה עם מטרייה ביד מורמת — כדי שהנמוך הזה יראה אותה... האם ייתכן שהגיע ולא ראה אותה? הרי היא בולטת בכל מקום אפילו בלי מטרייה ביד... ציונקה תמימה ומגוחכת, אבל היא לא קריקטורה. קל היה „להתיישב" על המסכנות שלה: לעשות איתה, לברוח לפתרונות קלים. אבל בשבילי זה כמו לעשות צחוק מנכות. את זה אני לא רוצה. אני רוצה שיצחקו אבל שגם יבינו.

„אולי זה מה שמאפיין את הקומיות שלי — ההומור שלי אנושי, לא בוטה. אני צומחת מן הרחוב הישראלי, כל אחד יכול להכיר את הדמות שאני עושה ולהזדהות אתה... להזדהות".

ומה שמן השטן

זה לא שאין ביקורת, בערב הזה: „אם לא התהדרות מה יהיה פה מחר / אם לא מס מותרות ושחיקת השכר / אם לא המלחמות נגד כל העולם / אם לא הנימוסים שהיו ואינם / אם לא מחיר הלב שכל יום מתייקר / אם לא האלהים שלא בא לבקר / אם לא גם השטן שעלינו עובר / אם לא המעידות בכל חג ומועד / אם לא התיאבון שהולך ומשמין / אם לא השכל גם שכבר לא מאמין / גם לא החרשות עם הטעם המר / אם לא חלום ישן שהולך ונגמר".

אומרת חנה: „אז למשל הפולניה הבלונדית האלגנטית עם הפנינים באוזניים. יו"ר האגודה הארצית למען ישראל טובה יותר, שמופיעה לפני קהל שמפריע לה. זהו מערכון אנרכיסטי. היא מתחילה יפה, ולאט-לאט הופכת אלימה. מסננת בארסיות משפטים כמו אתה דביל, הראש האינפנטילי שלך, למה אתה מטפס כמו תולעת, קופץ כמו חמור מסורס — והכל עם חיוך, במתיקות. זו סאטירה על עסקנים שהם בעצמם דוגמא לעדתיות ולגזענות".

„כל ישראל אחים" היא ממשיכה „אל תשכחו זאת. אם רצה הגורל העיוור, שנחיה ביחד בארץ הזאת, אז אין ברירה, נבלע את הצפרדע ונחיה ביחד".

ויענה המרוקנית — אני עושה אותה עצבנית, זה באופי שלה, אבל יש לה גם צדדים אחרים. היא עומדת בחדר מיון, היא בהריון מתקדם עם הילד העשירי. על הידיים התינוק התשיעי עם גולה שנכנסה לו באף — ובבית החולים שביתת רופאים. דווקא אנחנו אומרים משהו בעניין הזה: „לרופאים מגיע — באלהים שכן, גם לאחיות — בטח שמגיע. גם לאלה מהרנטגן — הבכל שלי אומר שמגיע לכולם. הרי כסף יש במדינה. ואם לא משתמשים בו הוא מתבזבז. כל אחד צועק כי לכל אחד יש גולה באיזה מקום — באף, בלב, בראש — זה מהשטן, אלהים רואה את הג'ולות, אבל גם הוא בשביתה — מגיע לו, באלהים שכן. אילו הייתי ממשלה לא הייתי נכנסת אצלו במשחקים... והיו אנשים שנסעו לאנגליה ומצאו שם ג'ולות מזהב, אבל לא התאימו לחור של האף שלהם..."

חנה רוצה שהצופים יילכו הביתה עם משהו בסל שלהם. וזה לא רק להצחיק, אבל זה יהיה ערב בידור. לכן האמירות נוגעות רק עד עומק מסוים — רק כמה ששייך לעניין.

סבתא זפטה

חנה לסלאו נולדה ביפו — שם נולדה גם „סבתא זפטה" שלה. בת להורים ניצולי שואה, פליטים שהגיעו ארצה ב-1946. האם מבית ציוני, האב רצה אמריקה. השלים עם ישראל, כי לא רצה לוותר על אשתו. שנים של חיים קשים. הכל צץ מהר ובאורח חפוז. חנה לסלאו מכנה את עצמה „בת הכונען".

לאבא היתה חנות לכובעים — סוחר בנשמתו. ממנו קיבלה את הלחלוחית ואת היידישקייט. האנרגיה שלה — מאמא.

אבא לא הפסיק לבקר את המדינה הזאת, אבל בהומור, במין הלצה. ממנו צמחה סבתא זפטה. היא ואבא חד הם.

חנה יודעת שסבתא זפטה יצאה מגוחכת, קצת יותר קריקטורה, יותר גסה מהדמויות האחרות — כי צמחה במקרה, לא כדרך שדמות נבנית. השיר „קוראים לי סבתא זפטה" בא כתגובה על שוד הזקנים. הוא נעשה בהומור, לא כדי לפגוע. בפראות של הדמות יש הרבה חן „אבל הפסקתי אותה, כי הרגשתי שנגררתי לוולגריות — במריומה — הפרודיה על בני המזרח היתה הגבול. בתכנית ‚סיכה למסיבה' רצו לתת לי פינה בשם ‚זפטאות לעולם חוזרת', בה אומרת הסבתא את דעתה על דברים שאירעו. סירבתי. יש לי חושים של חיה, חששתי שאני גולשת יותר מדי. עצרתי. אני לא רוצה להיות מזוהה עם הדמות הזאת".

היא מודעת מאד לעניין של דימוי: „בצילומים לתכנית הקודמת היו תמונות נהדרות, במיוחד שתיים, באחת אני נראית נערית ובשנייה פאם פטאל בשמלה שחורה מחמיאה, בנעלי לאק שחורות, גבוהות-עקב — חתיכה זוהרת. לא בחרתי בתמונות האלה לפוסטר של המופע, כי מה מבדיל ביני לבין היפות, שהתמונות שלהן מופיעות באוטובוסים ועל לוחות הפרסום? אני קומיקאית, אני יכולה להרשות לעצמי להיראות אחרת. פתאום נראו לי התמונות היפות שלי סתמיות, לא כמו חנה לסלאו, אלא כמו פרסומת למוצר. אז בחרתי בתמונה אנושית, שהמבט בעיניים, החיוך בקצה הפה מרמזים משהו על האמירה שלי.

„אני רואה את עצמי כשחקנית. זה מקצוע שהולכים בו עד הסוף. אין לי בעיות אגו, מוכנה להיראות כמו שהתפקיד דורש. אני רואה את עצמי כבדרנית בפירוש האנגלי של המושג. בדרן — אדם שמשחק, שר ורוקד, עושה את הכל טוב.

„בעניין השירה — אני יכולה לשיר, אני כבר לומדת פיתוח קול ארבע שנים; אבל יוסי בנאי ביקש לא לשיר; תחשבי שאת מספרת סיפור, הטקסט חשוב. בלעדיו אין למופע הזה קיום. אז אני לא לגמרי שרה. המנגינה קיימת, המוסיקה מתגנבת לה במתיקות ואני משחקת את האשה המזרחית שבעלה ברח ממנה „כמו שה חביבי" והיא לא מבינה מדוע. המלים הפוכות למוסיקה היפהפייה של יוני רכטר" (המוסיקה מקסימה באמת בכל הקטעים ח.ר.).

היום ומחר

„אני בת 33. חשתי שהגיע הזמן לצאת בתכנית יחיד. זה לא עניין של בשורה שיש לי פתאום, אבל בשביל זה צריך להיות בשל ומרתק: מלבד כשרון צריך גם ניסיון, ורבדים של חוויות. כבר שנים מחזרים אחרי וחשתי לא מוכנה — היום כן. גם עכשיו אני יודעת שאין לי עדיין „תולדות חיים" שיכולות למלא ערב. אמנם בהתחלה חשבתי על מסגרת של סיפור שצומח מהילדות שלי, מהטיפוסים ברחוב בוסטרוס ביפו, אבל יוסי בנאי לא רצה לסגור בתכנית מוגדרת של רחוב מסוים, חשב שבתכנית ראשונה, לדבר עלי בלבד, זה מוקדם מדי. לקהל שמכיר את מה שעשיתי עד עכשיו יש ציפיות מסוימות ממני. הגעתי למסקנה שבעצם לא בוער לי. מה שרציתי לעשות מוביל לאולמות קטנים כמו צוותא. סיפורים קטנים מרחוב יפואי לא יעברו באולמות הגדולים. אנחנו רצינו קשת רחבה של קהל — והרבה. אם אצליח אעשה תכנית מסוג אחר. אולי אפילו ערב שאנסונים. אני חושבת שבגיל 40 אהיה הרבה יותר מעניינת ומושכת".

חנה לסלאו „ילדה של הטבע" מעולם לא למדה משחק, גם לא תולדות התיאטרון. היא חושבת. לא חושבת על התיאטרון הרפרטוארי. לא חולמת על שקספיר — בוודאי לא בעברית. נשמע לה כמו אבנים בפה. אם חולמת זה על מחזאות אמריקנית עכשווית, פינטר למשל. היום רוצה לעשות בידור — זה הגיל. כי בבידור רוצים אותך יפה, צעיר ורענן. היא מאמינה שלתיאטרון אפשר להגיע מאוחר יותר. בעיקר עם מטען כמו שלה.

חנה לסלאו ילדה של יפו. אין לה בעיה עם זה, למרות קיבוץ הגלויות שם, חיבה את עצמה, קרובה מאד לשורשיות הירושלמית של יוסי בנאי — רואה את עצמה כממשיכה שלו. חושבת שישנה הקבלה לכבו, והרבה משותף בסיפורי הילדות שלהם, בציוריות שלהם ובאהבה אליהם.

חנה לסלאו [illegible] — לא סינדרלה, אשר היתה בעינייה מקרה של מזל, עם דלעת שהופכת למרכבה ועכברים לסוסים: היא עצמה מקרה של יום. לא פייה סללה לה את הדרך. כמו כ-11 שנים היא מתפתחת מדבר לדבר — בעצמה. היום היא מחכה למפגש עם הקהל — בסקרנות.

זה „החיוך הישיר"

שמואל בונים

כרטיסי ברכה טרומיים

בארצות־הברית פורח לאחרונה המס־חר בכרטיסי ברכה. אין הכרטיסים מצטמצמים רק בברכות המקובלות: יום הולדת שמח, מזל־טוב לחתונה וכו'. אלא נוגעים בקשת רחבה של חיי הרגש: „סוף־סוף מצאתי ידיד שאוכל להשעין את ראשי על כתפו" „תום מגע ידך מלווה אותי מאז יום שלישי" (יש כרטיס לכל יום בשבוע); „האירוסים בחדרך" (אפשר לבחור כל סוג פרחים, לפי הצורך) „דיברו אלי ללא מלים". „ידידי אומרים לי לשכוח;;; אך האם יכולים הם לשער מה גדולה אהבתי?" „טוב לי כשאני אתך;;;... אבל לאן זה יובילו?" „כשאני לבד זורמים חיי באפיק צר – אתה פותח לפני אוקיאנוסים" או, למשל, כרטיס שנשלח מיד לאחר שיחה בטלפון: „אין משמע אזניים כמראה עיניים" וכו' וכו'.

באמריקה, כל רעיון חדש הופך להיסטריה המונית. אנשים אוגרים כרטיסים מכל סוג, מאחסנים אותם (רצוי לשמור במקום קריר) לכל צרה אם תבוא. אתה יכול גם לקבל בדואר קטלוג ממוספר וברגע של צורך אתה פשוט מזמין מספר מסוים והכרטיס נשלח לביתך. כל הכרטיסים מלווים בציורים מתאימים.

צאו וחשבו כמה מקילים כרטיסים אלה על החיים ופוטרים אותך ממאמץ מיותר. ממש כאותה עקרת־בית הקונה ארוחות קפואות־מוכנות, הפוטרות אותה מן הבישול.

אני מציע לאמץ גם כאן את הרעיון ולפתוח בתעשיית כרטיסים. אלא שיש להרחיב את התחומים. למשל: כרטיסים של העירייה, מצוירים בשלל צבעים נעימים, בהם אתה נדרש לשלם את מס הארנונה. רצוי שהם ייכתבו בחרוזים „גברת ליפשיץ שומו שמים, עוד לא שילמת את מס המים!" או כרטיסים של חברת הגז „גברת כהן הנכבדה, הבלון יגיע בשבוע הבא. אתך הסליחה". מחלק הגז מחזיק בכיסו מבחר גדול של כרטיסים הפוטרים אותו מלצעוק אל הקומה הרביעית. אל השכן ממול אתה שולח כרטיס מעוטר בפרחים וירח צהוב ובו: „אם תחליש בחצות את הרדיו, אוכל למצוא מנוחה לגופי היגע". אפשר אפילו להדפיס „מכתבים למערכת" בכל נושא, פניות לבית־המשפט בענייני ירושה, דרישות לפנות את הדירה, טענות אל הצבע שהבטיח לבוא ולא בא. בקיצור כרטיסים בכל תחומי החיים. התנאי הוא שיהיו מנוסחים יפה ומעוטרים בציורים מרהיבים.

צאו וחשבו כמה עשוי הדבר להקל על חיינו, ליישר הדורים, לפתח יחסים בין בני־אדם ולהשאיר הרבה זמן פנוי לשבת על שפת הים מול השקיעה ולחבר „חמשירים".

אני עומד לפתוח בית־דפוס לכרטיסים, ומחפש בעל הון כשותף (סודיות מובטחת).

שואה גרעינית — שנות ה־80

המשך מעמוד 9

מאיימת על קיומם, הם משמידים זה את זה ואינם יכולים לחגוג על חורבות גרמניה.

אין כניסה לאנגלו־סקסים

ב„יום מלחמה" האמריקני, הנקמה מורכבת: המסע של קונטקה וסטרייבר מתחיל ב„אזטלן", מדינה עצמאית שהקימו האינדיאנים והמקסיקנים בדרום טקסס, שטח שנכבש על־ידי ארה"ב בכוח הזרוע ממקסיקו. אזטלן היא רפובליקה סוציאליסטית משגשגת, המשמשת כאסם החקלאות של יפאן, אשר מסייעת לה לבנות את כלכלתה וקונה ממנה את תוצרתה. באזטלן, אזרחי ארה"ב ממוצא אנגלו־סקסי אינם רצויים, וזה בלשון המעטה: בעת הקמת מדינה זו תלו רבים מהם על פנסי הרחובות. מכאן הם מתגנבים במסע הרפתקאות לקליפורניה העשירה והמשגשגת שסגרה את גבולותיה בפני שאר אזרחי ארה"ב, כדי שלא תצטרך לסייע להם במצוקתם. האכזריות האלימה המופעלת כלפי המהגרים המנסים להיכנס לקליפורניה, היא מעין חזרה על מדיניות ארה"ב כלפי פליטים יהודיים מאירופה שנמלטו בתקופת שלטון הנאצים, התדפקו על שערי ארה"ב ולא נענו. הפעם האמריקנים עצמם לומדים על בשרם מה פירושו של פליט נרדף, שאינו רצוי בארץ היכולה לשמש לו מקלט. אם לא די בכך, הרי שבפרק אחר בספר יש תיאור מזעזע של רכבת ובה אלף יתומי מלחמה עם מדריכיהם, הנמלטים מאזורי רעב במערב התיכון לאלבאמה שבדרום, כדי להציל את חייהם, ומוחזרים כלעומת שבאו על־ידי משמרות הגבול של אלבאמה. האנאלוגיה ברורה.

בעולם שאחרי „יום מלחמה" בריטניה, שמאתיים שנה קודם לכן איבדה את שלטונה בארה"ב, מקימה בארה"ב מנהל סיוע רפואי ועוזרת לה בריפוי הנפגעים ובשיקום מערכות הבריאות והחינוך. תוך כדי כך מנהל הסיוע הבריטי הופך, למעשה, לשלטון קולוניאלי בריטי בארה"ב, כשהעומד בראשו הוא מעין נציב עליון של הוד מלכותה. אם לא די בכך — בריטניה חוזרת לשלוט באוקיאנוס, וצוותים מיוחדים של הצי המלכותי משמידים צוללות גרעיניות סובייטיות ואמריקניות המסתתרות בימים השונים מאז המלחמה, ללא קשר לארצות־האם שלהן ועלולות בפעולות ייאוש של מפקד מקומי, לשלח טילים גרעיניים שישלימו את ההרס שגרמה המלחמה הקצרה חמש שנים קודם לכן.

בצד הגשת הסיוע שקיבלו מארה"ב בשתי מלחמות עולם, דואגים האנגלים, יחד עם יפאן ושאר מעצמות אירופה, הכוחות השולטים בעולם אחרי מפלתן של ארה"ב ורוסיה, גם לכך שארה"ב לא תתפתח יותר מדי: מייעדים לה מעמד של מדינה שתישאר בשלב שבין מדינה מתפתחת למדינה תעשייתית, מדינה שתספק מוצרי חקלאות וחומרי גלם ותקנה מוצרים מתוחכמים במחיר יקר אצל אחרים... המחברים מתארים בספרם את ההתרגשות העצומה שמעורר ביקור של הנסיך אנדריו, יורש העצר הבריטי, בבית־ספר אמריקני: הסצינה מזכירה ביקור מלכותי מסוג זה בארץ אפריקנית שהיתה מושבה בריטית.

האופטימיזם של המחברים מתבטא באמונתם שארה"ב תיחלץ מהקיפאון והמעמד הנחות שכופים עליה משעבדיה החדשים. באותו בית־ספר יש ילד שזוכה במחשב אישי, מתנה מהדוד העשיר הבריטי לאחד ה„ילידים" שהצטיין בלימודיו. המשימה הראשונה שמבצע העילוי הצעיר בעזרת המחשב, מכשיר נדיר בארה"ב שלאחר המלחמה, היא שבירת צופני הסודיות והתחברות למאגרי המידע הממוחשב של בריטניה, שנסגרו בפני ארה"ב כדי להנציח את פיגורה הכלכלי והטכנולוגי...

ב־1993 ארה"ב היא ענק פגוע, שהמקסיקנים מכרסמים בדרומה, היפנים משתלטים, כלכלית, על מגזרים שלמים במערבה, והבריטים משעבדים חלקית את המזרח והמרכז. נותר הצפון — ושם קנדה פורעת חשבון: גם היא נפגעה ב„יום מלחמה" על אף שלא נטלה חלק בעימות ולא הוכנסה בסוד ההכרעות. אחרי המלחמה היא מספחת לעצמה את אלסקה, כולל הנפט שבה, ופותחת במסע רכישות אדיר, שבו היא קונה, בחצי חינם, חברות שלמות לייצור מטוסים ותעשיות מכוניות באזורי שיקאגו ודטרויט שליד גבולה.

היהודים והכושים

ב„סוף" הגרמני כמעט אין התייחסות ליהודים בשר ודם: בגרמניה של היום הם מיעוט מבוטל. המחבר, כאדם מתקדם, דן בשואה כבחלק משמעותי מפשעי העבר של העם הגרמני, אך זה אינו מרכיב חשוב בספר, ואולי נכלל בו רק משום שהמחבר חש שאי־אפשר שלא להתייחס לשואה היהודית בספר גרמני על השואה הנוספת של גרמניה ושל העולם. בספר האמריקני „הנקודה היהודית" כמעט אינה באה לביטוי ישיר. ישראל, מוזכרת בו רק במשפט אחד, כמי שהפכה לכוח העיקרי במזרח התיכון וספקית נפט בקנה מידה גדול. ל„נקודה הכושית" מוקדש פרק שלם, ובו קינה על המיעוט הכושי שאבד: מעמדה הסוציו־אקונומי הנחות של האוכלוסיה הכושית גרם לכך שנפגעה פי כמה וכמה יותר ממגזרים אחרים בארה"ב: המגיפות והרעב עשו בה שמות, כשרבע מאוכלוסיית ארה"ב אבד, כלל חלק זה את מרבית הכושים, ומות בלון כושית זקנה משיקאגו מספרת לעיתונאים שלנו כיצד שכונות עוני כושיות שלמות הפכו לבתי־קברות דוממים, ועל כך שכושי החולך ברחובות שיקאגו, עיר שהכושים היו בה חלק ניכר מהאוכלוסיה, מושך אליו מבטים, עוברים ושבים מתבוננים בו כבתופעת טבע נדירה. אם נחזור ליהודים, „יום מלחמה" מתאר פגיעות ישירות של פצצות גרעין סובייטיות שמחו כליל מעל פני האדמה את רובעי קווינס וברוקלין שבניו־יורק, גם אם קונטקה וסטרייבר אינם אומרים זאת, ברבעים אלה חיים מיליוני יהודים, שוכנת בהם מרבית האוכלוסיה היהודית של ניו־יורק, העיר היהודית הגדולה בעולם שיש בה שלושה מיליון מאחינו בני־ישראל. וכך, כבדרך אגב, מתברר שסיפור „יום המלחמה" בארה"ב הוא גם סיפור על שואה יהודית נוספת — ועל שואה כושית, שאינה פחות מזעזעת.

מה יהיה הסוף

ספרים כמו „סוף" ו„יום מלחמה" אינם משנים את פני העולם, ולא יוציאו המונים לרחובות כמחאה נגד השליטים המסכנים את קיום האנושות. כל מה שהם עושים, הוא מהפך זמני בתפישת העולם של הקורא: אם בשגרת החיים הרגילה אנו נוטים להאמין שקיום העולם מובטח, ומלחמה גרעינית היא תאונה לא־הכרחית שיש הסתברות נמוכה שאכן תקרה, קריאת הספרים מביאה למסקנה הפוכה: משתכנעים שההתפתחויות האחרונות בטכנולוגיה ובמדיניות מוליכות לקראת שואה גרעינית בעתיד הקרוב, שהיא המהלך הטבעי וההכרחי של ההיסטוריה בת זמננו, ואם ניצל מאימת הסוף הגרעיני — זהו הנס, היוצא דופן, ההסתברות הלא צפויה שסיכוייה מעטים.

העדכניות של ספרים אלה, הדנים בעשור שלנו, בטכנולוגיה שלנו, בריגן, בקוהל, במלחמה באפגניסטן, במה שקורה סביבנו כאן ועכשיו — משכנעת, ממחישה, מוכיחה שהמלחמה הגרעינית עומדת בפתח, ותפרוץ תוך שנים ספורות. לרוע המזל, אם אמנם תפרוץ מלחמה כזו, התסריט הגרמני של קץ מוחלט נראה כיותר סביר, והאפשרות שמלחמה גרעינית תיעצר מעצמה אחרי הרס חלקי של העולם, נראית כאשליה ולא כסיכוי ממשי.

כשגומרים לקרוא, ההרחקה מתחילה. מתגברים על ההלם, חוזרים לחיי היומיום, שוכחים את הסיוט. ואולי טוב שמנגנון ההרחקה הזה פועל, כי אילולא כן, ייתכן שהיינו מאבדים את שפיותנו.

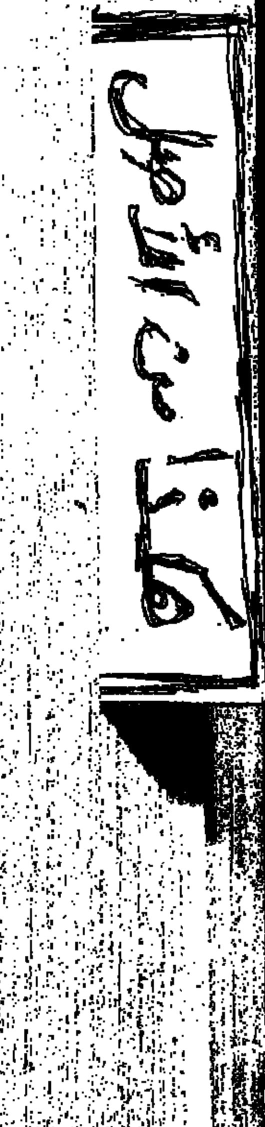

המטבח של מסופוטמיה העתיקה

עד עכשיו חשבו שהמטבח הרומי העתיק היה הראשון שהשאיר לנו מידע וחומר מקצועי קולינארי אשר העיד על רמה גבוהה של מנהגי אוכל, סידורי מטבח, תרבות אירוח והעיקר — מרשמים מעניינים ביותר שאינם נופלים בטיבם מהמרשמים של ימינו. מדענים וחוקרים ארכיאולוגיים מצאו לפני זמן־מה חומר רב־ערך של כחצי מיליון מסמכים, כתובים בכתב־יד, ממקומות שונים במזרח הקרוב העתיק, שמתוכם אפשר ללמוד רבות על תרבות מסופוטמיה העתיקה, על בחירת מזון והטכניקה להכנתו.

הבישול הוא חלק מהתרבות האנושית. כלי בישול וכלי אוכל נמצאו אפילו מתקופות ראשוניות של האנושות. אך לא מצאו מרשמים או הסברים — איך, מה ולמה הכינו ואכלו מזון מסוים זה או אחר. רק מרשם כתוב יכול היה להעביר לדורות הבאים את תורת הבישול והכנת המזון, לכן רק לאחר הופעת הכתב אפשר ללמוד איך הפכו מזון גולמי לאוכל מבושל.

במסמכים המסופוטמיים אפשר למצוא כ־100 מרשמי מרק, עשוי תמיד מדגים או בשר ומתובל במלח ואפר (כמו הטעם המיוחד המתקבל מקליפת הצילים או תפוחי אדמה שרופים). דבש נחשב כממתיק מעולה. ברשימת מיני המזון מופיעים כ־20 מיני גבינות, חגבים משומרים וביצי יונים, בשר בקר, חזיר, כבש, צבי ועופות־בר.

המסופוטמים השתמשו באש פתוחה או גחלים לוהטות לשם הכנת האוכל. הטכניקה לאפיית לחם לא השתנתה הרבה מאז ימי מסופוטמיה העתיקה. במקומות רבים במזרח התיכון בנו מתקן מחימר, חיממו אותו מבפנים בעצים ואת הלחם, בצורת פיתות, הדביקו על הקירות החמים עד שהשחימו.

בירה, היא אחד המשקאות הראשונים שהכינו, אפילו עוד לפני היין. גם השמירה על טריות המזון לא השתנתה הרבה. מלבד ההקפאה שהייתה, כמובן, חלק חשוב בשמירת המזון באזורים קרים מאוד.

המלח, כבר אז, נחשב לחומר הבטוח ביותר לשמירת הטריות של בשר ודגים. מאוחר יותר למדו לייבש את המזון מעל עשן או בשמש. לאחסון המזון הכינו כלי חימר שרבים מהם נמצאו בחפירות. ברוב המרשמים מבקשים לרכך את התבלינים בתוך חלב. ורק לאחר הריכוך להוסיף אותם למי הבישול. כמובן, שאי־אפשר למצוא את כל התבלינים, ויש ביניהם כאלה שאין אנו יודעים מה הם ומה טעמם. סאמידו או קומין, שוהוטינו או סורומו. בעלי שם אקזוטי. ובטח יש מומחים היודעים מה טבעם של תבלינים אלה, אך אנחנו, אוהבי הבישול והאכילה הרגילים, תוהים ולא יודעים במה מדובר.

את הארוחות הכינו רק בבתיהם של עשירים, וכמובן במשפחות מכובדות ביותר. בדרך כלל ישבו סביב האש הפתוחה חיכו עד שהמזון יהיה מוכן ואכלו בו במקום.

הנה מרשם אחד, מן האוסף שנראה לי כי אפשר להכינו בקלות.

תבשיל בשר יונים

מחלקים את היונה לחצי, מחממים מים ומוסיפים שומן, מוסיפים קליפת גרגרי שעורה (מאלט) מלח ובצל, סאמידו (מה זה?) כרישה ושום (את כל התבלינים טובלים לפני הבישול בחלב).

מוסיפים את היונה ומבשלים עד שהבשר רך. יונה צעירה מתרככת מהר מאוד.

חיה יוסף

רגישות וחכמה ב„בזק"

גם זאת ישראל

בשעה 12 בצהריים טלפנתי למחלקת ה־הזמנות של חברת הטלפון „בזק". קול של אשה ענה: מרת אביחי, מה אוכל לעשות למענך? הצגתי את עצמי והסברתי את בעייתי, כלומר את הבעיה של מכשיר הטלפון שלי, ואז אמרה: אני מאוד מבקשת לסלוח לי כרגע ולטלפן בעוד שעה. מחכים כאן הרבה אנשים. שעת צהריים, חם והם כבר מחכים ליג מזמן. מאוד שמחתי על בקשתה, כי מי לא נתקל פעם בפקיד או פקידה שבלי סוף עונים לשיחות טלפון, והיושב מולם מחכה באיסבלנות ואפילו קצת עלבון: למה מגיע למטלפנים תשובות בלי תור?

התקשרתי שוב בשעה 1 ובאמת קיבלתי את כל האינפורמציה שביקשתי בתוספת מלת תודה על שאפשרתי לאביחי מזרחי לטפל בקהל שישב מולה במשרדה.

איני יודעת האם זאת מדיניות של „בזק", או אולי חכמתה ורגישותה של פקידה טובה. בכל אופן, כדי ללמוד ממחלקת ההזמנות בה עובדת אביחי.

טרמפולינה — יש דבר כזה

לא להחמיץ

יודעים מה זאת „טרמפולינה"? ובכן זה מזרן ארוך ורחב, מחוזק על־ידי קפיצים חזקים. מי שרוצה לקפוץ יעלה על המזרן, יתחיל לאט לאט לקפוץ, ואחרי כמה דקות יגיע לגובה. כאילו הוא עף באוויר.

וזהי אחת הפעילויות המקסימות לא רק לילדים, אלא לכל הגילים. אז תדעו: בחוף גורדון, בין בריכת גורדון לחוף פרישמן, הקימו מתקן ובו 10 מזרנים, כלומר עשר טרמפולינות. השימוש במזרן במשך חמש דקות עולה שקל וחצי. כל קופץ מקבל הדרכה והסבר, ואחרי כמה אימונים יודע לעשות סלטו וסיבובים באוויר, ובכלל, ירגיש כמו חבר בקרקס.

הטרמפולינה של חוף גורדון יש חיסרון קטן: המזרן עשוי פסי בד מתוחים אשר שורט ופוגע בעור הגוף. כדאי שבעלי המתקן היפה ילבישו את הבד, או ידאגו לכיסוי שיאפשר הנאה בלי שריטות.

פרפרים ועמודי חשמל

אופנה

מדי שנה מוזמנים אוהדי מכללת שנקר (בית הס־פר הגבוה למדעי הטקס־טיל והאופנה) למסיבת סוף השנה, שבמרכזה מוצגים הישגי התלמידים: תצוגת אופנה שבה עולים דוגמניות ודוגמנים מקצועיים מעל הבמה המקושטת, את פרי יצירתם של האופנאים לעתיד שבחלקם כבר מעצבי אופנה מעניינים היום. בתוך כיתות הלימוד אפשר לראות את יצירותיהם של מעצבי הטקסטיל, לי נדמה שדווקא כאן, בין מעצבי הטקסטיל, מתגלה גדולתה של המכללה.

טרנס ג' קאוואנה, ראש המגמה לעיצוב אופנה ועיצוב טקסטיל סיפר שהטכנולוגיה של היום מאפשרת להגיע לעיצוב טקסטיל שלא פעם מתקבל כיצירה אמנותית מעוברת. והמכללה מאפשרת לתלמידים לעסוק בניסיונות שרק לפני שנים מעטות היו שמורים למפעלים היוקרתיים ביותר בעולם. דוגמים בשעות מעטות במקום לעבוד על בד מאות שעות, לימוד הטקסטיל כולל שלושה תחומים: סריגים, הדפסים ואריגה.

מקסימים הם הדפסי בדים והם מרפרים בגדלים שונים, צורות שונות וצבעים שונים.

עיצוב: ציזמן גלית, 4 שנים במגמה לעיצוב טקסטיל. פרויקט הגמר שלה: ניסיונות בהעברת אפקט הצילום להספרה כאשר הנושאים הם מן הטבע. ליאת שמואלביין ניסתה את כוחה בצורה מאוד מרשימה. הודפסת צורות גיאומטריות נקיות. הצבעים חזקים ובתוך שלל הצורות הוסיפה משולשים ומרובעים מחומר פלאסטי בצבע כסף. הניסיון המעניין ביותר בעיני הוא של שתי נערות: ניצן לוי (מחברת קיבוץ גדות) והדס הימלשטיין, שתיהן בוגרות שנה רביעית במגמת הטקסטיל, ושם הפרויקט שלהן: מארג־כות. פרויקט זה הוא תוצאה של מחקר מעמיק (מאות צילומים) על־אודות טכניקת העשייתית לשם יצירת עיצוב טכניקת הקולקציה, נבנתה בהשראת גופיכות קונסטרוקציות (עמודי חשמל), כל פריט עשוי כאריגת יד, בחלקו שקוף, בחלקו אטום. הפסים הארוגים הם [illegible] 200 שעות עבודה ליצירתה.

בתצוגת סוף השנה לוקחים חלק רק טובי התלמידים, וחבל שאי־אפשר לספר על כל התצוגה. המכללה מאפשרת למעוניינים לבוא ולראות את המוצגים ולא את הבגדים, הם יעברו לתצוגה באנגליה על ידי מנהל המגמה. טרנס בתוך כותלי בית־הספר, רמת גן רח' אנה פרנק 12. טל' 7519944.

"הייתי רוצה לפרוש מחוסרת עבודה"

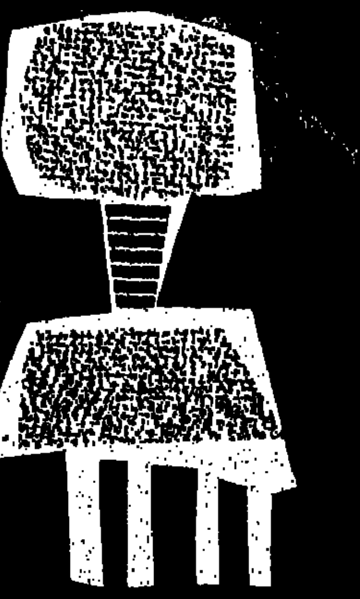

מאת ירון אליוסף

עם ביאטה קלרספלד

"אסיים את פעילותי כאשר לא יהיו עוד פושעים נאציים ולא יהיה עוד צורך להתערב לטובת יהודים בעולם"

כבר התרגלנו לראות את ביאטה קלרספלד נזעקת לכל מקום בו עולה צל־צלם של נאציזם או אנטישמיות. לאורך 20 השנים האחרונות הקדישו ביאטה קלרספלד ובעלה סרג' את חייהם לציד נאצים ולמלחמה באנטישמיות.

ביאטה עצמה היתה כבר כמעט בכל מקום בעולם. עשרות פעמים נעצרה על־ידי המשטרה (מרוקו, גרמניה, אוסטריה, בוליביה, צ'ילה ועוד). כמה פעמים ספגו היא ובעלה מכות נאמנות מידי המשטרה או מפגינים־נגד. בשנת 76' הוטמנה במכוניתם פצצה שנועדה להם. על קירות בתים בגרמניה נרשמה לא אחת הכתובת: "ביאטה קלרספלד לתאי הגאזים". בביירות הציעה את עצמה כבת ערובה במקום אנשי הקהילה היהודית שנחטפו על־ידי ארגון שיעי. ביאטה קלרספלד אינה נחה לרגע, מונעת באנרגיה ובמסירות ממקורות בלתי־נדלים, היא ממשיכה להילחם את המלחמה בנאצים, את המלחמה באנטישמיות. אנחנו, מצדנו, עוקבים אחריה בהערצה מדי פעם ומעניקים לה פרס כלשהו, תואר כבוד, הערכה וכמה מלים טובות בעיתון. בתחילת החודש קיבלה ביאטה קלרספלד את התואר "יקיר בית התפוצות".

היא שהתה בארץ יומיים בלבד. מיד אחרי הטקס מיהרה לתפוס את הטיסה הראשונה לווינה: "צריך להיות שם כשוולדהיים יושבע".

את פעילה כבר למעלה מ־20 שנה. מה מניע אותך?

הסיבה היא שאני גרמניה, ואני חושבת שלגבי היסטוריה מסוימת יש לי יותר אחריות. לא שאני מרגישה אחראית לפשעים שנעשו על־ידי בני הדור של הורי, אבל כגרמניה יש לי ירושה. להיות גרמניה זה לא רק להיות בת לאומה שמתוכה קמו אנשים כמו בטהובן, אלא גם מפלצות כמו היטלר ואייכמן.

הייתי מעורבת בתחומים שונים: בתחילה פעלתי נגד האפשרות שנאצים פעילים־לשעבר יכולים עדיין לפעול. היום, תודה לאל, זה נגמר כבר. אחר־כך מחיתי והפגנתי נגד החזרת כבודם של פושעים נאצים. אחר כך, כגרמניה, הרגשתי צורך להילחם באנטישמיות, לעזור ליהודים בכל מקום שהם נרדפים ולהישאר לצד מדינת ישראל. דברים אלו אני מנסה להמחיש במעשי.

נגד אנטישמיות בכל מקום

היית גם בסוריה, לפעול לשחרורם של שבויי מלחמה. אינך מגבילה את עצמך לפעילות נגד נאצים בלבד?

הייתי בסוריה. הפגנתי גם בפגישת הפסגה הערבית במרוקו בשנת 1974, שם קראתי להם: במקום לחלום איך לחסל את מדינת ישראל, מדוע לא תמצאו פתרון של שלום? הפגנתי גם נגד אנטישמיות במדינות קומוניסטיות, כמו פולין וצ'כוסלובקיה. הפגנתי גם בארגנטינה ובאורוגוואי נגד הפרת זכויות האדם. איני מגבילה את עצמי לרדיפת פושעים נאציים בלבד. בפברואר השנה נסעתי למערב ביירות למחות נגד החטיפה וההוצאה להורג של יהודים לבנוניים.

האם תחום פעילותך מוגבל ליהודים בכלל, או שהוא כולל גם פעילות למען מדינת ישראל?

אני פועלת למען שניהם. המחויבות שלי היא, בראש ובראשונה, לעזור ליהודים בכל מקום שהם נרדפים. אני חושבת שיש לנו מחויבות כלפי היהודים, בתפוצות וגם בישראל.

האם תוכלי לסכם 20 שנות פעילות?

אם אסכם עכשיו זה ייראה כאילו פעילותי כבר נגמרה. אני אסיים את פעילותי כאשר לא יהיו עוד פושעים נאציים ולא יהיה עוד צורך להתערב לטובת יהודים בעולם. כשאני מסתכלת לאחור על פעולותינו, שלי ושל בעלי, הפועלים כיחידים, ולעתים בעזרת חברים, אני חושבת שהשגנו רבות. בגרמניה חשוב לי לדעת שבפעולותי נגד האנטישמיות עזרתי לבנות גשר בין העם הגרמני לישראלי. לכן הוצעתי כמועמדת לקבלת פרס נובל לשלום. זה נתן לי סיפוק רב. גם היותי "יקירת בית התפוצות" ופרסים אחרים שקיבלתי, מעניקים לי סיפוק רב.

אחרי כל כך הרבה שנות פעילות, האם את סבורה שנושא השואה והאנטישמיות תופס מקום חשוב בתודעת הציבור?

כן. אני חושבת שאנשים מתעניינים בכך יותר ויותר. בעיקר יהודים. היום באים כבר הדורות החדשים. לדור של ניצולי המחנות לא היה כוח לעסוק בכך, היה להם רק הכוח לבנות בית חדש ולהתחיל בחיים חדשים. היום, בדורות של הבנים והנכדים, מודעים יותר למה שקרה במלחמת העולם השנייה.

אני חושבת גם שהם נדחפים על־ידי הטענות הפוליטיות העולות בזמן האחרון, המכחישות את השואה. אני רואה שהתנועה הופכת יותר ויותר חזקה. שוב עולים זיכרונות מהשואה, קהילות יהודיות פותחות ספריות ומוזיאונים על השואה. הזיכרון שנשאר היום מהמלחמה הוא חיסול הקהילה היהודית באירופה. מכיוון שיש כאלו המכחישים את השואה, מתחילים גם היסטוריונים רבים, נוצרים ובעיקר יהודים, לפרסם מסמכים על השואה בשל הצורך להסביר לדורות החדשים איך זה קרה. היום יש מחלקה בבית התפוצות העוסקת בהסרטה של עדויות הניצולים בווידאו. בעלי ואני התחלנו בפרסום מסמכים שלא היו מפורסמים בדרך אחרת, מפני שאינם ספרי מתח או רומנים, ואין להם קהל קוראים גדול — כמו תיעוד הגירוש של יהודי צרפת ובלגיה, אלבום אושוויץ, הספר על תאי הגאזים, או אוסף המסמכים על "הפתרון הסופי" ברומניה. פרסום המסמכים נעשה יותר ויותר חשוב, אין ספק בכך.

אם אתם רוצים להרוג — לכו להרוג

האם אתם נתקלים באנשים צעירים, באלו שנולדו אחרי המלחמה, המוכנים לסייע לכם בלכידת נאצים?

את רוב הפושעים הנאצים לא צריך ללכוד. הם נשארו בגרמניה, צריך פשוט למצוא את שמותיהם וכתובתם, וללכת לדבר אתם. אנשים צעירים באים לפעמים אל סרג', שהוא היסטוריון המתמחה בנושא, הם באים למצוא מסמכים. יש כאלו המתעניינים בתולדות משפחתם. יש גם כאלו הבאים ומציעים את עזרתם בציד נאצים, הם נמשכים להרפתקה שבכך. אנחנו תמיד אומרים להם: "סעו לגרמניה, [illegible] אנחנו נותנים לכם את השמות. גשו אל אותו אדם, דברו אתו ושאלו אותו על עברו. היו גם כאלו שבאו ואמרו: "עלינו לעשות משהו. עלינו להרוג את כולם". אנחנו אומרים: "אם אתם רוצים להרוג—לכו להרוג". כשהם נתקלים במציאות ובאחריות הם נעלמים. זה קשה מאוד היום, בזמן שלום, ללכת ולרצוח בדם קר, אפילו פושע נאצי.

האם פעילותכם מדרבנת צעירים להילחם בניאו־נאצים?

בגרמניה, היחידים הנלחמים נגד ניאו־נאצים הם הצעירים, כך שהם לא זקוקים לי. אני חושבת שהם קיבלו השראה מהתנועה של שנות ה־60, שגם בה הייתי פעילה, ומסופרים כמו היינריך בל וגינטר גראס, ואולי אפילו מפעולותי נגד הקאנצלר קייזינגר. בעלי ואני הלכנו כמה פעמים לפגישות של ניאו־נאצים בגרמניה. אנחנו מתעמתים אתם בפגישותיהם. בעלי הוכה על־ידיהם במינכן. בפעם הראשונה מאז המלחמה הוכה יהודי גרמני על־ידי ניאו־נאצים, וזה גרם לרעש גדול בעיתונות הגרמנית. באופן כללי, אם יש פגישה של ניאו־נאצים תמיד יש אנשים צעירים הפועלים נגד הפגישות האלו.

מה את רואה כהצלחתך הגדולה ביותר?

ההצלחה הגדולה ביותר שלי היא, ללא ספק, המערכה נגד הקאנצלר קורט קייזינגר. יש בזה הרבה סמליות. כשהתחלתי במערכה נגדו עשיתי זאת בכוונה לדור החדש. הנלחמת נגד הדור הנאצי. המכתב שנתתי לו ב־68' הצביע לא רק עליו, אלא גם על אלה שהצביעו עבורו כקאנצלר, וב־69' הוא הפסיד את הבחירות. הסוציאליסטים עשו קואליציה עם המפלגה הליברלית, והקאנצלר החדש היה וילי בראנט.

ומהו הכשלון הגדול שלך?

קשה להגדיר את הכשלון, כי כשאני עושה משהו אני יודעת שאני חייבת לעשות אותו. אני מודאגת מאוד מכך שנסעתי למערב ביירות למחות נגד החטיפה של יהודים לבנונים. ולא הצלחתי להשיג את שחרורם.

האם את מגבילה את פעילותך למדינות מסוימות?

אם אני נוסעת למדינה כלשהי, זה מפני שאני חייבת לנסוע לשם. נגד אנטישמיות אני נוסעת גם לפולין ולצ'כוסלובקיה. נסעתי לבוליביה מפני שהייתי צריכה לחשוף שם את בארבי, ולפרגוואי מפני שמשם אפשר היה להתחיל לעקוב אחרי מנגלה. איני בוחרת, אני פשוט הולכת למקום שיש צורך ללכת אליו.

כאשה המעורבת זה שנים רבות בפעילות הומניטרית, מהי השקפת עולמך? האם את מגדירה את עצמך כסוציאליסטית? ליברלית?

אינני מתערבת הרבה בפוליטיקה. הייתי פעם חברה במפלגה הסוציאל־דמוקרטית (S.P.D) אך תמיכתי במדינת ישראל מביאה אותי לעימות עם קבוצות שמאליות. אלו שמצד אחד מפגינות נגד ניאו־נאצים ומצד שני הן אנטי־ציוניות ואנטי־ישראליות, החושבות שהפלשתינאים הם הקרבנות של התוקפנות הישראלית. קשה לנו להזדהות עם מפלגה. אנחנו מחפשים תמיד את התמיכה בישראל, וזו נמצאת לפעמים במפלגה שמרנית, ולפעמים במפלגות השמאל. אין אנו חברי מפלגה, אך אהדתנו נתונה לשמאל, ולא לימין — ללא כל ספק.

האם אחרי 20 שנות פעילות למען יהודים וישראל את סבורה שיש לך זכות, או אפילו חובה להביע את דעתך על הנעשה בישראל — פנימה?

לא, איני חברת מפלגה, ואין לי עניין בפוליטיקה. יש לי עניין עקרוני בעם היהודי. אישית, אני לא מרגישה את עצמי כמי שיכולה למתוח ביקורת על ישראל, ובהחלט לא בפומבי.

ובעניין כהנא?

אני הראשונה שצריכה לצאת נגדו, כי הוא נגד נישואים מעורבים. (ביאטה קלרספלד הנוצריה, נשואה לסרג' — יהודי י.א.) אבל ישראל היא דמוקרטיה ואנשים כמוהו יכולים לדבר ולהביע את דעתם. כשאני שומעת את ההצהרות הרבות נגדו, גם את הצהרותיו של מנחם בגין, אני לא סבורה שהוא מהווה סכנה אמיתית לישראל. המצב הפוליטי בישראל מאפשר למצוא את הגבולות, אין לי ספק בכך.

חיי משפחה מאושרים

אינך מרגישה לפעמים כדון־קישוט, הנלחם לבד כנגד כל העולם?

איני מרגישה בכך. בעלי ואני איננו מרטירים. יש לנו חיי משפחה מאוד נורמליים ומאושרים. יש לנו שני ילדים ואנו מאוד אוהבים לשבת בבית עם הילדים, הכלב והחתול. הפעילות שלנו חשובה מאוד וזה נותן את הכוח לפעול. לפעמים אנו רק שני אנשים הנלחמים נגד מדינות שלמות, אך כשני יחידים יש לנו חירות גמורה. אין עלינו חובה לקבל הוראות ממפלגה, או מארגון כלשהו. המצפון שלנו מכתיב לנו מה עלינו לעשות. היינו מעורבים במקרים רבים והצלחנו במקרים רבים: המשפט בקלן, שם נשפטו האחראים לגירוש יהודי צרפת, קייזינגר, בארבי ועוד מקרים רבים. בעלי הוא אחד מחשובי המומחים לחקר השואה, ופרסם כבר ספרים רבים. אנשים רבים באים אלינו לצרפת, מרותקים מהספרים ומבקשים ללמוד שם. אנחנו לא מרגישים כמרטירים.

ובכל זאת, לא כל האנטי־נאצים פועלים כמוך.

זה לא נכון. לדוגמא, המקרה של היסטוריון שזכה בתואר ד"ר בעקבות עבודה המכחישה את קיום השואה בצרפת. אחד העיתונים, "עולם היהודים", בצרפת מחה על כך כבר לפני מספר חודשים. איש לא שם לב לכך. הסקנדאל התחיל מפני שפרופסורים באותה אוניברסיטה הרגישו בושה והיו מזועזעים מהתזה. המחאה באה מהמרצים. ואחר כך גם מהממשלה הצרפתית: שר הפנים, שר החינוך ואפילו שיראק. אני חושבת שזה חשוב מאוד שדווקא לא־יהודים מחו נגד התזה, עד שביטלו אותה.

את סבורה ציידי נאצים אחרים? את ויזנטל?

הוא אינו צייד נאצים. ויזנטל מעולם לא היה צייד נאצים, מפני שהוא מרוכז כל הזמן במרכז התיעוד שלו בווינה, המוחזק על־ידי כמה נשים מבוגרות מתנדבות. המיתוס שלו כצייד נאצים הומצא על־ידו כדי למשוך תשומת־לב ופרסום לעצמו. מעולם לא ראיתי את ויזנטל בדרום אמריקה בחיפוש אחרי אחד הפושעים. כשרוצים לצוד צריך ללכת למקום שהנאצים נמצאים בו. כשהייתי בצ'ילה ופעלתי לגירוש ראוף, הוא האשים אותי ואמר שאין צורך להפגין מול היכל הנשיאות בצ'ילה. אפילו מישהו הולך כבר למקום הוא מאשים אותו. גם מקרה ולדהיים הוא הוכחה לכך. הוא עכל. הוא נתן פרסום לדברים שמעולם לא ארעו.

"קשה לנו, לי ולבעלי להזדהות עם מפלגה. אנחנו מחפשים תמיד את התמיכה בישראל, וזו נמצאת לפעמים במפלגה שמרנית ולפעמים במפלגות השמאל"

וטוביה פרידמן?

הוא יותר גרוע. בין 72'־79' פעלנו במשפט הגדול בקלן נגד האחראים לגירוש יהודי צרפת לאושוויץ. אנחנו הפגנו. נעצרנו בגרמניה על־ידי המשטרה, קיבלנו מכות והשגנו, בסופו של דבר, את שינוי החוק ואת הרשעתם. בתחילת המשפט בא טוביה פרידמן וטען שהמשפט הוא בשל פעילותו ומאמציו. אנחנו מעולם לא ראינו אותו. הוא היה רק פעם אחת בגינזבורג בקשר למקרה מנגלה.

בישראל נפרץ לאחרונה הסיפור על מצבם הגרוע של חסידי אומות העולם החיים בישראל...

לא שמעתי על כך דבר. אם זה נכון, זו אי־הכרת־טובה בשירות שהם עשו ליהודים.

פעילותכם הענפה דורשת כסף רב. מהיכן המימון?

יש לנו תקציב קטן מאוד. אין לנו צוות או מזכירות. יש כמה מתנדבים העוזרים לנו. בעלי עו"ד והוא מטפל בכמה תיקים. אני נותנת הרצאות בארה"ב. יש מספר תורמים, ויש גם קרן בארה"ב המגייסת כסף, בעיקר להמשך עבודת התיעוד והפרסום. המסמכים נשלחים אלינו ללא תשלום מאוניברסיטאות, ספריות ומוסדות יהודיים.

יש לנו שני ילדים בן כן 20 ובת בת 12. בני לומד משפטים. לאחרונה אף צילמו סרט עלינו ועל פעולותינו. פארה פוסט משחקת אותי. כבר סיימו את הצילומים ויקרינו את הסרט ברשת הטלוויזיה A.B.C בנובמבר.

מי שמפחד — שיעבור לישראל

עד מתי, את סבורה, תוכלי להמשיך בפעילותך?

אילו יכולתי להפסיק מחר הייתי שמחה מאוד. אבל פירושו של דבר הוא שאין יותר בעיות. אישית אני בבריאות טובה ויש לי כוח. הייתי רוצה לפרוש מחוסר עבודה. אבל יש עוד הרבה עבודה. יש עוד כמה פושעים נאצים שצריך למצוא. יש עוד שני משפטים בצרפת, ובעלי מעורב בעבודה של תיעוד ופרסום. יש עוד כמה ספרים: על תאי הגאזים, על יהדות רומניה, ועל יהודת סלובקיה.

את רואה סכנה בניאו־נאצים?

פחות בגלל האלימות, למרות שבשנה האחרונה בגרמניה הם נעשו אלימים. אבל זה לא נעשה רק על־ידי הניאו־נאצים. היום השמאלנים ממשיכים במקום שהניאו־נאצים הפסיקו, בעיקר אחרי מלחמת לבנון.

ביאטה קלרספלד

ביאטה קלרספלד נולדה בברלין בשנת 1939, בת להורים פרוטסטנטים; אביה שירת בוורמאכט בתקופת מלחמת העולם השנייה. בגיל 21 הגיעה ביאטה לצרפת, ובשנת 1960 פגשה את בעלה היהודי, סרג'.

בני הזוג קלרספלד מקדישים את חייהם לציד פושעי מלחמה נאצים ברחבי העולם, ולמלחמה באנטישמיות:

- בשנת 71' עלו על עקבותיו של קלאוס בארבי, מפקד הגסטפו בליון שהסתתר בלה־פז בירת בוליביה, והחזירוהו לצרפת, שם הוא מחכה לגזר דינו.
- בשנת 1984 קיבל הזוג קלרספלד את אות לגיון הכבוד הצרפתי, וכן את פרס החירות מטעם ארגון "היאס".
- ב־1985 קיבלה קלרספלד את פרס ז'בוטינסקי מטעם קרן ז'בוטינסקי בניו־יורק על מפעל חייה. באותה שנה היתה בין המועמדים לקבלת פרס נובל לשלום.
- בפברואר 1986 הציעה את עצמה כבת־ערובה תמורת שחרורם של יהודים לבנונים שהוחזקו בידי ארגון טרור מוסלמי־שיעי בלבנון.
- בתחילת חודש יולי השנה, קיבלה ביאטה קלרספלד את התואר "יקיר בית התפוצות" בטקס רב־רושם בהשתתפות יו"ר הכנסת.

"בזמן המלחמה כפו על היהודים טלאי צהוב. היום מזהים אויבי ישראל את יהדות התפוצות עם ישראל. היום זה לא הטלאי הצהוב אלא המגן־דוד"

היהודים מותקפים על־ידי טרוריסטים ערבים אנטי־יהודיים, הנעזרים על־ידי קבוצות שמאלניות מקומיות. זוהי הסכנה היום. בזמן המלחמה קיבלו היהודים טלאי צהוב, היום מזהים אויבי ישראל את יהדות התפוצות עם ישראל, כך שהיום זה לא הטלאי הצהוב, אלא המגן־דוד. הקהילות היהודיות צריכות להיות חזקות כדי לשמור על זהותן היהודית, וגם לעשות את הבחירה בין להיות יהודים או יהודים מתבוללים, בארץ בה הם חיים.

אנטישמיות היתה קיימת בעבר. היא קיימת היום וככל הנראה גם תמשיך להתקיים בעתיד. אינך חשה לפעמים, שאת נלחמת במלחמה שלא תיגמר לעולם?

היום, אם היהודים מפחדים לגור באירופה הם יכולים לגור בישראל. אם הם מפחדים מהניאו־נאצים או מקבוצות השמאל, הם יכולים לעבור לישראל. מה כבר יכול לקרות בעתיד?

התקפה על היהודים, כמו שנעשתה במלחמת העולם, כבר לא יכולה להתרחש בעתיד, בגלל מדינת ישראל. יש מדינות באירופה, שלמרות ששני שליש מיהודי אותן ארצות הושמדו, יש בהן עדיין אנטישמיות. זה לא מפתיע. בצרפת, שם נעצרו היהודים ונשלחו למחנות בעזרת המשטרה והממשל וישי, אין עדיין שינוי. כוודאי שהאנטישמיות נמשכת. אין כל ספק בכך.

"את רוב הפושעים הנאצים לא צריך ללכוד. הם נשארו בגרמניה, צריך פשוט למצוא את שמותיהם וכתובתם וללכת לדבר אתם"

כל יום

31.7—25.7.86
מוסף רדיו וטלוויזיה

שישי טלוויזיה

25.7.86

09.00 שעת כושר — הפעלה גופנית לכל המשפחה.
09.10 טאו טאו — פרק 3 — (ש.ח.).
09.35 אל־סיד — פרק 22 — רוי וחברו אבן פוגשים את רומינגו — בונה גשרים הם עוזרים לו בעבודתו.
10.00 זה רק ויליאם — פרק 22 — ויליאם וחבריו מתלוננים על אחיהם. שני האחים של דגלאס וג'ינג'ר מאוהבים באתל (אחותו של ויליאם).
10.25 אם תהלך במעבה היער — חבורת צופים ומדריכם מר פנגבורן, יוצאים למחנה ביער טנגל. הם מסתבכים בהרפתקות ריגול וכסף.
13.30 זהו־זה — (ש.ח.).
14.25 הכדורגלנים הצעירים — פרק רביעי — הקבוצה מתחרה על גמר אליפות המחוז ומנצחת.
14.50 מוסיקה בכל הזמנים — פרק 9 — פרק זה מוקדש למלחין „המהפכן" ששינה את פני המוסיקה — בטהובן. ג'יימס גולווי מספר על קורות חייו ועל האסון הנורא שפגע

קלינט איסטווד, כמפקח משטרה בסרט „בכח החוק" (22.05)

בו — החרשות. תוך כדי שילוב קטעים מיצירותיו המפורסמות.
16.00 מוסף לשבת — ערב חדש.
16.30 קיצור החדשות (ערבית).
16.32 „צוות לעניין" — שם הפרק: „מתחת לפני המים".
17.20 לקט שירים (ערבית).
18.30 סרט ערבי.
19.20 על המרקע (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 שיר לשבת.
20.20 „ערב שבת" — סדרת שיחות של הרב שמואל אבידור הכהן על נושאים מתוך פרשת השבוע הערב — פרשת פנחס.
20.18 מבט ליל שבת
21.15 „זמרת הארץ" — עם אהוד מנור תכנית של שירים עממיים שהוקלטו בערד. משתתפים: אילנית, הכל עוכר חביבי, אבי טולדנו, ליאור ייני, יוהר כהן וסוזאן ופרן.
22.05 סרט קולנוע „בכוח החוק" — (ראה הפניה).
23.40 פסוקים לשבת. חדשות.

סרט קולנוע — „בכח החוק" (The Enforcer). סרט שלישי בסדרת הרפתקאותיו של מפקח משטרת סן פרנסיסקו — האריו קלאהאן; הלא הוא קלינט איסטווד. קלאהאן הוא דמות של זאב בודד, שאינו פועל בשיטות העולות תמיד בקנה אחד עם לשון החוק היבש. במיתולוגיה הקולנועית ידוע קלאהאן בכינוי „הארי המזוהם". בסרט זה הוא מתמודד עם כנופייה המנסה לגנוב נשק ממחסני הצבא ולחטוף את ראש העיר. כדי לגמות להמשיכו במשימה, מצמידים אליו המפקדים עוזרת שוטרת. אך מיותר לציין שגם על „המכשול" הקטן הזה הוא מצליח להתגבר. שעה — 22.05.

שבת טלוויזיה

26.7.86

16.00 „ידיד לעת צרה" — שם הפרק: „סיבובית".
16.30 „מיכאל סטרוגוף" — סדרת דרמה פרק חמישי: נאדיה ואמו של סטרוגוף שבויות בידי הטטארים, סטרוגוף נתפס בידי הטטארים, והם מענים אותו באכזריות רבה. בעיצומו של חג ברברי, הם מעוורים את סטרוגוף בעזרת אור בוער.
17.30 מצעד להיטים (ערבית).
18.00 „הפסיפס האנושי" — סדרה חדשה — (ראה הפניה).
18.30 „מגזין לאמנות" 1. הציירת החיפנית אהובה שרמן 2. תערוכת תכשיטים 3. ראיון עם הזמרת אימאן 4. בקולנוע 5. קטעים ממופע החלקה על הקרח 6. מבזק ידיעות.
19.00 „בידור חו"ל" „סוליד גולד" — תכנית בידור אמריקנית עם דולי פרטון, ריק ספרינגפילד, ג'ו קוקר ועוד.
19.30 חדשות.
20.00 אליפות העולם. החלקה על הקרח, 1986.
21.00 מבט לחדשות.
21.20 „מיתר הבוס" — סדרה קומית הפרק השני: „פגישה בחדר האמבט" ידו המנקה של עוזר הבית טוני מגיעה גם אל חדר האמבט של בעלת הבית אנג'לה. הוא מגלה שם יותר מברווז גומי השט באמבט.
21.45 „צירופים" — תכנית אירוח דו שבועית חיים ויסוביץ מארח אישים ואומנים בנושאים הקשורים במורשת ישראל.
22.15 „תמונות רדיו" — דרמה אנגלית — (ראה הפניה).

ג'ו קוקר, בתכנית הבידור „סוליד גולד" (19.00)

23.05 „פסוקו של מקום" — מבט אל נחל קישון המוזכר בשירת דבורה. חדשות.

סדרה חדשה — „הפסיפס האנושי". *הסדרה מראה את העולם המודרני לעומת העולם הפרימיטיבי ומטפלת בנושאים כמו התבגרות, מוות, דת. פרק ראשון: „משמעויות נסתרות" על אורחות החיים של שבט בדרום אמריקה, בהרי האנדים. שעה — 18.00.*

דרמה אנגלית — „תמונות רדיו". *מדיום תקשורתי אחד (הטלוויזיה באולפני הבי־בי־סי) מצלם מדיום תקשורתי אחר (אולפן רדיו). כוכב קולנוע דועך, נקרא למלא תפקיד ראשי בדרמה רדיופונית של מחזאי אירי צעיר. אשתו אף היא מגלמת תפקיד במחזה. דעתו של הכוכב מוסחת מן התפקיד אל מנהלת האולפן הנאה, ואילו אשתו נושאת עיניה אל המחזאי עצמו. במהלך הסרט נחשפת עבודת הרדיו. בתפקידים הראשיים: דינסדל לאנדן, פרנסיס טמל־טי ופרנסיס לאו. שעה — 22.15.*

ראשון טלוויזיה

27.7.86

09.00 שעת כושר — הפעלה גופנית לכל המשפחה.
09.10 בלי סודות.
09.03 אל סיד — פרק 23 הקשר — בדרכם לעיר מולינה נשבים רוי ואבן ע"י סיור מוסלמי, המלך טקסופין.
09.55 זה רק ויליאם פרק 23 — במחווה של נדיבות בלתי רגילה נותן רוברט לאחיו ויליאם כמה שילינגים במתנה. ויליאם מחליט שעליו לגמול לו טובה על כך. אבל כרגיל אצל ויליאם, כוונותיו הטובות רק מסבכות את אלה הסובבים אותו.
10.20 מלאך בלבן — סיפור חייה של פלורנס נייטינגייל, האחות המפורסמת של החייל הבריטי במלחמת קרים העקובה מדם.
14.00 שעת כושר — הפעלה גופנית לכל המשפחה.
14.10 מי מפחד מאופרה.
14.40 רכבת ההפתעות — סרט אנימציה.
15.00 רחוב סומסום.
15.30 החבורה של מפרי — פרק 10 — וורצל מתיידד עם עלי בן למהגרים מפקיסטן שחיים בלונדון. התנהגותו נראית תמוהה מעט ומעוררת שאלות.
16.00 ה„פליינג פיקטס" — הופעה פומבית של להקת הגברים האוסטרלית השרה בלא ליווי כלי.
17.00 ערב חדש — מנחה: גדעון רייכר
17.30 „הלב" — סדרה על פי ספרו של דהאמיצ'יס פרק שלישי.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 „ג'ניפר" — סדרה חדשה לילדים.

ניסים דיין, משתתף בתכנית „סוף ציטוט" (22.20)

19.00 יומן השבוע (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „עד פופ" — מגזין לפופ ולבידור. התכנית תתמקד הפעם בשתי להקות רוק חשובות.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 „שושלת" — סדרה אמריקנית — (ראה הפניה).
22.20 „סוף ציטוט" — תכנית בענייני ספרות. התכנית עוסקת בקשר שבין קולנוע לספרות. באמצעות הדגמות של קטעי סרטים יועלו סוגיות של התסריט כז'אנר ספרותי ועיבוד הרומן לתסריט. משתתפים: ד"ר מיכל פרידמן, ניסים דיין ואיתן גרין. מנחה: ירון לונדון.
23.00 „מלוא הבית" — סדרה אנגלית משעשעת שם הפרק: איך אפשר בלי טלוויזיה? תופעות „גמילה" חמורות מתגלות אצל פול, מרשה, מאריי ודיאנה, משהטלוויזיה שלהם יוצאת מכלל פעולה.
23.30 פסוקו של יום. חדשות

סדרה אמריקנית — „שושלת". *הפרק השלישי: בלייק קרינגטון נקלע לקשיים בעקבות ההסגר שהוטל על תנועתן של מכליות נפט. מתחרהו וולטר לנקרשים נתון גם הוא בבעיות — פועלי הקידוח שלו נוטשים אותו מחוסר אמצעי תשלום. קרינגטון עורך סעודה ומזמין את מתיו, את אשתו ואת לנקרשים — למורת רוחה של קריסטל. פאלון מציעה נישואין לסטיב קולבי, אך הוא מתעקש להשיא לה את אחיינו המועשר ניק. בתמורה הוא מבטיח את עזרתו בחילוצו של קרינגטון מן המשבר הכספי שנקלע אליו. שעה — 21.30.*

שני טלוויזיה

28.7.86

09.00 שעת כושר — הפעלה יומית לכל המשפחה.
09.10 ציפיטפוט — ציפי בגינה — ציפי גנן, זורעת ושותלת זרעים ושתילים של ירקות ופירות. בערוגה מיוחדת היא שותלת מטאטא, כובע, קומקום ומחכה בחוסר סבלנות שהכל יצמח.
09.35 אל־סיד פרק 24 — רוי חולם חלום ובחלומו מתכנן טקסופין הרשע להרוג את המלך פרננדו בעזרת חץ ענק. הדבר נודע לרוי, והוא ממהר להזהיר את המלך ולהצילו.
10.00 זה רק ויליאם פרק 24 — ויליאם חולה בשפעת. הוא מתנהג יפה ואינו מציק להוריו כי הוא שקוע בספר על נער בן גילו המציל את אחותו מחיי פשע. ויליאם שואף בכל ליבו להידמות לאותו נער ודואג לכך שאחותו אתל תהיה זקוקה להצלה...
10.25 התחרות הבינלאומית השביעית ע"ש צ'ייקובסקי — סרט על התחרות שהתקיימה במוסקבה ב־1982. הסרט מתרכז בכנרים ובעיקר בפסנתרנים שהגיעו למוסקבה מכל העולם.
14.00 שעת כושר — הפעלה גופנית לכל המשפחה.
14.10 מאה ציורים מפורסמים.
14.20 קסים קסם — קופסאות.
14.45 — סרט מצויר.
15.00 — פרפר נחמד — מי עושה מה — עוזי שלומית והבובות משחקים ברכבת צעצוע הנוסעת על פסים ועוצרת בתחנות.
15.25 זכרון דורות — מונטסקייה —

מונטסקייה, על חייו ויצירתו „זכרון דורות" (15.25)

מונטסקייה בן המאה הי"8 מצא דרך מקורית לתאר את החברה הפריסאית מבלי להסתכן בביקורת. הוא בדה שתי דמויות: סוחרי השטיחים הפרסיים אוזבק וריקה שהגיעו לפריס לצורך עסקיהם. הם כותבים זה לזה מכתבים ומתארים את קורותיהם — בדרך זאת מצטיירת החברה הפריסאית כפי שהיא נראית בעיני הזרים.
16.00 זהו זה — בשידור חי.
17.00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית.
17.30 „עליזה בארץ הפלאות" — שם הפרק: מסים בארץ הפלאות. קופת הממלכה ריקה. ומלכת הלב מחליטה להטיל על נתיניה „מס הליכה". כדי להתחמק מן המס החדש תושבי ארץ הפלאות מתחילים להלך על... ידיהם.
18.00 „מועדון החתול שמיל" החתול שמיל נפגש עם העולם הקסום של אגדות לילדים וסיפורים ידועים כמו „לכלוכית". „הנסיך הקטן" ועוד.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 סקירת תכניות (ערבית).
18.35 ספורט (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „תהילה" — שם הפרק: משחק הכדור־בסיס. צוות אנשי „תהילה" מתחרה במשחק הכדור־בסיס מול קבוצה מקצוענית. המתח רב, כיוון שהקבוצה המקצועית מפקפקת בכושרו הספורטיבי של צוות בית"ס לאמנויות.
20.50 „נקודת חן" — עם אורי זוהר.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 „אין כמו בבית" — סדרה אנגלית משעשעת.
22.00 „זה הזמן" — מנחה רם עברון.
22.50 „רמפסי ומייקפיס" — סדרת סרטי מתח אנגלית.
23.40 פסוקו של יום. חדשות.

שלישי טלוויזיה

29.7.86

09.00 שעת כושר — הפעלה גופנית לכל המשפחה.
09.10 פרפר נחמד — איך אפשר לזכור — שכי לא זוכר את התאריך המדויק של יום הולדתו וגם גולי לא זוכרת אותו. אבל דודו לא שוכח אף פעם ימי הולדת.
09.35 אל־סיד — פרק 25 — גם במציאות, כמו בחלום של רוי, מצוי המלך פרננדו בסכנה. טקסופין הרשע מתכונן להתקיפו. רוי מצליח להגיע לארמון ולהזהיר את המלך ואנשיו. הכל מתארגנים למלחמה.
10.00 זה רק ויליאם — פרק 25 — לביתו של ויליאם בא אורח ואווירה של מיסתורין אופפת את בני המשפחה. ויליאם מרגיש שלבואו של האורח יש קשר אליו והוא מחליט לגלות מה זוממת משפחתו.
10.30 זהו־זה — בשידור חוזר.
14.00 שעת כושר — הפעלה גופנית לכל המשפחה.
14.15 סרט קולנוע באורך מלא • „שלושה שבועות" — פטריק דלטון רץ לבחירות לקונגרס בארצות הברית. הוא שובה את ליבה של ילדה שמתגייסת לעזור לו במסע הבחירות. מתברר שהילדה חולת לוקמיה. פרפר, היא אומרת, חי שישה שבועות, והוא כר מול... ומנג מאי חי 24 שעות בלבד...
16.15 קרובים קרובים — כבוד המשפחה — תיקי מחוץ לבית עם קבוצת תיירים. יורם בלונדון בתפקיד מטעם המפעל. גליה מבלה עם חבר מבית הספר. נוצרת שרשרת של אי־הבנות.

מרי טיילור מור, בתפקיד האם בסרט „שישה שבועות" (14.15)

17.00 ערב חדש — מנחה: גדעון רייכר.
17.30 „אלוף בצלות ואלוף שום" — מחזמר בשישה פרקים על פי ח"נ ביאליק — פרק שני.
18.00 „באדי" — סדרת דרמה (ראה הפניה).
18.30 קיצור החדשות.
18.32 „טלוויזיה" סדרת תעודה פרק אחד עשר: עניינו הקומדיה. והוא כולל לסקירה של הקומדיות החברתיות. הקומדיות הפוליטיות ומופעי סאטירה. התכנית כוללת קטעים רבים מקומדיות מצליחות בבריטניה ובארה"ב בשלושת העשורים האחרונים.
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „משפחה במבחן" — סדרה משעשעת.
20.30 „כולבוטק" — מגזין לצרכנות ולאיכות חיים.
21.00 מבט לחדשות.
21.40 „מבט שני".
22.20 „מאגנום" — סדרת סרטי מתח ופעולה.
23.10 קונצרט — „מוסיקת ליל קיץ" — חלק שני. מנצח: מאריס יאנסונס
23.40 פסוקו של מקום — מבט אל בית־דגון. חדשות.

סדרת דרמה חדשה — „באדי". *קורותיו של הנער באדי, המנסה לחלץ את אביו שהידרדר אל עולם הפשע. אביו חובב נלהב של להקות רוק קרא לבנו „באדי" על שם אליל הרוק באדי הולי. שאותו הוא מעריץ. בתפקיד האב: מוסיקאי הרוק ... שהוא כוכב רוק במציאות (שיחק בתפקיד הראשי באופרת־הרוק „טומי"). בתפקיד באדי — ווין גודארד. שעה — 18.00.*

רביעי טלוויזיה

30.7.86

09.00 שעת כושר — הפעלה גופנית לכל המשפחה.
09.10 רחוב סומסום — רגליים מדברות — אנחנו למדים על מצב רוחם של אנשים לפי הבעות פניהם.
09.40 אל־סיד — פרק 26 — מלחמה פורצת בין המלך טקסופין למלך פרננדו.
10.05 זה רק ויליאם — פרק 26 — ויליאם שומע שיש אנשים עניים שמעולם לא יצאו לחופשה. הוא מחליט לעשות משהו בעניין.
10.30 הרפתקת האמנות המודרנית — האבסטרקט.
14.00 שעת כושר — הפעלה גופנית לכל המשפחה.
14.10 מנהרת הזמן — נקמת האלים — ראג וטוני נקלעים למאה ה־12 לפנה"ס לעיצומה של המערכה לכיבוש טרויה העתיקה ע"י יוליסס. המתייחס אל השניים כאל אלים מן האולימפוס.
15.20 מי אני המורה פרק 4 — בביתו של אחד התלמידים מבית הספר היוקרתי „גרייקוטקס" בריכה פרטית. לכן מחליטים תלמידי „הקווד" להתגנב לשם בלילה ולהתאמן בשחייה. אלא שבעלי הבית שהיו אמורים להשתתף במסיבה חוזרים הביתה מוקדם יותר...
15.45 דיק טרפין — פרק 25: גזר דין מוות (חלק א') — טרפין וסוויפניק מוצאים על אם הדרך מרכבה הפוכה עם שני אנשים הרוגים ולידם סימני ... מתברר אחד ההרוגים הוא דוכס גרמני ודיק

ריי מילאנד, בסרט הקולנוע „סוף השבוע האבוד" (22.05)

טרפין יוצר להיות החשוד העיקרי בעיני הרוצח.
16.20 פיצוחים — „פיצוחי קיץ" מנחה אבנר גלעד. משתתפים: משפחת ... מתל אביב מול משפחת לבנון מרמת גן.
17.00 ערב חדש — מנחה: גדעון רייכר.
17.30 „תיאטרון האגרות" — סדרה על 7 אגרות עם ידועות, בביצוע תיאטרון הילדים של השחקנית שלי דובל.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 „על ספרות ותרבות" (ערבית).
19.00 „בקו הבריאות" (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „סיפורי ברים" — תכנית דו־שבועית על קולנוע. מנחה: יונה אליאן.
20.30 „להעמיד ישיבה". סיפור הקמתה של ישיבת ההסדר „הר־עציון" באלון־שבות. מנחה: מרדכי פרימן.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 „מוקד".
22.05 „סוף השבוע האבוד" — סרט קולנוע — (ראה הפניה).
23.40 פסוקו של יום. חדשות.

סרט קולנוע — „סוף השבוע האבוד". *סרט עטור פרסי אוסקר רבים, בעקבות ספרו של ... הוא מבוסס על ... של העיתונאי המוסר ... גיבור הסרט, שבו ... אחרי טיפול גמילה ... יצאת עם אחיו לבילוי של סוף שבוע בכפר, אך הפיתוי לחזור אל הטיפה הוא פיתוי גדול ומעמיד ... את הצלחת הטיפול על כף. ... בשנת 1945. בתפקיד הראשי: ריי מילאנד, לצדו: ג'יין ... שעה — 22.05.*

חמישי טלוויזיה

31.7.86

09.00 שעת כושר — הפעלה גופנית לכל המשפחה.
09.10 קסים קסם — גלגלים
09.35 ארדון קישוט איש לאמאנשה — סדרת אנימציה בהמשכים בת 39 פרקים נאמנה למקור הקלסי.
10.00 מחפשי המטמון — סדרה בהמשכים.
10.30 פיצוחים — שידור חוזר
14.00 שעת כושר — הפעלה גופנית לכל המשפחה.
14.10 הישרדות — 3000 קופים חכמים — באורחות חייהם של קופי המקק החיים ביפן.
14.35 רכבת ההפתעות — מכט אנימציה
15.00 טאו טאו — חזיר הבר והסמרמר
15.25 „אאורקה" — מצאתי... עבודה מנוחה ומשחק.
16.00 זהו זה
17.00 ערב חדש — מנחה דן מרגלית
17.30 „קיר וידאו" שם הפרק: „בשני ראשים, או לא ביום ולא בלילה"
18.00 „אני, אמי והשכן ממול", חלק א'
18.25 „פסוקו של מקום" — מבט אל גילה ועברה המקראי
18.30 קיצור החדשות (ערבית)
18.32 „רוצה פתרון" הנושא לדיון: נישואין לפי צוואה — (ערבית)
18.45 „חידושים והמצאות" בישראל: תנועה עיוורות רפת ממוחשבת אולטרה סאונד חדיש (ערבית)
19.00 „מפגש" תכנית דיון שבועית בענייני השעה. (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 כותרות מבט
20.02 „הפלא ופלא" — סדרה:

מתוך סרט התעודה „הגבול האחרון" (21.30)

אמריקנית המציגה מבצעי ראווה מיוחדים במינם.
20.45 לקראת שידור
21.00 מבט לחדשות
21.30 תעודה — „הגבול האחרון" (2 פרקים) סרט תעודה אנגלי שצולם ביערות של רונדוניה, באזור הג'ונגלים של האמזונס שבברזיל.
22.20 „כתוב בעיתון". מגיש: מאיר שלו
22.35 „ונדרברג" — סדרת דרמה קנדית (פרק אחרון)
23.25 פסוקו של יום. חדשות

תכניות טלוויזיה ביום שישי 1.8.86

בשעה 21.15 — סרט קולנוע — „חום ואבק". *הסרט מספר על צעירה בריטית היוצאת להתחקות אחרי שורשי סבתה שחיתה בהודו בראשית המאה. הסבתא תועד להודי כאשתו של קצין בריטי ... שערוריה כשהתאהבה בנסיך הודי. הצעירה מתפתחת בשעה ... מישורים מקבילים. האחת ... סיפור התוודעות הצעירה אל הארץ ... והאחר מספר את סיפור חייה של הסבתא בצעירותה בהודו.*

תחנות זרות טלוויזיה

המזרח־התיכון טלוויזיה

יום שישי 25.7.86
13.00 וודי וודפקר. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 16.30 ספיידרמן. 17.00 ספר הספרים. 17.30 החבובות. 18.00 ווכסטר. 18.30 קשרי משפחה. 19.00 חדשות. 20.00 פולנאי. 21.00 חיים אחרים. 21.30 סרט (ערבית).

שבת 26.7.86
13.00 פלאש גורדון. 13.30 הקטנים. 14.00 פליפר. 14.30 דפי פוסידון. 15.30 ימי העמק האבודים. 16.00 כדורסל נ.בי.אי. 1985. 17.00 ספורט מהעולם. 18.00 כדורגל. 20.00 היאבקות. 21.00 סרט.

יום ראשון 27.7.86
13.00 חיות, חיות. 13.30 בית־חולים (סדרה). 14.00 מועדון 700. 14.30 בעיניים משמחות (ערבית) 15.00 סרט. 16.30 „אי המטמון". 17.00 הבית המעופף. 17.30 החבובות. 18.00 פאנקי. 19.00 נובה (מדע דוקומנטארי). 20.00 טניס ווימבלדון — 1985. 21.00. סרט.

יום שני 28.7.86
13.30 וודי וודפקר. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 16.30 ספיידרמן. 17.00 ספר הספרים. 17.30 החבובות. 18.00 ימים מאושרים. 18.30 לברן ושירלי (סדרה). 19.00 חדשות. 20.00 מאגנום. 21.00 ספורט. 21.30 כדורסל. מועדון 700. חדשות.

יום שלישי 29.7.86
13.30 חיות, חיות. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 17.00 הבית המעופף. 17.30 החבובות. 18.00 מלחמת הכוכבים. 19.00 חדשות. 20.00 רפטייד. 21.00 סיזון וסיזון. 22.00 זאב אוויר. חדשות.

יום רביעי 30.7.86
13.30 וודי וודפקר. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 16.30 ספיידרמן. 17.00 ספר הספרים. 17.30 ההבובות. 18.00 באק רוג'רס. 19.00 חדשות. 20.00 צוות לעניין. 21.00 חיים אחרים. 21.30 רמינגטון סטיל. 22.30 קגני ולייסי. חדשות.

יום חמישי 31.7.86
13.30 חיות, חיות. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 17.00 הבית המעופף. 17.30 החבובות. 18.00 לוסי. 18.30 „תחנת רדיו". סדרה קומית. 19.00 חדשות. 20.00 הרדיקסל ומקורמיק. 21.00 שישים דקות. 22.00 לאור היום. 23.00 מועדון 700.

הטלוויזיה הירדנית

יום שישי 25.7.86
13.30 כדורגל וספורט כללי (רק בערוץ 3). 14.30 אביר דרכים (סידרה, בערוץ 3). 17.30 סרט עלילתי בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 שירים בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 פתוח כל שעות היממה (קומדיה אנגלית). 21.10 מוצא האהבות האבודות (סידרה אמריקנית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 המהוה השבועי ומהות מפורסמים.

שבת 26.7.86
17.10 סרטים מצויירים. 18.00 בית ספר לילדים בצרפתית. 18.15 ילדי רהוב דיבכסיק. 18.30 היו של אומברטו לורנצו (סידרה בצרפתית) 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 פטור ממכס (קומדיה אנגלית). 21.10 לואיזיאנה (סאגה אמריקנית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

יום ראשון 27.7.86
17.20 סרטים מצוירים. 17.30 סידרה מצויירת בצרפתית. 17.45 הישרדות (רק בערוץ 3) 18.00 תכנית בצרפתית. 18.30 קתרין (סידרה בצרפתית) 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 צ'ארלי וחברתו (קומדיה). 21.10 העולם כאתגר (סידרה דוקומנטרית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 דאלאס (המשך הסידרה).

יום שני 28.7.86
16.20 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3) 16.50 מיקי מאוס (גם בערוץ 3) 18.00 רופאים בתפקיד (סידרה בצרפתית) 18.10 ילדת הפלא (רק בערוץ 3) 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 מגזין ספורט בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 התכבדות. 21.10 אילתורים (סידרה אמריקנית) 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 משפטי הכתר (סידרה אנגלית על משפטים).

יום שלישי 29.7.86
16.30 בראבא (רק בערוץ 3) 16.30 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3) 17.40 אל תאיץ בי (לילדים) 18.00 תכנית בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 תיבת המוסיקה (מיטב הלהקות הבריטיות) 21.10 אלפרד היצ'קוק (סרטים קצרים). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 האקוליזר (סדרת מתח אמריקנית).

יום רביעי 30.7.86
17.20 תיאטרון האגדות 18.00 תכנית בצרפתית. 18.30 מועדון (סידרה בצרפתית) 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 תיאטרון הטלוויזיה צרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שלושה בריבה. 21.10 הכוור הישנה והבלוך (סידרה קומית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 חרב הכבוד (סידרה אוסטרלית).

יום חמישי 31.7.86
16.30 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 16.30 ליקר לשבבים (לילדים) 18.00 תכנית בצרפתית. 18.20 מסע קסמים 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 אל אגדה (סידרה אמריקנית). 21.10 רחוב ליטל 55 (סידרת מתח אמריקנית) 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

שישי רדיו

25.7.1986

קול המוסיקה

06.02 „צלילי בוקר"
07.07 „בוקר טוב" — „רוח מערבית" — שירי־עם אנגליים
07.30 „שחרית מוסיקלית" שוברט: סימפוניה מס. 4. פ. ברחים: קונצ'רטו לפסנתר ותזמורת. דביסי: רביעיית מיתרים. ברליוז: „הרולד באיטליה"
09.30 „קונצרט בוקר" שנברג: „פיירו הסהרורי". בטהובן: סונטה אופ. 110 לפסנתר. מאהלר: סימפוניה מס. 8 „סימפוניית האלף". נ. כהר: „תיקון חצות"
12.05 „בחציצת אבנים..." נגנית העוגב אליזבת רולוף
13.00 „מוסיקה קלסית קלה
14.00 „צועני או קדוש" — חייו של פרנץ ליסט סדרת תכניות לציון שנת המאה להולדתו של ליסט — תכנית ראשונה — (ש.ח.)
15.00 „מאולמי הקונצרטים שלנו" — הפילהרמונית הישראלית/ב. אשנבך — מנצח וסולן — (11.11.84) מוצרט: דיברטימנטו לכלי קשת. סימפוניה מס. 35. קונצ'רטו מס. 24. ק. 491 לפסנתר ותזמורת
17.00 „דור הזהב — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות"
18.00 „לבקשתכם" — סאליבן: פתיחה „הנייקדי", בלוך: „שלמה", רפסודיה עברית לצ'לו ותזמורת. סנטנה: „ריצ'רד השלישי", פואמה סימפונית. חצ'טוריאן: קונצ'רטו לכנור ותזמורת. רימסקי־קורסקוב: אלגרו קון ברוו, מתוך הקווינטט לפסנתר וכלי נשיפה. בטהובן: „נצחונו של וולינגטון"
20.05 „מוסיקה קאמרית: היידן: שלישייה בסה לכנור לפסנתר, כנור וצ'לו. שומאן: סיפורי אגדה לפסנתר, קלרנית וויולה. ביזה: „משחקי ילדים" — 12 קטעים לפסנתר בארבע ידיים
21.00 „קונצרט ליל השבת" — באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס. 2 בפה מז'ור. היידן: רביעיית כלי־קשת. בסי־במול מז'ור. בטהובן: פנטזיה כורלית, אופ. 80 לפסנתר, מקהלה ותזמורת. ברהמס: סימפוניה מס. 2 ברה מז'ור. קופלנד: ארבעה מחולות מתוך הבלט „רודאו"
23.00 „קולות" — מוצרט: שני שירים „אירת ערב" „הסיגלית". א. קמפרה: „אירופה האצילה"

מיכאל רועה, „בראש גדול" (גלי צה"ל 19.05)

רשת א'

07.30 „פעמי המזרח" — מצער פיוטים בסגנון מזרחי
08.30 „לפגוש" — מגזין לבעיות משפחה והכרת בעיות הנוער
10.30 „רדיו קל" — תכנית יומית בעברית קלה סואו שירים עבריים
11.30 „השכלה והעת לכל" — כאן נדבר אנגלית"
12.05 „והאר עינינו" — שירים וניגונים
14.00 „לכה ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים. או „הסבנטון" — הסבית. בו־שלבם בברכה" — שירים וברכות
16.00 „קבלת שבת" — פרשת „פנחס"
16.05 „עם אנשים" — עם ד"ר ישראל כץ
17.10 „לליל שבת" — שירים עבריים
18.06 „מוסף רדיו לספרות"
19.05 „עוגב השלמית" — קטעי הגות ושירה לשבת.
19.30 שירותים לעולים
22.05 „פרופיל" — דיוקן ישראלי — מנחה: אמנון אחי־נעמי — הפעם: עם אורציון ישי — תכנית שנייה (ש.ח.)

23.05 „בנחשבה שניה" — נושאים נבחרים בכתבי־עת במערב

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה
08.05 „חתול בסנדלים" — תכנית לתלמידים בחופשה
09.05 „כל צבעי הרשת" — מגזין יומי עם יוסי גרבר
12.10 „גל פתוח" חדשות ופזמונים
13.00 „בחצי היום" חדשות ופזמונים
14.06 „תן היום" מערכונים וקטעי הומור
15.00 „עד כאן" מופע ראיונות שבועי של קול ישראל.
17.05 „מאחורי הכותרות" — מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעתונות
18.00 „בגוף ראשון" עם יהודה נוני — פרופ' להיסטוריה של עם ישראל וארץ־ישראל באוניברסיטת תל־אביב (ש.ח.)
19.05 „הטור השבועי":
20.05 „ואני תפילתי"
21.05 „העונה פורחת" — לקט רומנסות ושירי־עם ספרדיים
22.05 „בינה ומקך" לקט קטעים מתוך ביצועים מוסיקליים
23.05 „בין שירי לשבת" — שיחה בשנים עם יצחק לבני
00.10 „שיר אינו רק מנגינה" — שירים עבריים בנושא אחד

גלי צה"ל

06.03 פזמונים לבולבם
06.30 „פוקחים עין" — מידע ומוסיקה לתחילתו של יום. עם לאה עוז
07.07 תוכפת בוקר — צביקה שפירא ועיתוני סוף השבוע
08.03 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 בילוי נעים — עם מולי שפירא
11.05 קופה של אבא — עם אלכס אנסקי
12.05 „סנדלים" — שעתיים נעולות עם דורי בן זאב
14.05 עוד לא שבת — עם שלביה ארצי
15.05 „הידן" — עם „הסווינגל סינגרס", קטעים מהופעתם הפומבית שהוקלטה בעת שהותם בארץ (ש.ה.)
16.05 „שיר בשקט בשקט" — עם צירב אופיר
18.05 „הילים. אבנים צעירים" — עם פנינה בת צבי
19.05 „בראש גדול" — עם מיכאל רצון. רכז הדור הצעיר ב„חרות", אפרים זינגר מזכיר המשמרת הצעירה של מפלגת העבודה. ומיכאל רועה מרכז הדור הצעיר של מפ"ם
20.05 „לא על הלוף לבדו" — שעתיים של מוסיקה ומצחקי רדיו נבחרי פרסים
22.05 עשן בעיניך — שעתיים של שירים עם גרי לבנה
00.05 מופע הרדיו והטרנזיסטור של יואב קוטנר
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים

רשת ג'

06.11 „יום שישי חור" — שירים עבריים
08.05 „להיות שם" — שעה אחת, שפה אחת
09.05 „אגן הים התיכון"
11.05 „מיבהו משהו"
13.05 „צפיות ברכב" — עם דן כנר
15.05 „לפנות ערב" — עם דיבי גדות
17.05 כאן, שם ובכל מקום
19.05 „זמר שכזה" — שירים עבריים
20.05 „צליל שבת" — עם לאה לאור
22.05 „טיול לילי" — שירים עבריים
23.05 „אווה לילה" — מסיבת ריקודים

„עם אנשים" — ד"ר ישראל כץ, שר העבודה והרווחה לשעבר. *היום מנהל המרכז לחקר המדיניות החברתית בישראל, משוחח בתכנית על ילדותו המוקדמת בווינה, על ... הפוליטיקה, העולם האקדמי, על לקחי ... על נושאי מדיניות הרווחה והשוויוניות, על דרכי בעבודה הסוציאלית ועל עיניהן במיסודה. (רשת א' 16.05)*

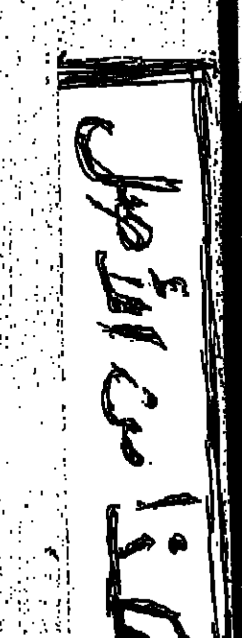

שבת רדיו

26.7.1986

קול המוסיקה

07.11 שחרית לשבת — אלבינוני: קונצ'רטו בדו מג'ור לשתי חצוצרות ותזמורת; מנדלסון: קונצ'רטו ברה מינור לכנור, פסנתר וכלי־קשת; בטהובן: ששייה במי־במול מג'ור לכלי נשיפה; מאהלר: פרק רביעייה בלה מינור לפסנתר וכלי־קשת.
08.30 דומינוער — לילדים
09.00 צלילי פסנתר — אלפרד ברנדל מנגן ליסט
10.00 קונצרט השבת — מנצח: דוד שלון/סולן: קלוד פרנק · פסנתר: באך: סטוקובסקי: טוקטה ופוגה ברה מינור; בטהובן: מס. 1 בדו מג'ור לפסנתר ותזמורת; ברטוק: קונצ'רטו לתזמורת; מילואים: י. צוקרמן — חליל/צוקרמן — כנור/מ. נייקרוג — פסנתר: טלמן: סונטה בסול מג'ור לחליל, כנור ופסנתר; דופלר: אנדנטה ורונדו, אופ. 25 לחליל, כנור ופסנתר
12.00 רדיו דרמה — הנערה מטרקוויניה — מאת מרצ'לו ברטולי. משתתפים: י. בידרמן, א. אסטרוק, ש. כהן, א. יונג, א. פורמן, א. גרינברג
13.00 אמנים שהקלטנו — רחמנינוב: וריאציות על נושא של קורלי; שנברג: ארבעה שירי־עם (1930); ברהמס: שלישייה במי־במול מג'ור
14.05 מידקם — רצף מוסיקלי
15.00 קונצרט לצהרי שבת — דבוז'אק: רביעיית פסנתר ברה מג'ור; ורדי: המיטב אריות מתוך האופרות: ארנני, כוחו של גורל, הטרובדור, נשף המסכות, ואותלו;

מרלן דיטריך, "מרלן תמיד חוזרת" (רשת ב' 16:05)

ברוקנר: סימפוניה מס. 3 ברה מינור
17.00 צועני או קדוש — חייו של פרנץ ליסט סדרת תכניות לציון שנת המאה להולדתו של ליסט — תכנית שניה — (ש.ח.)
18.00 מוסיקה מן העבר הרחוק
19.00 קונצרט ערבית של מוצאי השבת — היידן: טריו מס. 18, בסי־במול מג'ור, לכנור, צ'לו ופסנתר; קמינסקי: וריאציות על שיר ישראלי לקרן אנגלית ותזמורת; ל. ויינר: פסקליה; הינדמית: הרמון, סויטה מתוך הבלט־פנטומימה
20.05 אופרה — פוצ'יני: טורנדוט
23.00 מוסיקה קאמרית

רשת א'

00.05 עולם המדע
00.30 סיפורדיו — תאונה מקרית — מאת יוסף נצר מגיש: שלמה בר־שביט
10.05 מגישים שיר
10.09 מוסיקה לבוקר שבת — מוסורגסקי: שיר לכת; בורודין: בערבות אסיה המרכזית; לאונקבלו: אריה מתוך הליצנים; באך: קטע מתוך קנטטה מס' 147; קלמן: קטעים מתוך נסיכת הצ'רדש; ברשלי: סיציליאנה; דבורה: מרש; ביזה: פרנדול
11.05 פרופיל — רדיוקן ישראלי — עם ד"ר מריאן רבינוביץ — מנהל המחלקה הגריאטרית, תל־השומר בעל הספר "גילו של אדם"
12.05 מישור תעורה — על אסירי מצפון — תכנית במלאת 25 שנה לאמנסטי
14.06 לבת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים — או שירים עם חברים של ספורים; "הקליפה" ב) פטר הכחול; ג) ספור לשבת — מעשה בטבעת המלך
15.05 דרכי ארם — עם רחל חלפי
16.05 מילים שמנסות לגעת
17.10 בימות ובדים
18.00 רדיו־דרמה — תמונות מהוצאה להורג — מאת האורד ברקר — חלק שני. משתתפים: יוסי ידין, סנדרה שדה, עידית טפרסון, אליעזר יונג, ענת וקסמן, אלברט כהן, משה איבגי, עדנה פלידל, נחום בוכמן, יהודה אפרוני, אברהם רונאי, יוסי פולק ורפאל קלצ'קין (ש.ח.)
19.05 אנתולוגיה קטנה לשירה
19.30 שידורים לעולים
22.05 עכשיו ספרות — שידור שני של המוסף לספרות
23.05 ניגונים

רשת ב'

08.05 בסנדלים של שבת — א) אור ואלכסנדרה — ספור בהמשכים: ב) נדיה — ספורה של נערה ערבייה: ג) במבי — פרק שניים עשר ואחרון
09.05 שאלה של טעם — עם חיים קינן
09.55 עוזיה אלון מספר על נוף הארץ
10.05 יומן השבוע — עורך ומגיש: דוד ויצטום
11.05 הכל זהב — סימני דרך בזמר העברי עורך ומגיש: אהוד מנור והפעם: עם אילנית ואלבומה הראשון
12.05 זוג משמיים — שעשועון לזוגות נשואים
13.05 זכרון דברים
14.11 התרגעות — לקט שירים עבריים
15.05 דף ועוד דף — שבת בשלוש — עם יעל בן־יהודה
16.05 כוכב · מרלין תמיד חוזרת — ספורה של מרלן דיטריך
17.05 ארץ חמדת
18.06 מפיק ודי
18.30 מבחר הספורט
19.05 הקול קולנוע
20.05 פרה בנני — תכנית כבקשתך לשירים מזרחיים
21.05 יומן השבוע — עורך ומגיש: דוד ויצטום (ש.ח.)
22.10 מלווה מלכה
23.05 ציונות 86
00.10 הוי ארצי מולדתי — שירים עבריים

גלי צה"ל

07.05 יופי של שירים — שירים עבריים
08.05 מעל ומתחת לשמיכה
09.05 מקהלה עליזה — שירים וסיפורים לילדים עם שרה רוזון
10.05 טוב לשמוע
11.05 במצב הנוכחי — עם יוסי עבאדי ודני וסלי
12.05 חיוכי קיץ — ערב חד פעמי משופץ, מיטב המערכונים והשירים מתוך המופע הפומבי, בהשתתפות: מוני מושונוב, שלמה בר אבא, גידי גוב, יוני רכטר ושלמה ירוק
13.05 שאלה אישיות — יעקב אגמון משוחח עם האמנית רות צרפתי
14.05 הכל זורם — עם דובי לנץ
16.05 סינמה שבת — תכנית בענייני קולנוע
17.05 בעיני ברה — על הפזמונות של ביאליק עם ד"ר זיוה שמיר, פרופ' עליזה שנהר, ד"ר זיוה בן פורת והזמרת אורה זיטנר
18.05 מילנו — מצעד הפזמונים העבריים
20.05 זיוה אספניה — סיור בספרד ובו רשמי מסע וצלילים מהפולקלור הספרדי
21.05 מסורת מסורת — במוצאי יום מנוחה
22.05 קול הג'או הוה — עם דני קרפל
00.05 ציפורי לילה מארח — קובי מידן מארח את התמלילן עלי מוהר המגיש את השירים האהובים עליו
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר

רשת ג'

07.11 צלילים למזכרת — שירי העבר
08.05 גוונים — שירים עבריים
10.05 על בטוח — להיטי כל הזמנים
12.05 להיטים לוהטים
14.06 כוכבים
15.05 עונג שבת — פזמונים ישראליים
17.05 שיר בין ערביים — עם מיכל גזית
19.05 זמר שכזה — שירים עבריים
20.05 פזמונהמוז — מחרוזת פזמונים
22.05 טיול לילי — שירים עבריים
23.05 רדיוטק — פזמונים בקצב

ראשון רדיו

27.7.1986

קול המוסיקה

06.02 "צלילי בוקר"
07.07 בוקר טוב" — דביין: רביעייה בסול מג'ור לחליל וכלי־קשת; רוסיני: סונטה מס.3 בדו מג'ור לכלי־קשת
07.30 "שחרית מוסיקלית".
09.30 "קונצרט בוקר" — סאליבן: סימפוניה במי מינור "האירית" קרוזל: מבוא ווריאציות על נושא שבדי לקלרנית ותזמורת; בטהובן: סונטה לפסנתר מס.3 בדו מג'ור; שוברט: "שירת הברבור", מחזור שירים — חלק ראשון ויולדי: סונטה בלה מג'ור לכנור וקנטינואו; באך: קונצ'רטו בלה מינור לחליל, כנור, צ'מבלו וכלי־קשת
11.57 "מגישים שיר"
12.05 "אומנים באולפן" — ליסי לוין — סופראן/ענת שרון — פסנתר ס.ברבר: "נוקטורן: קיץ 1915" נ.חכם: תשעה שירים ד.ארג'נטו: ששה שירים אליזבתיים בוריס ברמן — פסנתר ליסט: "שיר ערש" ו"רורותאה הקדושה"
13.00 "קונצרט צהריים" מ.דאלבימור: פנטסיה לנבל שופן: ארבע בלדות מאהלר: סימפוניה מס.4 שופן: סקרצו מס.4 במי מג'ור
15.05 "צלילי פסנתר"
16.00 "קונצרט מנחה" — באך: סויטה צרפתית מס.3 בסי מינור ראבל: רפסודיה ספרדית דבוז'אק: סונטינה בסול מג'ור, אופ.100 לכנור ופסנתר מוצרט: אריה קונצרטית, ק. 77 בטהובן: קונצ'רטו מס. 5 לפסנתר ותז. סקריאבין: סימפוניה מס. 3 ברו מינור "הפואמה האלהית"
18.30 "מוסיקה ליום ראשון" באך:

ד"ר מאיר פעיל, "התפתחות כח המגן העברי" (גל"צ)

קנטטה מס. 187 "הכל מחכה לך" כרוביני: רקויאם ברה מינור למקהלה, גברים ותזמורת בריטן: מיסה ברוויס לקולות נערים ואורגן
20.05 "ערב טוב" — הנדל: סונטה מס.5 בסי־במול מג'ור, לחלילית וקונטינואו ויולדי: מוטט — "הרחוק מאתנו"
20.27 "מגישים שיר"
20.30 "הקונצרט הקאמרי השבועי" — אורי פיאנקה — כנור/יונתן זק — פסנתר הסונטות לכנור ולפסנתר מאת בטהובן — תכנית ב' סונטה בלה מג'ור, אופ. 12 מס. 2 סונטה בלה מינור, אופ. 21 סונטה בלה מג'ור, אופ. 30 מס.1 סונטה במי מינור, אופ. 30 מס. 2 סונטה בסול מג'ור, אופ. 96
22.30 "מסורות מוסיקליות בארץ" — מקהלת הכנסיה היוונית־האורתודוכסית
23.00 "מוסיקה מן העבר הרחוק"

רשת א'

07.30 "היו שירים" — פזמונים ישנים ואהובים
08.05 "חוגה" — עם בני הנדל
09.05 "השיר לא תם" — שירים עבריים
09.30 "מפגש" — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי
10.30 "רדיו קל" — תכנית יומית בעברית קלה
11.10 שירים עבריים
11.30 "השכלה ודעת לכל" — "צרפתית למתקדמים"
12.05 "בערוגות הבושם"
14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין".
14.45 לילדים הגדולים — "חתול בשק"
15.30 "עולם המדע"
15.55 "ספר חדש" — סקירה
16.05 חידון — עם שמוליק רוזן
17.20 "האוניברסיטה הפתוחה" — סיור בתל־אביב ההופכת מעיירה לעיר 1925 1935 — ד"ר מרדכי נאור
18.00 "מנחת ערב"
19.05 "מחשבת ישראל" — סדרת שיחות מפי פרופ' איתמר גרינוולד
22.05 "תפוח ועץ" — תכנית על הקשר בין הורים לילדיהם.

רשת ב'

07.00 "הבוקר הזה"
08.05 "חתול בסנדלים" — תכנית לתלמידים בחופשה
09.05 "ביקור בית" — עם רבקה מיכאלי
10.05 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי
12.10 "גל פתוח" — חדשות ופזמונים
13.00 "בחצי היום" — חדשות ופזמונים
14.06 "יש ענין" — עם גבי גזית
15.05 "רגעי קסם"
15.51 לוח מודעפון
16.05 "תוצרת הארץ" — תכנית "בבקשתך" לשירים עבריים
17.10 "יומן כלכלה"
17.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה
18.06 "מסיבת עתונאים"
18.45 היום בספורט
19.00 "היום הזה"
19.35 "עם ישראל" — מוסף לענינים יהודיים בעולם
20.05 "שלום לבן דודי" — פיוט וברכה בשידור חי
22.05 "תזמורות כלי־נשיפה" — א."מנעימותיו של פרנץ ליסט" — מאת שנה למותו ב) פרידה מזקן מלחיני המארשים בישראל · ארתור ראפ
23.05 "צלצול שלישי" — שבועון לאומנויות

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת: התפתחות כח המגן העברי צבא ענק של 12 חטיבות מרצה: דר' מאיר פעיל
06.30 "פוקחים עין" — מידע ומוסיקה לתחילתו של יום. עם: לאה עוז
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 "אילה בוקר" — עם אלי ישראלי
10.05 "הפסקת 10" עם מיכל ניב
11.05 "נכון לעכשיו" — עם רפי רשף
13.05 "פיצוץ" — מצעד הפזמונים היומי
14.05 "דו, רה יומי" — עם דובי לנץ ודני קרפל
15.05 "פגישה יומית" — עם אורלי יניב
16.05 "רדיו ספורט" — מגאזין ספורט
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
17.00 יומן גלי־צה"ל
17.50 יומן ספורט
18.05 "שעה קלה על כלכלה" — עם שמואל נחושתן
18.40 משירי הלהקות הצבאיות
18.55 הודעות לחיילים
19.05 פזמונים לכולכם
20.05 "מוסיקה נטו" — שעה של נעימות
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת: התפתחות כח המגן העברי (ש.ח.)
22.05 על הדבש ועל העוקץ — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 "לילה לילה" — עם יואב קוטנר
23.55 "שיחת חצות" — עם המשפטן דר' אמנון רפאל
00.05 ציפורי לילה משוחחות — שלמה ארצי משוחח עם מאזינים
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר

רשת ג'

06.11 "בחורה לאושר" — להיטים ותיקים
07.07 "שיר בבוקר בבוקר" — פזמונים ישראליים
09.05 "בא לי" — להתמודד עם התקליטיה
10.05 "אותי זה מצחיק" — מערכונים
11.05 "יום יום ים" — עם אבי אתגר
13.05 "פזמון חוזר" — שירים עבריים
14.06 "בטריגב" — עם שוש עטרי וטוני פיין
16.05 "הצגה יומית", עם יגאל רביד
18.00 "מצעד הפזמונים הלועזיים"
21.05 "אדום עתיק" — שירים שלא נס ליחם
23.05 "הלילה הוא שירים"

שני רדיו

28.7.1986

קול המוסיקה

06.02 "צלילי בוקר"
07.07 "בוקר טוב ריצ'וטי: קונצ'רטו גרוסו מס. 2 בסול מג'ור. הנדל: טריו־סונטה בסול מינור, לחליל, וכס־קונטינואו
07.30 "שחרית מוסיקלית"
09.30 קונצרט בוקר" שוברט: סימפוניה מס. 1 ברה מג'ור בטהובן: קונצ'רטו מס. 1 בדו מג'ור שוסטקוביץ': סויטת בלט מס. 1. מרטינו: רביעיית כלי־קשת מס. 1 סיבליוס: סימפוניה מס. 3 בדו מג'ור
12.05 "מאוצר הסרטיה" — יוסי צבעוני — כנור. באך: פרטיטה מס. 2 ברה מינור לכנור יחיד. בן־חיים: סונטה בסול מג'ור לכנור יחיד
13.00 "קונצרט צהריים" — פגניני: "לה קמפנלה". קונצ'רטו מס. 2 בסי מינור לכנור ותזמורת. אופנבך: קטעים מתוך האופרה "הלנה היפה". גונה: סימפוניה מס. 2 במי־במול מג'ור
15.05 "מוסיקה ויוה" — מוסיקה מאת פרדריך ז'בסקי ובנגינתו: ארבעה קטעים (1977), בלדה מס. 3 "לצירדו של מי אתה" (1978)
16.00 "קונצרט מנחה" — גלזונוב: תמונות באלט, סויטה. ברהמס: קונצ'רטו כפול לכנור, צ'לו ותזמורת. שוברט: סונטה לפסנתר בסי־במול מג'ור (נ. 1960) מוצרט: סימפוניה מס. 38 ברה מג'ור "פראג", ק. 504
18.30 "קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית "ים רשה"ש". מאהלר: סימפוניה מס. 2 "התחיה"
20.05 "ערב טוב" — א. רייכה:

יונה וולך, "שירים" (רשת א' 22.05)

"תמונה" לקרן אנגלית ותזמורת. רוסיני: הפתיחה "וילהלם טל"
20.30 "מאולמי קונצרטים בעולם" — 1. אקדמית קיץ — י.ס. באך, קרל היינריך גראון, אדית וינס, מכטילד גאורג, דיוויד גורדון, אנדראס שמידט. 2. קונצרט הזוכים בתחרות הבינלאומית לנגנים במינכן 20.9.84: דנצי: מתוך החמישייה בסי־במול מג'ור לכלי נשיפה. גלנוורח: כלוו לנילברט. בטהובן: סונטה במי מג'ור
22.30 "מן המקורות" — שירה ספנית עתיקה
23.00 "מירקם" — רצף מוסיקלי

רשת א'

07.30 "היו שירים" פזמונים ישנים ואהובים
08.05 "חוגה" — עם בני הנדל
09.05 "השיר לא תם" — שירים עבריים
09.30 "מפגש" — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי
10.30 "רדיו קל" — תכנית יומית בעברית קלה
11.10 שירים עבריים
11.30 "השכלה ודעת לכל" — "מבצע חורב במערכה על הנגב" — ד"ר אלחנן אורן
12.05 "שיר ופזמון"
14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין"
15.25 שירים עבריים
15.55 "מאוצר הספרים" — סקירה על ספר חדש
16.05 "רדיודרמה" — "רץ" — מאת דויד גרוסמן. משתתפים: איתן בלום, עדה טל, מישא נתן, רמי ברוך, גיא אהרונסון, עמליה ריין ושרון הכהן (ש.ח.)
17.12 "מגישים שיר"
17.20 "האוניברסיטה הפתוחה" — "אתרים בירושלים" — סיור עם המשורר יצחק שליו — והפעם: "רחוב הנביאים וכל אשר בו".
18.06 "מנחת ערב" — משדר יומי להווי דתי ומסורת
19.05 "עיונים בפרשת השבוע"
19.30 שידורים לעולים
22.05 יונה וולך — שירים
23.05 "הוי ארצי מולדתי" — שירים עבריים

רשת ב'

07.00 "הבוקר הזה"
08.05 "חתול בסנדלים" — תכנית לתלמידים בחופשה
09.05 "ביקור בית" — עם רבקה מיכאלי
10.05 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי
12.10 "גל פתוח" — חדשות ופזמונים
13.00 "בחצי היום" — חדשות ופזמונים
14.06 "יש ענין" — עם גבי גזית
15.05 "רגעי קסם"
15.51 לוח מודעפון
16.05 "תוצרת הארץ" — תכנית "בבקשתך" לשירים עבריים
17.10 "יומן כלכלה"
17.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה
18.06 "מפיק ודי"
18.45 היום בספורט
19.00 "היום הזה"
19.35 "דין ודברים" — מגזין לענייני חוק ומשפט
20.05 "סולם־המירות"
22.05 "פינת הג'אז"
23.05 "מחפשים את המטמון" מנחה: משה טימור

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת: ציוני דרך בחקר המוח ניתוחים ונוירונים. מרצה: פרופ' פרץ לביא
06.30 "פוקחים עין" — מידע ומוסיקה לתחילת היום
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 "אילה בוקר" — עם אלי ישראלי
10.05 "הפסקת עשר" — עם מיכל ניב
11.05 "נכון לעכשיו" — עם רפי רשף
13.05 "פיצוץ" — מצעד הפזמונים היומי
14.05 "דו רה יומי" עם דובי לנץ ודני קרפל
15.05 "פגישה יומית" עם אורלי יניב
16.05 ארבע אחר הצהריים — שעה של שירים עבריים
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
17.00 יומן גלי־צה"ל
17.30 "משהו עולמי" — מגאזין גלי־צה"ל לענייני חוץ
17.50 יומן ספורט
18.05 ראיון מיוחד עם האלוף אביהו בן־נון ר' אגף התכנון במטכ"ל. מראיין: נחמן שי
18.55 הודעות לחיילים
19.05 פזמונים לכולם
20.05 "מוסיקה נטו" — שעה של בלוז. עורך: רני קרפל
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת: ציוני דרך בחקר המוח (ש.ח.)
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבורה אוהבים
23.05 "לילה לילה" — עם יואב קוטנר
23.55 "שיחת חצות" — עם המשוררת מיכל סנונית
00.05 ציפורי לילה עם [illegible] תוכנית מוסיקלית בנימה אישית
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר

רשת ג'

06.11 בחורה לאושר — להיטים ותיקים
07.07 "שיר בבוקר בבוקר" — פזמונים ישראליים
09.05 "בא לי" — להתמודד עם התקליטיה
10.05 "אותי זה מצחיק" — מערכונים
11.05 "יום יום ים" — עם אבי אתגר
13.05 "פזמון חוזר" — שירים עבריים
14.06 "בטן גב" — עם שוש עטרי וטוני פיין
16.05 "הצגה יומית" — עם יגאל רביד
18.06 [illegible]
20.05 [illegible]
22.05 "משלגר" פזמונים ישראליים
23.05 "הלילה הוא שירים"

שלישי רדיו

29.7.1986

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר
07.07 בוקר טוב — יוהן־כריסטוף פרידריך באך: סונטה ברה מג'ור; קארל רוזאר (1725־1640): סוויטה בדו מג'ור
07.30 שחרית מוסיקלית — הנדל: סונטה לשני כנורות וקונטינואו, בסול מג'ור; הנדל: אריה לסופראן, חצוצרה, כלי־קשת וקונטינואו, מתוך שמשון; באך: סויטה מס. 2 בסי מינור, לחליל, כלי־קשת וקונטינואו; בטהובן: הפתיחה לאונורה מס. 3; בטהובן: סימפוניה מס. 4 בסי־במול מג'ור; ביזה: טה דאום
09.30 קונצרט בוקר — טורלי: קונצ'רטו בסול מינור; היידן: שלישייה ברה מג'ור לבריטון, ויולה וצ'לו. שוברט: לסילביה; שוברט: רביעייה בסול מג'ור לחליל, גיטרה, ויולה וצ'לו; רחמנינוב: קונצ'רטו מס. 3 ברה מינור, לפסנתר ולתזמורת: צ'ייקובסקי: סימפוניה מס. 5, במי מינור
11.57 מגישים שיר
12.05 מוסיקה קאמרית — ברהמס: סונטה לכנור ופסנתר מס. 1 בסול מג'ור: שוסטקוביץ': שלישיית פסנתר מס. 2 במי מינור
13.00 קונצרט צהריים — ק.פ.ע.באך: ששה שירי לכת לכלי־נשיפה מעץ; באך: סויטה אנגלית מס. 2 בלה מינור; מוצרט: קונצ'רטו לקלרנית בלה מג'ור, ק. 622; בטהובן: רביעיית כלי־קשת, במי־במול מג'ור; שוברט: סימפוניה מס. 8 הבלתי גמורה
15.45 [illegible]
16.00 קונצרט מנחה — ביזה: העלמה

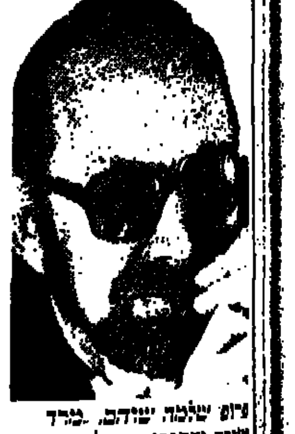

פרופ' שלמה שוהם. "מרד יצירה והתגלות" (גל"צ)

מפרת, סויטה מס. 2; באך: קונצ'רטו לצ'מבלו וכלי־קשת; [illegible]: סימפוניה מס. 5 בסי־ [illegible] מג'ור; דביסי: הים
18.30 אתנהתא — נורית סילבר — צ'לו/סילבר — פסנתר: באך: סונטה מס. 2 ברה מג'ור; [illegible]: סויטה חסידית (1946); דבוז'אק: רונדו [illegible]
20.05 ערב טוב — באך: סויטה מס. 3 [illegible]
20.27 מגישים שיר
20.30 מאולמי הקונצרטים שלנו — התזמורת הפילהרמונית הישראלית/מנצח: זובין מהטה/שלמה מינץ (16.3.86) — מוצרט: קונצ'רטו מס. 4 לכנור ולתזמורת; ברוקנר: סימפוניה מס. 8
22.30 פעם ועוד — שנברג: ארבעה שירים למקהלה מעורבת, אופ. 27 (1925); הניגון 3 פעמים
23.00 ברוק הברוק עם רסיסי רנסנס

רשת א'

07.30 היו שירים — פזמונים ישנים ואהובים
08.05 חוגה — עם בני הנדל
09.05 השיר לא תם — שירים
09.30 מפגש — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי
10.30 רדיו קל — תכנית יומית בעברית קלה
11.10 שירים עבריים
11.30 השכלה ודעת לכל — קהילות ישראל. הודו
12.05 צלילי המזרח בבקשתך
14.06 לבת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים [illegible]
14.45 לילדים הגדולים — [illegible]
15.25 השכלה ודעת לכל — [illegible] אנגלית
15.55 ספר חדש — סקירה
16.05 ספר פוליטי
17.12 מגישים שיר
17.20 האוניברסיטה הפתוחה — אתרים בירושלים — סיור עם המשורר יצחק שליו — מגרש הרוסים
18.06 מנחת ערב — משדר יומי להווי דתי ומסורת
19.05 שיעור בתלמוד
19.30 שידורים לעולים
22.05 שנינו ביחד וכל אחד לחוד — משפחות חד־הוריות. משתתפים: חביבה אייל, דן נרגד גאי

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה
08.05 חתול בסנדלים — תכנית לתלמידים בחופשה
09.05 ביקור בית — עם רבקה מיכאלי
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי
12.10 גל פתוח — חדשות ופזמונים
13.00 בחצי היום — חדשות ופזמונים
14.06 יש ענין — עם גבי גזית
15.05 רגעי קסם
15.31 לוח מודעפון
16.05 תוצרת הארץ — תכנית כבקשתך לשירים עבריים
17.10 יומן כלכלה
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה
18.06 אצבע על הדופק — שבועון בעניני בריאות ורפואה
18.45 היום בספורט
19.00 היום הזה
19.35 עולם חדש — מגזין חדשותי לעניני האדם וסביבתו
20.05 פרקי חזנות כבקשתך — מזמור שיר
22.05 עוד פעם אחת — תכניות בשידור חוזר — חיים בפחד — אלימות נגד זקנים
23.05 קפה ראשון — הירונים מגוונים בהשתתפות המאזינים עם שמוליק רוזן

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת. מרד • יצירה והתגלות המשיחית. מרצה: פרופ' שלמה שוהם.
06.30 פוקחים עין — מידע ומוסיקה לתחילתו של יום
07.07 שבע אפס שבע — עם איתן ליפשיץ
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי
10.05 הפסקת 10 — עם מיכל ניב
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף
13.05 פיצוץ — מצעד הפזמונים היומי
14.05 דו רה יומי — עם דובי לנץ ודני קרפל
15.05 פגישה יומית — עם אורלי יניב
16.05 ארבע אחר הצהריים — שעה של שירים עבריים
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
17.00 יומן גלי צה"ל
17.50 יומן ספורט
18.05 שעה קלה על כלכלה
18.40 משירי הלהקות הצבאיות
18.55 הודעות לחיילים
19.05 פזמונים לכולכם
20.05 מוסיקה נטו — רוק ישראלי
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת: מרד יצירה והתגלות (ש.ח.)
22.05 על הדבש ועל הכפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 לילה לילה — עם יואב קוטנר
23.55 שיחת חצות — עם הביולוג אורי כץ
00.05 ציפורי לילה עם דולי [illegible] תוכנית מוסיקלית בנימה אישית
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר

רשת ג'

06.11 בחורה לאושר — להיטים ותיקים
07.07 שיר בבוקר בבוקר — פזמונים ישראליים
09.05 בא לי — להתמודד עם התקליטיה
10.05 אותי זה מצחיק — מערכונים
11.05 יום יום ים — עם אבי אתגר
13.05 פזמון חוזר — שירים עבריים
14.06 בטן גב — עם שוש עטרי וטוני פיין
16.05 הצגה יומית — עם יגאל רביד
18.06 מקום בצמרת — מצעד הפזמונים הישראליים
21.05 אדום עתיק — שירים שלא נס ליחם
23.05 [illegible] — עם לאה ליאור

רביעי רדיו

30.7.1986

קול המוסיקה

06.02 "צלילי בוקר"
07.07 "בוקר טוב" · שוברט: מנגינה הונגרית. וילה־לובוס: "בכיאנס ברזיליראס" מס. 1
07.30 "שחרית מוסיקלית
09.30 "קונצרט בוקר. באך: קנטטה מס. 198. "אודות האבל". וילה־לובוס: שורוס מס. 10. היידן: קונצ'רטו לאורגן בדו מג'ור. מנדלסון: סימפוניה מס. 2, אופ. 52. "שיר תהילה"
11.57 "מגישים שיר"
12.05 "צלילי פסנתר"
13.00 "לבקשתכם" מוצרט: "מיסת ההכתרה" ק. 317. בטהובן: קונצ'רטו ברה מג'ור לפסנתר ותזמורת בפרק אחד. שוברט: פתיחה ומוסיקה לבאלט, מתוך "רוזמונדה". לאלו: סימפוניה ספרדית לכנור ותזמורת. ביזה: סימפוניה בדו מג'ור
15.00 "מילון מוסיקלי"
15.05 "בין חברים" — מוסיקה מאת מנואל פונסה — מקסיקו גונזלו קסטליאנוס — קולומביה
16.00 "אמנים באולפן" — רפי זומר — צ'לו/דניאל עדני — פסנתר. כרטינה: שלוש סונטות לצ'לו ולפסנתר
17.05 "מוסיקה כאן ועכשיו" — ה. אלכסנדר: שירי אהבה וצפיה. ל. קיינר: עונות השנה (1948). ע. מעיני: רביעייה לנבל וכלי־קשת
18.00 "מאולמי הקונצרטים בעולם" — סיבליוס: תמונות היסטוריות. שניטקה: ספורו של ד"ר יוהאן פאוסט, קנטטה לטנור, קונטרה־אלט, בס, מקהלה ותזמורת. מקהלת קנטיבילה מפינלנד.

ד"ר אבי רביצקי. "שיחת חצות" (גלי צה"ל 23.55)

ראוטברה: סויטת לורקה. סיפילה: על נהרות בבל
19.30 "רומינוער לנוער המתבגר"
20.05 "הבלתי גמורות" — ס. העבניעית של צ'ייקובסקי (ש.ח.)
20.57 "אופרה של יום רביעי" דרגומיז'סקי. "אורח האבן"
23.00 "צלילי לילי" — בטהובן: שירי עם וולשים ואירים. "נשיקת פרידה", "הו הבכל של אירלנד". מוצרט: סרנדה מס. 10 בסי־במול מג'ור ל־13 כלי־נשיפה. ק. 361. בטהובן: שירעם ולכינ "לילה טוב"

רשת א'

07.30 "היו שירים" — פזמונים ישנים ואהובים
08.05 "חוגה" — עם בני הנדל
09.05 "השיר לא תם" — שירים עבריים
09.30 "מפגש" — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי
10.30 "רדיו קל" — תכנית יומית בעברית קלה
11.10 שירים עבריים
11.30 "השכלה ודעת לכל" "על ספרות ילדים" — בהדרכת מנחם רגב — "האם קיימת ספרות מיוחדת לילדים?"
12.05 "מהווי הבורה" — מבחר שירים מזרחיים
14.00 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים
14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים: א) אור ואלכסנדרה — ספור בהמשכים. ב) "נדיה" — ספורה של נערה ערבייה. ג) "במבי" פרק שניים עשר ואחרון
15.00 "התולעה" — [illegible] באולפן משיבים לשאלות המאזינים
15.55 "מאוצר הספרים" — סקירה על ספר חדש
16.05 [illegible]
17.12 "מגישים שיר"
17.20 "האוניברסיטה הפתוחה" — "אתרים בירושלים" — סיור עם המשורר יצחק שליו — "בתים מעוינים ברחוב האתיופים"
18.06 "מינחת ערב" — משדר יומי להווי דתי ומסורת
19.05 "שואל כעניין"
19.30 שידורים לעולים
22.05 "חבר מאותו כוכב" — תכנית היכרויות רדיופונית בשידור חי

רשת ב'

07.00 "הבוקר הזה"
08.05 "חתול בסנדלים" — תכנית לתלמידים בחופשה
09.05 "ביקור בית" — עם רבקה מיכאלי
10.05 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי
12.10 "גל פתוח" — חדשות ופזמונים
13.00 "בחצי היום" — חדשות ופזמונים
14.06 "יש ענין" — עם גבי גזית
15.05 "רגעי קסם"
15.51 לוח מודעפון
16.05 "תוצרת הארץ" — תכנית "כבקשתך" לשירים עבריים
17.10 "יומן כלכלה"
17.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה
18.06 "ורקור" — עורך ומנחה: יצחק גולן
18.45 היום בספורט
19.00 "היום הזה"
19.35 "מוסף לענייני צבא ובטחון"
20.05 "מבט לפולקלור" — "לאור הזכרונות"
21.05 "שיר לדרך"
22.05 "עוד לא רקדתי די" — ריקודי־עם
23.05 "משחקי לילה"

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת: משמעות הצירה בצמחים התאמת הצמחים לכבוש האדם. מרצה: פרופ' צבי זקס
06.30 "פוקחים עין" — מידע ומוסיקה לתחילתו של יום
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 "אילה בוקר" — עם אלי ישראלי
10.05 "הפסקת 10" עם מיכל ניב
11.05 "נכון לעכשיו" — עם רפי רשף
13.05 "פיצוץ" — מצעד הפזמונים היומי
14.50 "דו רה יומי" — עם דובי לנץ ודני קרפל
15.05 "פגישה יומית" — עם אורלי יניב
16.05 ארבע אחר הצהריים — שעה של שירים עבריים
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
17.00 יומן גלי צה"ל
17.30 "ערבסק" — מגאזין גלי־צה"ל לענייני המזרח התיכון
18.05 "עד משחרר" — מגאזין לענייני צבא ובטחון
18.55 הודעות לחיילים
19.05 פזמונים לכולכם
20.05 "מוסיקה נטו" — גל חדש
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת: משמעות הצירה בצמחים (ש.ח.)
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים. עורך: מאיר להיאני
23.55 "שיחת חצות" עם ד"ר אבי רביצקי מהחוג למחשבת ישראל באונ' העברית
00.05 ציפורי לילה קלאסיות עם ארי פרנקל
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה עם לאה עוז
05.05 צלילי בוקר

רשת ג'

07.07 "שיר בבוקר בבוקר" — פזמונים ישראליים
09.05 "בא לי" — להתמודד עם התקליטיה
10.05 "אותי זה מצחיק" — מערכונים
11.05 "יום יום ים" — עם אבי אתגר
13.05 "פזמון חוזר" — שירים עבריים
14.06 "בטן גב" — עם שוש עטרי וטוני פיין
16.05 "הצגה יומית" — עם י. רביד
18.00 "היה היה" — מצעד פזמוני העבר
20.05 "עם כל הנשמה" — מוסיקה שחורה
22.05 "שלגר, פזמונים ישראליים"
23.05 "הלילה הוא שירים"

חמישי רדיו

31.7.1986

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר
07.07 בוקר טוב — מוסיקה
07.30 שחרית מוסיקלית — רוסיני: הנסיעה לריימס; היוביטיפרי: סויטה בפה; ברהמס: שני שירים; מרן מירה: ואריאציות על השיר תענוגות ספרד; בטהובן: רומנסה מס. 2, אופ. 50; תאליס: 3 מוטטות; שמיט: אלגיה אופ. 24; מורה: רונדו; דיליוס: מחול חיים; בן־חיים: נוקטורן; ורדי: שלושה קטעים מתוך אאידה
09.30 קונצרט בוקר — מאה שנה למותו של פרנץ ליסט (31.7.1886) סימפונית דנטה: קונצ'רטו מס. 1 לפסנתר ותזמורת: שלושה שירים לפי טקסטים של היינה; סימפוניה פאוסט
11.57 מגישים שיר
12.05 מאוצר הסרטיה — הפילהרמונית הגרמנית הצעירה/מ. מייסקי — צ'לו צימרמן: קונצ'רטו לכלי־קשת (1948) היידן: קונצ'רטו לצ'לו ותזמורת ברה מג'ור יוסף טל: "מראות" לכלי־קשת
13.00 קונצרט צהריים — היידן: סימפוניה מס. 78 בלה מינור; הופמייסטר: קונצ'רטו ברה מג'ור לחליל ותזמורת; ויניאבסקי: שני קפריס אטיודים, אופ. 18 לכנור וויולה: מס. 1 בסול מינור, מס. 2 במי־במול מג'ור. שוברט: שמינייה בפה מג'ור לכלי־קשת וכלי נשיפה
15.05 מפגשים מוסיקליים
16.00 אתנהתא — בשידור יוזר ירון וינדמילר — בריטון/מיכאל בוגוסלבסקי — פסנתר מיכל

חיפר, "שחרית מוסיקלית" (קול המוסיקה, 07.30)

גוית — קריאה ברהמס: מגלונה היפה, אופ. 33
17.30 קונצרט מנחה — כרוביני: הפתיחה "אנקראון" ברהמס: שישיית כלי־קשת בסי־במול מג'ור שומאן: המזורקה לפסנתר דבוז'אק: קונצ'רטו בלה מינור לכנור ותזמורת. גרופה: סויטת "הקניון הגדול"
20.05 ערב טוב — א. סקרלטי: סימפוניה מס. 2 ברה מג'ור, לחצוצרה, חליל וכלי־קשת ויולדי: קונצ'רטו בלה מינור לשני כנורות ותזמורת.
20.27 מגישים שיר
20.30 קונצרט: מאהלר: חמישה שירי ריקרט. מוצרט: קונצ'רטו מס. 20 ברה מינור לפסנתר ותזמורת. ק. 466 ברוקנר: סימפוניה מס. 4 "הרומנטית"
22.30 אנתולוגיה קטנה לשירה
23.00 דור הזהב — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות

רשת א'

07.30 היו שירים — פזמונים ישנים ואהובים
08.05 חוגה — עם בני הנדל
09.05 השיר לא תם — שירים עבריים
09.30 מפגש — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי
10.30 רדיו קל — תכנית יומית בעברית קלה
11.10 שירים עבריים
11.30 השכלה ודעת לכל — "על ספרות ילדים" — בהדרכת מנחם רגב. על "ניצנים לקריאה"
12.05 "ליבי במזרח" — מבחר שירים מזרחיים אותנטיים
14.06 לבת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים.
14.45 לילדים הגדולים "חתול בשק" — ילקוט כליבו
15.25 עוזיה אלון מספר על נוף הארץ
15.30 "קתדרא" — [illegible]: פרופ' צבי שטר — "דמוקרטיה והתפתחות"
15.53 ספר חדש — סקירה
16.05 צומת המזרח התיכון
17.12 מגישים שיר
17.20 האוניברסיטה הפתוחה — צרפתית למתקדמים
18.06 מנחת ערב — משדר יומי להווי דתי ומסורת
19.05 שעור בתניא
19.30 שידורים לעולים
22.05 לכל אדם כוכב — עם האסטרולוג אילן פקר

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה
08.05 חתול בסנדלים — תכנית לתלמידים בחופשה
09.05 ביקור בית — עם רבקה מיכאלי
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי
12.10 גל פתוח — חדשות ופזמונים
13.00 בחצי היום — חדשות ופזמונים
14.06 יש ענין — עם גבי גזית
15.05 רגעי קסם
16.05 תוצרת הארץ — תכנית בבקשתך לשירים עבריים
17.10 יומן כלכלה
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה
18.06 יש שאלות — עם יצחק אלון
18.31 היום בספורט
19.00 היום הזה
19.35 השבוע בכנסת
20.05 שורשים — מגזין לעניני עדות ופולקלור
22.05 צבועים ושקרים — מבחר שירים בידיש משירי שולחן השבת
23.05 בינינו לבין עצמנו — שיחות עם מאזינים בשידור חי

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת: עלייתם ונפילתם של משטרים צבאיים באמריקה הלטינית לקראת יום ההפיכה. מרצה: ד"ר ארי קאופמן.
06.30 פוקחים עין — מידע ומוסיקה להתחלתו של יום.
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי
10.05 הפסקת 10 — עם מיכל ניב
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף
13.05 פיצוץ — מצעד הפזמונים היומי
14.05 דו רה יומי — עם דובי לנץ ודני קרפל
15.05 פגישה יומית — עם אורלי יניב
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים
17.00 יומן גלי צה"ל
17.50 יומן ספורט
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן
18.40 משירי הלהקות הצבאיות
18.55 הודעות לחיילים
19.05 פזמונים לכולכם
20.05 מוסיקה נטו — רוק מתקדם קלאסי
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת: עלייתם ונפילתם של משטרים צבאיים באמריקה הלטינית (ש.ח.)
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 לילה לילה — עם יואב קוטנר
23.55 שיחת חצות — עם הפסיכולוג פרופ' יצחק לוין
00.05 ישראל בלילה
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר

רשת ג'

06.11 בחורה לאושר — להיטים ותיקים
07.07 שיר בבוקר בבוקר — פזמונים ישראליים
09.05 בא לי — להתמודד עם התקליטיה
10.05 אותי זה מצחיק — מערכונים
11.05 יום יום ים — עם אבי אתגר
13.05 פזמון חוזר — שירים עבריים
14.06 בטן גב — עם שוש עטרי וטוני פיין
16.05 הצגה יומית — עם יגאל רביד
18.06 קוליבו — שבועון קולנוע
20.05 מופע רוק — עם דליה כהן
22.05 צליל חי — שידור חי מהלגונה "כלי" בחוף גולן עם שוש עטרי וטוני פיין
00.10 [illegible] — שירים עבריים

תשבצים

תשבץ 144

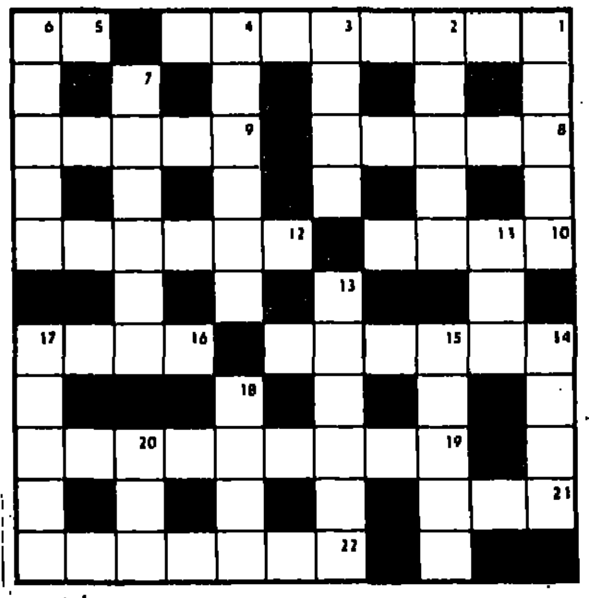

אפקי:
1. פתיל, חבל דק למדידה, או לקשירה. 5. קצור המפנה למקום במלון. 8. תסס, חומר אורגני הגורם לזרוז תהליכים כימיים. 9. חלק העין. 10. כנראה שם מקום שהיה בו אבימלך (שופטים ט). 12. עכשוב. 14. פרובינציאלית, בת עיירה קטנה. 16. רמש ממחלקת העכבישיים. 19. במקרא: תואר שלילי לרודף בצע, כיום תואר לאדם בעל תכונות חיוביות במיוחד. 21. כוח. 22. מכשיר להעתקה מכנית של תרשימים בקנה מידה מקוים.

אנכי:
1. ישוב בשרון. 2. נמוקים. 3. טפש. 4. מין משטח אלכסוני בבצורי עיר. 6. מקום הולדתו ליד ים של אחד מתשובי הנביאים. 7. עיר ליד פתח־תקווה. 11. מיץ של צמחים (איוב ו). 13. משקה חריף המוכן מיוחד מכהל של סלק, דגנים, או תפודים. 14. שמו המקורי של הצמח הנקרא בטעות מלפפון! 15. תרוץ. 17. שכוחו יפה (למשל אשור). 18. רועד. 20. פנוץ.

אגוזן 144

אפקי:
1. פשרה שכתב הנשיא לא הועילה לשנות אותה.(4,4). 5. (יחד עם 21 אפקי) כבר מזמן הם לא משאירים דבר על מקומו (5). 8. משפילה את עצמה בתחנונים בלי סימן לכך בבית (5). 9. מה מקבלת בהמה בביתה לקנוחו! (5). 10. לא בנה כי התעייף (4). 12. חג הנופל בסוף על אחת האותיות (6) (עפ"י יערה בן־דוד). 14. ספר עברי בקצה עתון עברי (3,3). 16. תן גב לגמל (4). 19. נשמע כמו החלק המוצלח בכלי התקשורת, אבל בתכנית בטלוויזיה זה לא נראה בדיוק כך (5,4). 21. ראה 5 אפקי. 22. צומת לפי אפיו של קפדן בצרוף מה שיש (7).

אנכי:
1. צעד קטן בלי נגינה (5). 2. המחבר האנגלי משתולל – מצוין! (5). 3. הסו תהליך שכנוע זה אינו רצוי (4). 4. בא בשער העיר (3,3). 6. לוח ארועים שמקבלים מראש! (5). 7. חפזון מעל השניה, לירק (6). 11. משחק המתאים לגוף (3). 13. צדיק בדלות יפרח! (6). 14. אם לא נשתמש בו נכון נובס ע"י החיידקים (4). 15. שפתיך צפיחית בדבש – כך הסופר העברי (5). 17. בני שבגן נישא על שכמו (5). 18. אם העולה ישתמש ברגליו זה רגיל בהחלט (4). 20. פיו משתי אותיות (3).

פתרונות

תשבץ 143

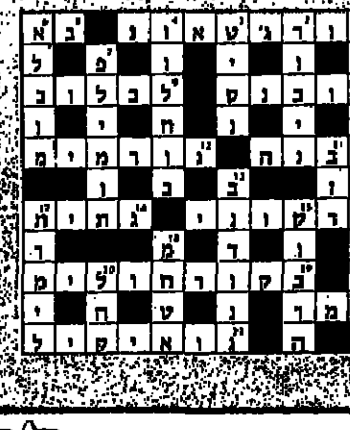

אגוזן 143

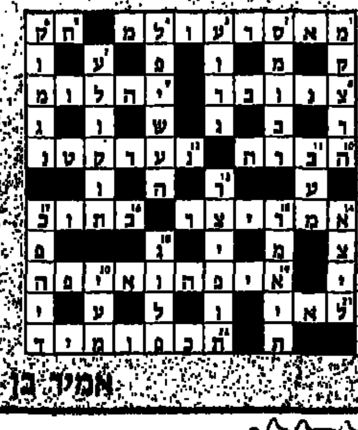

אמיר בן אור

ברידג'

אליפות האביב

מארגני תחרויות הברידג' רק מחפשים סיבות והזדמנויות לעריכת תחרויות, ולכן תמצאו תחרויות לזכר שחקנים שונים, או תחרויות שונות בערים שונות (כמו ז'ואן לה פן, או בודפשט) וכן ישנן גם תחרויות לציון עונות השנה תחרות הסתיו, החורף וכו'.

אחת היוקרתיות שבין תחרויות אלו איה תחרות האביב בארה"ב, והיד הבאה שוחקה על ידי הזוג שאמבר – סילבר, כשבדרום יושב סילבר.

	♠ J 7 6 2 ♥ K 10 8 7 4 3 ♦ 5 2	
♠ J 4 3 2 ♥ Q 9 8 ♦ J 9 6 2 ♣ Q 3		♠ A 9 7 6 ♥ K 10 5 ♦ A Q 5 ♣ 876
	♠ K Q 10 8 5 ♥ 4 3 ♦ – – ♣ A K J 10 9 4	

מחלק: מזרח
פגיעים: צפון־דרום
ההכרזה:

מזרח	דרום	מערב	צפון
1 דיאמונד	2 קלאב	2 דיאמונד	– –
—	3 קלאב	—	3 בלי שליט
—	4 ספייד	—	5 קלאב
—	—	—	

ידו של דרום הוגדרה היטב כ־5 קלפים בספייד ו־6 קלפים בקלאב ולכן בחר מערב להוביל במלכה הארט (התשיעית או השמינית יכולה להקשות על בן זוגו בקריאת הקלפים). הכרוז זכה באלוף, המשיך בדיאמונד שנחתך בידו, בספייד מהיד נתחך בדומם, שוב דיאמונד נחתך ביד ושוב חיתוך ספייד בדומם. הכרוז המשיך בדיאמונד השלישי שנחתך ביד, כשהאלוף מופיע במזרח. עתה שיחק הכרוז את המלך, האלוף והנסיך קלאב, והמצב עתה הינו כזה:

	♠ — ♥ J 7 ♦ K 10 ♣ —	
♠ J 4 ♥ 9 8 ♦ — ♣ —		♠ A 9 ♥ K 10 ♦ — ♣ —
	♠ K Q 10 ♥ 3 ♦ — ♣ —	

הכרוז המשיך במלך ספייד, מזרח זכה באלוף ויכול היה לממש רק לקיחה נוספת אחת בהארט (לאור ההכרזה, ונפילת האלוף דיאמונד, היה מצב הקלפים כמעט גלוי לכרוז) והחוזה בוצע. ברור שאם מערב היה מוביל בתשיעית הארט, ומזרח היה יודע לשחק הארט קטן (במקרה והכרוז משחק הארט קטן מהדומם) היה החוזה מוכשל משום שהמתנגדים היו זוכים בלקיחה בספייד ושתי לקיחות בהארט. גם יציאה בקלאב מכשילה את החוזה, בעוד שביציאה בספייד או דיאמונד אין לכרוז כל בעייה, מדוע שחקו את היד במקומו ותיווכחו.

ארנונה שפאן

שחמט

קרבות ותחרויות

קספרוב נגד קרפוב

ביום ב' הקרוב, 28 ביולי 1986, יחל הדו קרב השלישי על אליפות העולם בין מי שכיום האלוף, גארי קספרוב לאנטולי קרפוב. בדו קרב זה נועדו להערך 24 משחקים, 12 הראשונים ב"פארק ליין הוטל" בלונדון והאחרונים בלנינגראד. במקרה של תיקו 12:12, ישמור קספרוב על תוארו, כזכור נערכו בשנתיים האחרונות שני דו קרבות בין השניים. הראשון הופסק לאחר 48 משחקים במצב של 3:5 לטובת קרפוב, שכבר הוליך 0:5, לאחר 27 משחקים. בדו קרב השני, שהסתיים בנובמבר האחרון, ניצח קספרוב 11:13, וזכה בתואר אלוף העולם. הפעם זהו דו קרב גומלין. המפסיד בו יתמודד בדו קרב עם המנצח בדו קרב בין יוסופוב וסוקולוב, שניהם מברה"מ ובסוף 1987 ייערך שוב דו קרב על אליפות העולם. האפשרות להתמודדות רביעית בין קספרוב לקרפוב, בדו קרב, סבירה. לקראת הדו קרב הנוכחי התכוננו השניים היטב, קספרוב בן ה־23, ניצח בארבעה דו קרבות שערך, שחמטאי צמרת. קרפוב בן ה־35 התמודד בשתי תחרויות גדולות בטילבורג שבהולנד ובבוגויינו שביוגוסלביה. קרפוב ניצח בשתי התחרויות. העודה שלקספרוב מספיק תיקו 12:12, היא כמובן לטובתו.

חיל האויר – אלוף צה"ל

נבחרת חיל האוויר זכתה בקום ראשון באליפות צה"ל בשחמט לקבוצות שנערכה ב"בית גולדמינץ" בנתניה. הקבוצה המנצחת צברה – 24 נקוודת ב־32 משחקים בהקדימה את מפקדת כוחות השדה – 21, פיקוד המרכז – 20, בנבחרת חיל האוויר שיחקו: אלכס יקיר, מקסים מגן, מאיר בסקיר ואלכס קפליבצקי. הצטיין בסקיר שצבר – 7 נקודות בשמונה משחקים. תשע קבוצות השתתפו בתחרות שנוהלה על ידי האמן ישראל גלפר. אתמול (יום חמישי) עמדה להסתיים בנתניה אליפות צה"ל בשחמט ליחידים בה השתתפו 88 מתחרים בהם האמן הבינלאומי גדי רכליס, שסיים שלישי באליפות האחרונה של ישראל והאמן מרק קוטליאר.

הדחת האלוף

האמן דב גורמן מעין המפרץ, הדיח בדרכו לכיבוש אליפות הפועל, בתחרות הראשית של "שת קיט" נתניה את האלוף היוצא האמן מרק קוטלנאר. היה זה בסבוב השביעי של התחרות, במשחק בו ניצל גורמן תכנית לא נכונה של יריבו שבהמשך אף איפשר לו להשתלט על טור ה' ולחולל מהומות בהגנת היריב, כפי שנראה להלן.

הגנה סיציליאנית

לבן: קוטליאר שחור: גורמן
נתניה 1986

1.ה4, ג5; 2.פג3, ה6; 3.פ4, ד5; 4.ה:ד5, ה:ד5; 5.פ"ו3, פ"ו6; 6.ר"ה2, ר"ה7; 7.0־0, 0־0; 8.ד4, ג:ד4; 9.פ:ד4, פ"ג6; 10.פ"ב3, ר"ב6; 11.ר"ז5, צ"ה8; לשחור רגלי בודד על ד5 אך כליו נהנים מחופש תנועה המהווה פיצוי מלא. 12.מה"ג2? תכנית לא נכונה. מוטב להציב פרש על ד4. לא טוב 12.צ:ה1, בשל 12...ר:ו2+! 13.מ:ו2, פ"ה4 + והשחור ישאר עם רגלי יותר. 12...מה"ד6; 13.צא"ד1, פ"ה4; 14.ר"ד3? מוטב לשמור על הרץ על ידי 14.ר"ח4, אם כי על כך בא: 14...ר"ז5, 15.ר"ד3, צא"ג8; ולשחור עדיפות. 14...פ:ז5; 15.פ:ז5, ח6; 16.פ"ו3, לא טוב 16.ר"ח7 + מ"ח8; 17.ג4, פ"ב4; והלבן בצרות. 16...ר"ז4; 17.ר"ה2, ר"ג7; 18.ז3, ר"ב6! המטרה לחץ באלכסון א7־ז1, תוך כדי ניצול חולשת העזוגות הלבנות באגף המלך וכן השתלטות על טור ה' על ידי הצריחים השחורים. לדעת דב גורמן, המשחק כבר הוכרע כאן לטובתו. 19.פו"ד4, ר"ח3; 20.צו"ה1, מה"ו6! 21.ר"ו1, ר"ז4; 22.ר"ה2, ר"ד7; 23.צ"ד2? שגיאה גסה, במצב נחות. עתה ישתלט השחור על טור ה' והלבן נותר ללא כל סיכוי. 23...צ"ה4; 24.צה"ד1, פ"ה5; 25.צ3"ד2, צא"ה8; 26.ר"ו1, ר"ז4! 27.צ"ג1, פ"ג4; 28.צ"ד3.

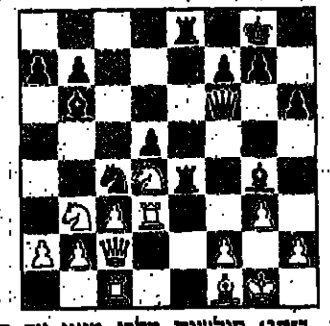

28...ר"ח3! חולשות הלבן מוצו עד תום. עתה אין עוד מנוס מאובדן חומר. לא מועיל 29.ר:ה2, צ:ה2; 30.פ:ה2, מה:ו2 + 31.מ"ח1, צ:ה2; והשחור זוכה. 29.מה:ה2, צ:ה2; 30.ר:ה2, צ:ה2; 31.צ"ו3, מה"ה5; 32.פ:ה2, מה:ה2; 33.צ"ו4, פ:ב2; 34.צ"ו1, פ"ד3; 35.פ"ג1, פ:ג1; 36.צ:ג1, ר"ח3 והלבן נכנע.

אבי אמיר

בעיות וסיומים

במס. 5314 ברור מיהו כלי המפתח, אולם לאו עליו לנסוע!

במס' 5315 הפתרון מאוד יוצא 'דופן', פותרים מתחילים עלולים להתקשות בפתרון.

5314. א. אהוס
דויטשה שחבלאטר 4־1983
פרס ראשון

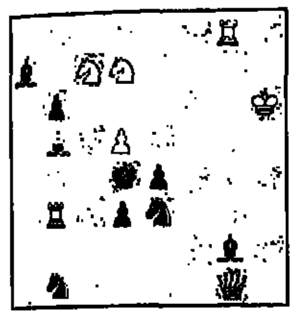

8 + 8 מט בשני מסעים

5315. מ. זיגו
פרובלמיסט 1986

10 + 14 מט בשלושה מסעים

עבודה ערבית

הסיום של בנט זכה בפרס מיוחד, מאחר והוא הוגדר כ"מנסובה מודרנית". מנסובות נקראו הבעיות הראשונות שחוברו על־ידי מחברים ערביים בתחילת דרכה של הקומפוזיציה השחמטית. המנסובות דמו למצבים במשחק עצמו.

ק.מ. בנט
תחרות היובל של פייטר 1984
פרס מיוחד

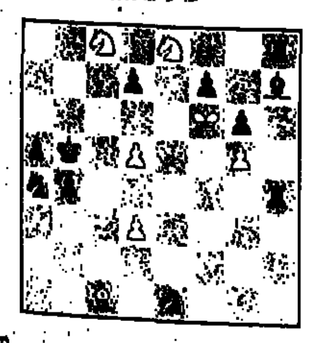

7 + 11 תיקו

הפתרון: 1.פג7+, מג5; 2.רח3+, צד4; 3.פא6+, מ:ד5; 4.פג7+, מד6; 5.רה4+, פ:ד3; 6.רו1, רז8; 7.ראז, רח7; 8.רו1, תיקו.

פתרונות

5302 (שיר). 1.פד4!
5303 (רודנקו וצפיוני). 1.צאז8! (1.רה:ז7+?) 1...רה5, 2.מחד6! 1...רו4, 2.מה"ח5! 1...רוג, 2.מה"ו4!

יוסי רשף

מחברות הקולנוע

טאראן וקדרת הקסמים

סרט אנימציה לילדים מאולפני וולט דיסני, מבוסס על סדרת הספרים של לויד אלכסנדר (הספר יצא לאור בהוצאת זמורה־ביתן בשם: "טאראן והיורה השחורה"). בפריידם – היא ארץ הפנטזיות הקסמים והכשפים, חי נער רועה־חזירים בשם טאראן, החולם בהקיץ על הרפתקאות בהן הוא הלוחם האמיץ העשוי לאחיזת הגובר על כוחות השחור. חלומו הופך למציאות כשהוא יוצא למסע אחר קדרת קסמים אבודה, בעלת כוחות אדירים, שמי שישלוט בה ישלוט ביקום. כדי למנוע את נפילתה בידי המלך המקורנן, וניצולם של הכוחות המסתוריים המסוגלים להפעיל צבא צללים אדיר, מתארגן טאראן ויוצא למסע עם הנסיכה אלונוי וקבוצה מוזרה של ספק־אנשים ספק־יצורים לא־אנושיים כמו חזיר מופלא ושלוש מכשפות. את הקולות עשו כמה שחקנים ידועים כג'ון הארט ("1984"), סוזן שרידן ופרדי ג'ונס ("הספינה שטה").

מעריץ אלמוני

נערת גמנסיה חמודה ובעלת נטיות פיוטיות בשם טוני (לורי לאפלין) שולחת את הגיגיה הרומנטיים בצורת מכתב אהבה אנונימי למייקל, אהוב לבה המחוצ'קן בן ה־16 (ס. תומאס האול). היות שמדובר בקומדיה של טעויות מתחילה שרשרת של טעויות קטנות שמפעילות את כל הפרבר: המכתב מתגלגל לחיקו של אביו של מייקל (קליף דה־יאנג), אמו מגלה את המכתב וחושדת בבעלה. בעמודה מגלה האב את המכתב ובטוח שהשולחת המאוהבת היא שכנתו (לי טיילור יאנג) והמכוסים, מכנסי גיל העמידה, מתחילים לבעור לו. וזה עוד לא הכל. מייקל הצעיר חושב שהוא מאוהב בקוני, יפהפיית הגמנסיה המטומטמת, שלא תיתן חצי מבט לעברו, ואינו מודע לאהבתה הכנה של טוני, ידידתו מילדות. טוני, מצדה, מקריבה בשם האהבה ומוכנה לשמש כנושאת מכתבי אהבה לקוני היפה, שהיא גם חברתה הטובה ביותר. מסובך כמו דיינסטיז – המכתבים נופלים לידי הסכנה שהיא אמה של קוני, שחושבת שאביו של מייקל מאוהב בה בעוד בעלה (פרד וורד)

נילס הולגרסון ואווזי הבר

עיבוד קולנועי מקוצר של הסדרה הטלוויזיונית החביבה מאוד על ילדים על־פי ספרה של סלמה לגרלף. דומה שאין כל צורך לספר את העלילה שנכנסה לכל בית, אבל בכל זאת: נילס הולגרסון, ילד נורווגי מפונק שמתאכזר לחיות המשק, הופך לגמד בכישוף של גמד מושע שמתעלל בילדים קטנים. בגודלו המיניאטורי שום אווז ותרנגולת לא לוקחים ברצינות את האיומים שלו ואף מגרשים אותו בנושת פנים מהחווה. רכוב על כנפיו של אווז בית שחולם להיות אווז־בר ולתור מרחקים, ובלווית חברו האוגר הטרחן והאופורטוניסט, עף נילס מחוץ לכפרו. בדרך מצטרפים השלומיאלים ללהקת אווזי־בר בהנהגת אווזה כריזמטית, נוסעים לעיר הגדולה ורואים עולם. אמנם, כולם מחפשים אמריקה, אבל הם הגיעו רק עד הפיורדים היפים. המסע המשפיל כנגד

מלמד את נילס החוצפן והגאוותן שיעור טוב בצניעות ופרק בצער בעלי חיים.

חושד בשניהם. בסוף כולם נוסעים לפארק להתבודד במכונית, כולם כועסים על כולם אך מתפייסים, וכל מי שאוהב באמת חוזר לזרועות אהובו/תו, וזה כל כך מייגע לספר, ובעצם גם לראות, אבל גם זה משהו בשביל עונת המלפפונים. ביים דייויד גריוולט.

המלצות השבוע לסרטיו של ג'ון יוסטון בסינמטקים: הכה את השטן, קומדיית מתח עם שחקנו האהוב של יוסטון, הוא המפרי בוגרט, ב־28/7, 19.30, סינמטק ת"א ● האוצר מסיירה מדרה, המפרי בוגרט בסרט הרפתקות שבעצם הוא יצירה פואטית על כשלון. ב־30/7, 19.00, סינמטק ירושלים היינו זרים, 30/7, 19.00, סינמטק ת"א.

סרטים אחרים מומלצים: ● הזר, סרט אמריקני בהפקה עצמאית של הישראלי לשעבר, עמוס פו, כיום אחד הבמאים המובילים ב"גל החדש" הניו־יורקי. סרטו מכיל הרבה שוטטות אורבנית, אלימות, ניכור, וטיפוסים פאנקיסטיים זרוקים. הקרנה חד־פעמית בארץ לכן כדאי לא להפסיד. ב־30/7, 19.00, סינמטק ירושלים.

● האם והזונה. סרטו של הצרפתי ז'אן אוסטאש עם השחקן. ז'אן פייר לאו. משולש רומנטי בין עיתונאי לשתי הנשים בחייו: בעלת בוטיק אימהית ואחות משוחררת ומינית. הצהרה על חשיבותו של המין בחיינו. סרט ארוך המוקרן בשני חלקים בסינמטק ירושלים 28/7 19.00.

אהבה מטורפת

כמעט טוב

כמו "יחסים אסורים" ההונגרי ו"באר 51" הישראלי גם סרטו החדש של הבמאי האמריקני הידוע רוברט אלטמן (הזכור מסרטיו "מ.א.ש.", "נשוויל", "שלום לנצח", "שלוש נשים", "פופאי" ואחרים) עוסק בגילוי עריות. סרטו מבוסס על מחזהו של השחקן־מחזאי האמריקני סם שפרד (כתב את "המערב האמיתי") שגם מופיע בתפקיד הראשי לצידה של קים באסינגר ("9 וחצי שבועות") כאח ואחות (לא מאותו אם) הקשורים בקשר אהבה אובססיבי והרסני. בקרע יש גם אב שסרח בנערותו להזכיר לנו שאבות אכלו בוסר ושיני בנים תיקהינה. אלטמן, כרגיל בסרטיו עשה סרט המתנהל באיטיות אך הפעם ממוקם באווירה לא ריאליסטית ותיאטרלית מאוד, כנראה בהשראת המחזה של שפרד שגם הועלה בתיאטרון נוה־צדק לפני שנה. הסרט איטי מדי, המשחק אינו מהמעולים אין זה מפסגות יצירתו של אלטמן. הפיקו גולן־גלובוס.

מתוך הסרט המצויר "אגדות נילס הולגרסון ואווזי הבר"

בר 51

טוב

עמוס גוטמן שכבר עסק בנושא ההומוסקסואליות השנוי־במחלוקת בסרטו העלילתי ראשון "נגוע", נוגע ב"בר 51" בנושא של טאבו שטרם עסקו בו בקולנוע הישראלי והוא גילוי העריות. את ההשראה לסרטו הוא קיבל מסרטו של גאון הקולנוע האילם דיויד.וו.גריפית: "יתומי הסערה". היתומים של גוטמן הם תומס (ג'וליאנו מר) ומריאנה (סמדר קילצ'ינסקי) – אח ואחות שעוזבים את ביתם בעיירה שכוחת־אל מגדל ועוברים לעיר הגדולה והטורפת, שאצל גוטמן עוצבה בתערובת של אירוניה פאתטית עם תופת של דנטה, כמו בסרטיו של סקורסזי: לילה, גם, מאורת תטא דקדנטית, עשן, טיפוסים טרגיים שותלים בחלומות, בהדר מזויף ובמה שהיו פעם. סרטו של גוטמן אינו אחיד ברמתו, אך הוא סרט יפה מאוד, עצוב מאוד, מזכיר ריח של בושם כבד וזול ותחרה עבשה. סמדר קילצ'נסקי ראויה לתשומת לב על משחקה העצוב, העדין והמופנם בתפקיד מריאנה השברירית.

הכוורת

טוב

"הכוורת" היא רומן מפורסם של המספר הספרדי קמילו חוזה סלה, שיצא לאור לאחר מלחמת האזרחים בספרד. הבמאי מריו קאמוס נשאר נאמן לעלילה וניסה להעביר את רוחה: גלריה של טיפוסים החיים בשולי החברה בספרד של פרנקו: סופרים עניים, פרוצות אומללות, הומוסקסואלים זקנים, ונשים בנות 30, שכבר נחשבות לזקנות בחברה הקתולית השמרנית. זירת האירועים בסרט היא קפה קטן וקרתני, בית זונות, ובית משותף בו מתגוררות רוב הדמויות הממלאות את הסרט. שלמרות הסטראוטיפיות לא נפגמת האנושיות הרבה שלהן.

זהו סרט נאו־ריאליסטי מעודן ומלא בדקויות, ששאב משהו מרוחם של סרטי בונואל או סאורה. הרבה מצוקה, עצב, גורל טרגי וחוסר־מוצא בצל הכיבוש כבד־היד. אך יש בסרט שמחת חיים ולפרקים גם הומור. כמו בחיים עצמם.

זאב צעיר

כמעט מספיק

הבמאי דוד דניאל, והמפיקים סקוט רוזנפלד ומרק לוינסון, ניסו לעשות סרט הרפתקאות מטורף בסגנון שפילברגי. השחקן מייקל. ג'. פוקס, שהופיע כתלמיד גמנסיה חביב ובתול בסרט ב"חזרה לעתיד" בהפקת שפילברג, חוזר לגלם תלמיד גמנסיה חביב מעיירה קטנה שמה שמעניין אותו זה כדורסל, בנות ומבחנים, עד שהיום אחד הוא הופך לאיש־זאב על־פי מסורת משפחתית. סרטים על אנשי זאב מוכרים מאז ימי הסרט האילם ומאז נעשו עשרות גירסאות אימה או פארודיות על הנושא. ב"זאב צעיר" נעשה ניסיון לאפיין את הזאב בגוונים אנושיים ולהפנות הכל לכיוון יומיומי ולא מפחיד. גם תהליך המטמורפוזה של הנער לזאב בליל ירח משעשעת יותר ממצמררת, וגם חבריו מסתגלים אליו במהרה ואף הופכים אותו לגיבור מקומי, משום שהוא מנצח בכל משחקי הכדורסל נגד הקבוצה היריבה. אפילו הבנות מתחילות להעריץ אותו בצורתו החדשה. אך המהתלה שניסתה לגאול את הסיפור הקלסי של איש־זאב מהמיתוס האפל, ולמקמו ביום־יום, אינה שונה כמו "זאב אמריקני בלונדון" של לנדיס, או מלאת חביבות אנושית ב"חזרה לעתיד". מי שמלמד שלא בקרוב יקום לשפילברג מתחרה רציני.

לא מאוחר לאהוב

מספיק

הספרדי קרלוס סאורה שהביא לנו בעבר כמה פנינים קולנועיות ("אנה והזאבים", "קריאת העורב") חוזר בסרט על אהבה בלתי־אפשרית במקור נקרא הסרט "קביים" על שום קבוצת שחקנים־ליצנים שמעלים מחזה שייקספירי ברוח מודרניסטית עם קביים ענקיים. בראש הלהקה עומדת השחקנית לאורה דליסול (מי שהיתה "כרמן" בסרטו של סאורה) ובעלה, המתגוררים עם בתם הקטנה בכפר נידח מחוץ למדריד. השגרה הפסטורלית מתערערת כשיום אחד מגלה דליסול את שכנם הזקן והעוור מתהאבדות (פרננדו גומז, שחקן נפלא איפה שלא תשימו אותו). השכן, שהוא פרופסור בדימוס, ופעם מעורתה ותמימותה האנושית ומתאהב בה, אט־אט הופכת אהבתו לאובססיה ולקנאה קשה וחונקת, ולמרות שדליסול נענית לו הוא רוצה עוד ועוד. בסוף נסגר המעגל כשהפעם אין לו מוצא אלא להתאבד באמת.

סאורה פספס כאן בניית קשר חד־צדדי של תשוקה אפלה ברוח סרטיו של בונואל, ונותר לו רומן הגיוני בין אשמאי זקן לפתיה צעירה ובוגדנית שמשתעשעת בו. המניעים לקשר הזה אינם ברורים דיים וכך התמוססה גם הטרגדיה של האיש הזקן והקשר האחרון שלו לחיים.

די וואלאס סטון, בסרט "מעריץ אלמוני"

● פסטיבל הסרטים של ירושלים תם לא מזמן וכבר משחר על פתחנו פסטיבל הקולנוע של העיר חיפה שיחל בחול־המועד סוכות בין ה־18־23 באוקטובר.

● ארכיון הסרטים הישראלי וסינמטק ירושלים פתחו במבצע חידוש ותרגום של יצירות מופת מתולדות הקולנוע שכמעט לא נחשפו עד כה בארץ. הסרט הראשון בסדרה שכבר תורגם "אורדט" של הבמאי הנודע קארל דרייר ("ז'אן דארק"). הסרט יוקרן ב־4.8 בסינמטק ת"א.

● צילומי האגדות "היפהפייה הנרדמת" ו"הנזל וגרטל" כבר נסתיימו, בקצב הרצחני שלהם ממשיכים אולפני ג.ג. לצלם את יתר האגדות בסדרה שתמנה 13 אגדות. בשבועות האחרונים החלו צילומי "שלגיה" [illegible]

● בחוג לקולנוע של "בית עמי" גמרו את שנת הלימודים, בשבוע שעבר הציגו שמונה מתנגדים את סרטי הגמר שלהם. [illegible]

איכות

הכבוד של פריצי – טוב מאוד
הסיפור האמיתי – טוב
משימות – טוב
נשיקת אשת העכביש – טוב מאוד
מסע העסקים של אבא – טוב מאוד
שגעון של לולה – טוב מאוד
שואה – טוב מאוד

יעל ישראל